

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Minoritetspolitikens
utveckling år 2023

Illustratör omslag: Geektown

Utgivningsår: 2024

Länsstyrelsen Stockholm, rapport 2024:9

ISBN: 978-91-7937-292-7

Rapporten går att ladda ner digitalt från www.minoritet.se

Tfn: 010-223 10 00

Besök vår webbplats www.minoritet.se

Förord

Den här rapporten är en samlad redovisning av uppdrag i uppföljningsmyndigheternas regleringsbrev 2023, om att följa upp och analysera utvecklingen inom det minoritetspolitiska målet att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande, samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Vi redovisar och analyserar utvecklingen inom den nationella minoritetspolitikens tre delområden: diskriminering och utsatthet; inflytande och delaktighet; språk och kulturell identitet, med utgångspunkt i den nationella minoritetspolitiken, tillämplig nationell lagstiftning och internationella konventioner. I rapporten lämnas också rekommendationer till regeringen.

Representanter för judiska, romska, sverigefinska och tornedalska organisationer samt Sametingets språknämnd, har bidragit med synpunkter och förslag under rapportskrivandet.

Stockholm och Giron den 28 mars 2024

Åsa Ryding
Länsöverdirektör Länsstyrelsen i
Stockholms län

Eva Martinsson
T.f. kanslichef
Sametinget

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Diskriminering och utsatthet.....	6
Inflytande och delaktighet	7
Språk och kulturell identitet.....	8
Rekommendationer till regeringen.....	9
Inledning	11
Uppföljningsmodell och metod	11
Rapportens upplägg	13
Analys med rekommendationer.....	15
I lag stärkta rättigheter tillgodoses inte fullt ut	15
När rätten till det egna språket saknas upplevs det som diskriminering	15
Få anmäler diskriminering och hatbrott.....	16
Begreppet utsatthet behöver definieras	17
Förutsättningarna för stärkt inflytande är bristfälliga.....	19
Det behövs fortsatt förstärkning för att nå bestående resultat.....	20
Fortsatt behov av satsningar på modersmål.....	22
Diskriminering och utsatthet	25
Inledning, mål och indikatorer.....	25
Aktuell rätts- och praxisutveckling	26
Få anmälningar om diskriminering – ett stort mörkertal	27
De nationella minoriteternas upplevda diskriminering.....	28
Brister i de strukturella förutsättningarna.....	30
Statliga myndigheters insatser mot diskriminering	33
Polisanmälda hatbrott – statistik med stort mörkertal.....	36
Utsatthet upplevs och yttrar sig på olika sätt	40
Större regeringssatsningar är under utveckling	42
Inflytande och delaktighet	47
Inledning, mål och indikatorer.....	47
Få myndigheter informerar om nationella minoriteters rättigheter	48
Nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem	49
Sametingets erfarenheter av konsultationsordningen	53
Att undanröja strukturella hinder för inflytande	54

Språk och kulturell identitet.....	58
Inledning, mål och indikatorer	58
Aktuell rätts- och praxisutveckling	59
Uppdragen för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken är i uppbyggnadsfas.....	59
Språkrättigheterna inom skolväsendet.....	60
De nationella minoritetsspråken inom högre utbildning	63
Folkbildningens betydelse för att stärka minoritetsspråken.....	69
Utbudet av kultur och fakta på minoritetsspråken	69
Uppföljningsmyndigheternas övergripande insatser.....	74
Stöd till samverkan och ökad kunskap.....	74
Länsstyrelsen i Stockholms redovisning	77
Sametingets redovisning	78
Källförteckning	83
Bilaga 1: Metod och kunskapsunderlag	92
Bilaga 2: Redovisning av statsbidrag till riksorganisationer	96
Bilaga 3: Redovisning av statsbidrag till kommuner och regioner	97
Bilaga 4: Ekonomisk redovisning av statsbidrag till kommuner 2023... 	101
Bilaga 5: Länsstyrelsernas övergripande insatser	104
Bilaga 6: Enkätfrågor till länsstyrelserna	107
Bilaga 7: Enkätfrågor till statliga myndigheter.....	112

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har som uppföljningsmyndigheter regeringens uppdrag att årligen följa upp minoritetspolitikens utveckling. I denna rapport ger vi en samlad bedömning av minoritetspolitikens utveckling under 2023.

Enligt uppföljningsmodellen har årets rapport särskilt fokus på utvecklingen inom delområdet diskriminering och utsatthet och på statliga myndigheters insatser under 2022 och 2023. Den övergripande bilden är att det pågår ett flertal satsningar från regeringens sida inom delområdena diskriminering och utsatthet liksom språk och kulturell identitet. Utvecklingen går i positiv riktning men fortsatt långsamt. De erfarenheter som de nationella minoriteterna delar med sig av, visar tillsammans med sakunderlaget att satsningarna inte gett tydlig effekt för rättighetsbärarna. Uppföljningsmyndigheterna bedömer att det finns behov av fortsatta satsningar för att nå bestående resultat.

Diskriminering och utsatthet

Mörkertalet bedöms av Diskrimineringsombudsmannen (DO) vara stort när det kommer till anmälningar om diskriminering som rör de nationella minoriteterna. Anmälningarna till DO är få, har minskat mellan 2022 och 2023, och rör främst diskriminering av romer. Mellan 2020 och 2022 minskade det redan låga antalet polisanmälda hatbrott mot samer, samt hatbrott med antisemitiska och antiziganistiska motiv med i snitt 35 procent och utgjorde sammantaget 6 procent av alla polisanmälda hatbrott under 2022. Samtidigt vittnar nationella minoriteter om utbredd diskriminering och utsatthet inom flera samhällsområden, även om situationen kan skilja sig åt mellan minoriteterna.

Bland de nationella minoriteterna återkommer även upplevelser av diskriminering bortom det som svensk diskrimineringslagstiftning reglerar. Till exempel när man inte får sina språkliga och kulturella rättigheter tillgodosedda och när de inte heller går att pröva i högre instans. DO identifierar två huvudsakliga, strukturella brister i skyddet mot diskriminering, dels beträffande diskrimineringskyddets omfattning, dels i att språk inte är en uttrycklig diskrimineringsgrund i svensk diskrimineringslagstiftning. Det sistnämnda har vi som uppföljningsmyndigheter, liksom Europarådet och DO, i flera år förespråkade att regeringen ska låta utreda.

Tidigare studier tyder på att bristande förtroende för att rättsvårdande instanser utreder och klarar upp hatbrott leder till låg benägenhet att anmäla. Polismyndigheten har haft återkommande uppdrag från regeringen att stärka sin utredning av hatbrott, men konstaterar i sin slutredovisning 2023 att det är ett arbete som fortfarande präglas av vissa hinder för att nå resultat.

Uppföljningsmyndigheternas enkäter med statliga myndigheter och länsstyrelserna, samt fördjupningsstudie utifrån de nationella minoriteternas perspektiv, tyder på att det dels brister i kunskap om diskriminering av nationella minoriteter, dels i styrning av hur myndigheterna ska och kan arbeta effektivt mot diskriminering av nationella minoriteter. Myndigheternas förslag på åtgärder som skulle stärka förmågan att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter berör såväl strukturella förutsättningar som särskilda insatser. Utöver att utreda språk

som diskrimineringsgrund, ger myndigheterna i enkäten ytterligare två förslag. Dels systematiskt arbete enligt diskrimineringslagen, dels interna, insatser som ökar kunskapen om hur nationella minoriteters rättigheter konkret relaterar till den egna verksamheten. Som uppföljningsmyndigheter har vi påbörjat ett utvecklingsarbete för att ta fram ett målgruppsanpassat kunskaps- och metodstöd om hur kommuner, regioner och statliga myndigheter kan förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter.

Utsatthet som begrepp är vagt definierat i den formulerade minoritetspolitiken. Därmed saknas tydlig riktning för åtgärder. Hatbrott är bara ett av flera möjliga mått på utsatthet. I uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie från 2023, med personer som tillhör nationella minoriteter, framkommer olika tolkningar och upplevelser av utsatthet som begrepp och fenomen. De beskriver erfarenheten av utsatthet som allt från inre upplevelse i form av rädsla och skam, till en strukturell fråga om rasism som riktas mot personer som tillhör en nationell minoritet.

Regeringen har inom ramen för den nationella planen mot rasism med tillhörande åtgärdsprogram inlett ett flertal satsningar mot bland annat antisemitism, antiziganism och rasism mot samer. Statskontorets översyn av planen drar slutsatsen att den är svag som styrmedel, eftersom den dels saknar mål för vad insatserna mot rasism ska leda fram till, dels inte integrerats i ordinarie verksamhet i berörda statliga myndigheter, på grund av uppdragens kortsiktiga finansiering.

Till några av regeringens större satsningar som rör enskilda minoriteter hör utredningen Nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige, Sannings- och försoningskommissionen om tornedalingar, kväner och lantalaiset samt den pågående Sanningskommissionen för det samiska folket.

Inflytande och delaktighet

Resultatet som vi redovisar inom det här delområdet är baserat på enkätsvar från 41 statliga myndigheter och de 21 länsstyrelserna. Omkring hälften av de 41 statliga myndigheterna har informerat eller utbildat internt om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar. Femton länsstyrelser har utbildat internt, vilket är en liten ökning jämfört med 2022, då endast tolv svarade ja på den frågan. Omkring hälften av länsstyrelserna och av de nationellt verksamma myndigheterna har kunskapshöjt externt; bland de senare är det främst uppdragsmyndigheter.

Omkring hälften av de utvalda statliga myndigheterna och länsstyrelserna har identifierat inom vilka delar av verksamheten nationella minoriteter bör ges inflytande. Motsvarande tre av fyra nationellt verksamma myndigheter har erbjudit olika former av delaktighet i strukturerad form. Utöver samråd och dialogmöten, erbjuder uppdragsmyndigheter fler former för inflytande och delaktighet genom deltagande i referensgrupper, fokusgrupper och remissinstanser.

Sju myndigheter och fem länsstyrelser arbetar aktivt med att främja barns och ungas inflytande. För att stödja myndigheterna med att främja barns och ungas inflytande, anordnade Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, hösten 2023, en myndighetsträff på temat, med inbjudna myndigheter som delade med sig av goda erfarenheter och exempel.

Motsvarande två av tre myndigheter som erbjudit olika former av inflytande, främst uppdragsmyndigheter, svarade att nationella minoriteter har påverkat beslut eller en viss inriktning i myndighetens verksamhet, i viss eller stor utsträckning. Få av dem har däremot gett konkreta exempel på sådant inflytande. För samerna har konsultationsordningen, som gäller sedan mars 2022, medfört en förstärkt rätt till inflytande.

För att göra det enklare att undanröja strukturella hinder för nationella minoriteter att få inflytande i frågor som berör dem, tog uppföljningsmyndigheterna under 2023 fram ett kunskaps- och metodstöd som riktar sig till förvaltningsmyndigheter.

När de nationellt verksamma myndigheterna svarade på vilka hinder som finns för nationella minoriteter att få inflytande i deras verksamhet, uppgav mer än hälften av myndigheterna i första hand hinder som är organisatoriska och kontextspecifika. Flertalet länsstyrelser uppgav främst brist på personella och ekonomiska resurser som ett hinder. En femtedel av de nationellt verksamma myndigheterna och drygt hälften av länsstyrelserna upplever att det är svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter. Eftersom allt fler myndigheter bjuder in till samråd, referensgrupper och liknande, behöver minoritetsorganisationerna i högre utsträckning prioritera vad de engagerar sig i.

Språk och kulturell identitet

I stort visar modersmålsundervisningen i grundskolan på en stillastående utveckling sedan läsåret 2019/2020.¹ De enskilda huvudmännen fastställer hur många elever som är berättigade till modersmålsundervisning, utifrån hur de väljer att inhämta uppgifterna. Andelen berättigade elever som deltog i modersmålsundervisning på något av de nationella minoritetsspråken under läsåret 2022/2023, var 48 procent. Det är en liten minskning jämfört med föregående år. För de enskilda minoritetsspråken har utvecklingen sedan läsåret 2015/2016 visat på en relativ ökning för finska och samiska och en stor, relativ ökning för jiddisch där nästan alla av de förvisso få berättigade eleverna deltar. För meänkieli har andelen elever som deltar i modersmålsundervisning det senaste läsåret, minskat till samma nivå som 2020/2021, till 44 procent, även om det skett en stor relativ ökning sedan 2015/2016. För romani chib har andelen berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning minskat från en redan låg nivå, och är nu nere på 25 procent. Den påbörjade satsningen på fjärrundervisning, med tillhörande statsbidrag, har hittills omfattat främst samiska och finska. Ingen huvudman tillhandahåller ännu fjärrundervisning i romani chib.

Utbudet av kvalificerade modersmåls lärare är blygsamt samtidigt som rätten till modersmålsundervisning i gymnasieskolan, även utan förkunskaper i ett nationellt minoritetsspråk, stärktes under 2023. Det finns en del hinder i regelverket för att uppnå behörighet som modersmåls lärare i nationella minoritetsspråk. De förändringar som skett i förordningar sedan 2022 för att skapa fler vägar till behörighet, har hittills inte visat på någon effekt. Inom det ordinarie högskoleutbudet ges endast utbildning för modersmåls lärare i finska. Skolverkets uppdragsutbildningar tillhandahåller ett mindre antal studieplatser i jiddisch, samiska och finska. Det har ännu inte gjorts

1 Skolverket samlar inte in statistik om nationella minoritetsspråk i förskolan.

några satsningar på modersmåls lärare i meänkieli och romani chib, varken inom det ordinarie högskoleutbudet eller i Skolverkets satsningar på uppdragsutbildningar.

Inom den ordinarie högskoleutbildningen i de nationella minoritetsspråken och om de nationella minoriteterna, har söktrycket ökat mellan 2019 och 2023, men det har inte skett någon större förändring i kurs- och programutbud. Majoriteten av de som antas till dessa utbildningar är kvinnor, med störst andel yngre bland antagna till kurser i romani och störst andel äldre bland antagna till kurser i meänkieli. Den allra största delen av utbildningarna under 2023 var fristående kurser på grundnivå. På avancerad nivå fanns endast utbildningar kopplade till de judiska, samiska och sverigefinska minoriteterna och deras språk, samt utbildningar om de nationella minoriteterna generellt. För romer och tornedalingar saknas kurser på avancerad nivå, och utbudet på grundnivå är också ytterst begränsat. Folkbildningen erbjuder lärande i språken och om kulturen, till stor del tack vare öronmärkta medel från regeringen under perioden 2022–2024.

Uppföljningsmyndigheterna ser en viss positiv utveckling när det gäller satsningar på litteratur och annan media på minoritetsspråken. Kungliga bibliotekets indexmätning av kommunala biblioteksplaner redogör för en utveckling där antalet kommuner med lägst värden blivit något färre. Trenden är generellt positiv i de tre public service-bolagens utbud inom radio och tv, med en liten men synlig ökning av sändningstimmar för särskilt hotade minoritetsspråk som jiddisch, meänkieli och romani chib. Det är främst Sveriges Radio som står för den sammantagna ökningen.

Rekommendationer till regeringen

Nedan följer uppföljningsmyndigheternas gemensamma rekommendationer till regeringen, följt av Länsstyrelsens respektive Sametingets enskilda rekommendationer till regeringen.

Uppföljningsmyndigheternas gemensamma rekommendationer

- ▶ Att utreda möjligheten att införa tillsyn av delar av minoritetslagen, i syfte att stärka att de lagstadgade rättigheterna förverkligas.
- ▶ Att utreda möjligheterna att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.
- ▶ Att uppdraga åt expertmyndigheter att utreda det låga och minskade antalet anmälningar om diskriminering och hatbrott, i synnerhet avseende den romska minoriteten.
- ▶ Att för politikområdet närmare definiera begreppet utsatthet och koppla det till riktade insatser.
- ▶ Att förstärkningen 2022–2024 med tillhörande myndighetsuppdrag övergår till långsiktig finansiering, för att skapa förutsättningar att nå mer bestående resultat i uppdraget, och på sikt uppfylla målet med minoritetspolitiken.

Länsstyrelsens rekommendationer till regeringen:

- ▶ Att statsbidraget till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse, enligt förordning 2005:765, säkerställs långsiktigt motsvarande minst 2024 års anslag.
- ▶ Att organisationer som företräder judar och romer tilldelas motsvarande medel för samråd som de som tilldelas Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund.

Sametingets rekommendationer till regeringen:

- ▶ Att statsbidraget till samiska organisationer säkerställs långsiktigt motsvarande minst 2024 års anslag som nationella minoriteter erhåller enligt förordning (2005:765).
- ▶ Att organisationer som företräder samer tilldelas motsvarande medel för samråd som de som tilldelas Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund.
- ▶ Att Sametinget får utökade resurser för att kunna tillgodose andra myndigheters begäran om samverkan och dialog enligt regeringsuppdrag inom nationella minoritetspolitikområdet. Eftersom konsultationsordningen utökas med regioner och kommuner,² behöver Sametinget även ökade resurser för att kunna svara upp mot den ökande mängden konsultationsförfrågningar.
- ▶ Att regeringen ger statliga myndigheter vars beslut berör samiskt kulturarv, markanvändning och övergripande frågor som rör rovdjursförvaltning, särskilda uppdrag att redovisa respektive myndighets insatser, utifrån minoritetspolitiken och tillämpning av minoritetslagen.
- ▶ Att förstärkningen för 2022-2024 för Samiskt språkcentrums verksamhet permanentas och utökas så att nord-, lule- och pitesamiskt språkområde får motsvarande resurser som det ursprungliga språkcentret på sydsamiskt område, vars uppgift var att främja det sydsamiska språket. Resurser till språkarbete för ume- och pitesamiska i Språkcentrums regi bör tillföras, då dessa språk fått godkänd ortografi 2016 respektive 2019.

² Se Sametingets budgetunderlag för 2025–2027 samt Sametingets redovisning i kapitlet om uppföljningsmyndigheternas övergripande insatser.

Inledning

Målet för regeringens minoritetspolitik är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjlighet till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Den grundar sig i flera internationella konventioner, särskilt den europeiska ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, samt i nationell lagstiftning.³

Regeringen har brutit ner det övergripande målet i tre delområden; diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet; språk och kulturell identitet. De nationella minoriteterna är judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.⁴

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget är uppföljningsmyndigheter och verkar gemensamt för att minoritetspolitikens mål uppnås genom att främja samverkan och erfarenhetsutbyten, arbeta med kunskapshöjande och stödjande insatser, framför allt riktade mot statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Uppföljningsmyndigheterna har också regeringens uppdrag att årligen redovisa utvecklingen inom det minoritetspolitiska området. Den här rapporten redovisar minoritetspolitikens utveckling under 2023.

Uppföljningsmodell och metod

Sedan 2022 använder uppföljningsmyndigheterna en reviderad modell för uppföljning av minoritetspolitiken. I årets rapport implementerar vi alltså den utvecklade modellen för andra gången. Syftet med den utvecklade uppföljningsmodellen är att ge regeringen ett användbart underlag om minoritetspolitikens utveckling på samhällsnivå, för beslut om vilka åtgärder som behöver vidtas.

Den reviderade uppföljningsmodellen lägger större betoning på tillgänglig statistik och kvalitativt, fördjupat sakunderlag från andra myndigheter. För att man ska kunna följa utvecklingen över tid, innehåller uppföljningsmodellen ett antal mål med tillhörande indikatorer. Till indikatorerna kopplas statistik och kvalitativt underlag, som levereras återkommande från andra aktörer, efter överenskommelse och utifrån deras kompetensområden.

Utöver det utvecklade sakunderlaget skickar uppföljningsmyndigheterna en kompletterande enkät, vartannat år till kommuner och regioner, vartannat år till relevanta, statliga myndigheter. Årets enkät skickades till 54 utvalda, statliga myndigheter, varav 41 har svarat. Bland dem som svarat utgörs hälften av myndigheter med särskild styrning i form av instruktion eller särskilda regeringsuppdrag som berör nationella minoriteter under 2022 och 2023; dessa kommer fortsättningsvis att kallas uppdragsmyndigheter. Den andra hälften styrs endast utifrån minoritetslagens bestämmelser, och kommer fortsättningsvis att kallas övriga myndigheter.

3 SÖ 2000:2, SÖ 2000:3, Prop.2008/09:158, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83.

4 Prop. 2008/09:158.

Årets enkät är den första som genomförs med utvalda statliga myndigheter utifrån den reviderade uppföljningsmodellen och resultatet visar därför i huvudsak ett nolläge. I några avseenden jämförs resultatet med enkätresultat från 2017. Enkäten med statliga myndigheter är främst av kvalitativt slag med koppling till några av uppföljningsmodellens indikatorer.

Utifrån det årliga rapporteringskravet i regleringsbrevet, har uppföljningsmyndigheterna dessutom genomfört en enkät med de 21 länsstyrelserna, om hur de har tillämpat minoritetslagen inom sina ansvarsområden och vilka insatser de har genomfört för att stödja kommunerna.⁵

I uppföljningsmodellen ingår varje år en fördjupning inom ett av minoritetspolitikens delområden. Som en del i fördjupningen genomför uppföljningsmyndigheterna en studie som belyser de nationella minoriteternas perspektiv på frågor inom delområdet. I årets uppföljning har studien gjorts inom delområdet diskriminering och utsatthet.

Underlag för årets rapport

Årets uppföljningsrapport bygger huvudsakligen på följande underlag:

- Statistik och kvalitativa underlag med analyser från expertmyndigheter och från public servicebolagen. Bilaga 1.
- Kvalitativt inriktad enkät till 54 utvalda statliga myndigheter kring insatser åren 2022 och 2023. (Enkäten är frivillig, 41 har svarat, svarsfrekvensen är 76 procent). Bilaga 1 och Bilaga 7.
- Kvalitativt inriktad enkät till länsstyrelserna. (Regleringsbrevsuppdrag, 21 har svarat, svarsfrekvensen är 100 procent). Bilaga 1 och Bilaga 6.
- Mindre enkät om redovisning av kartläggning av service på de nationella minoritetsspråken bland kommuner i förvaltningsområden, samt redovisning av statsbidrag (förordning 2009:1299). Bilaga 3 och Bilaga 4.
- Fördjupningsstudie om diskriminering och utsatthet bland nationella minoriteter.⁶ Bilaga 1.
- Referensgrupp, samråd och dialog med företrädare för nationella minoriteter och Sametingets språknämnd.
- Redovisning av uppföljningsmyndigheternas prioriterade insatser.

Metod och kunskapsunderlag presenteras mer detaljerat i Bilaga 1.

⁵ Fi, 2021/02476 m.fl.

⁶ Emerga, 2023. Studien publiceras separat; uppföljningsrapporten refererar till några av resultaten.

Rapportens upplägg

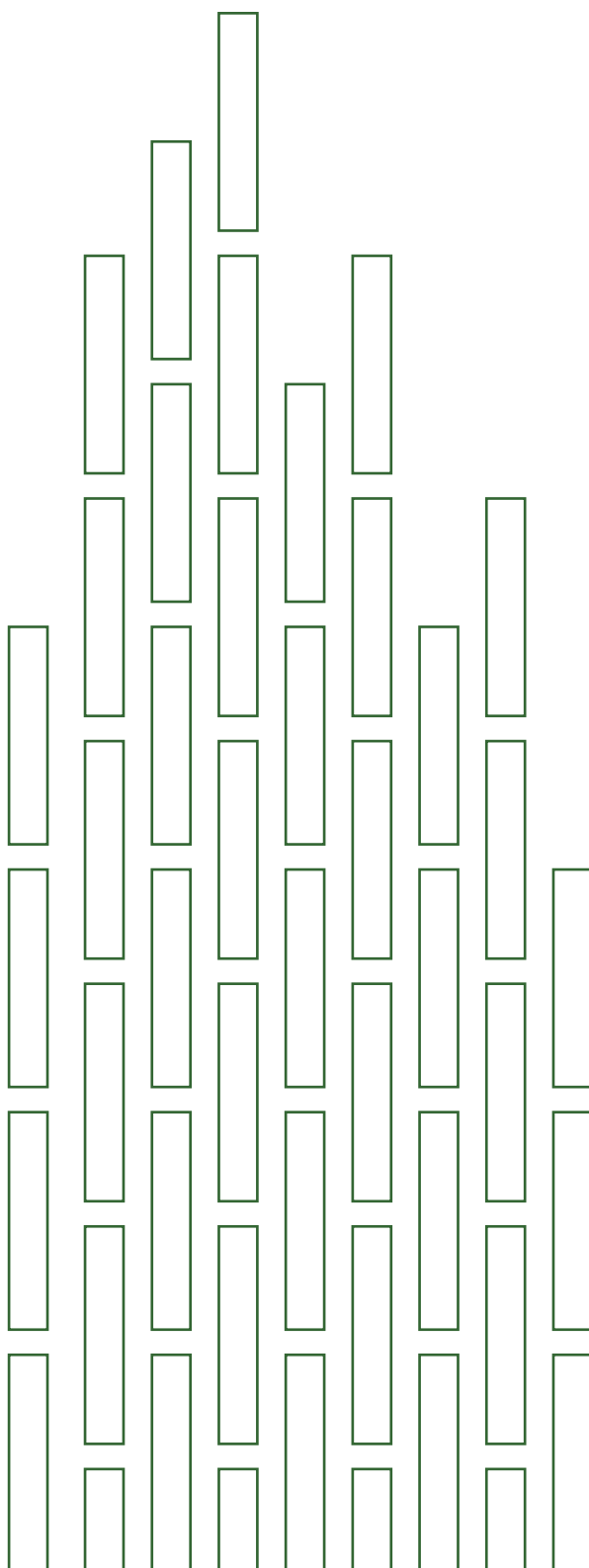
Rapporten inleds med ett sammanfattande analyskapitel, som innehåller huvudsakliga slutsatser och rekommendationer. Därefter följer tre kapitel som presenterar utvecklingen inom de tre delområdena diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

Resultat från två enkäter, om hur utvalda statliga myndigheter samt länsstyrelserna lever upp till sina skyldigheter att tillgodose nationella minoriteters rättigheter, integreras i kapitlen om utvecklingen inom de respektive delområdena.

Om de anknyter till något av de tre delområdena, redovisar vi uppföljningsmyndigheternas prioriterade insatser integrerat i rapporten. Mer övergripande insatser och löpande uppdrag redovisas i det avslutande kapitlet.

I bilagorna redovisas använd metod och kunskapsunderlag, enkätfrågor, enkätresultat om länsstyrelsernas övergripande insatser, redovisning av statsbidrag till minoritetsorganisationer respektive kommuner och regioner, samt enkätresultat av kommunernas kartläggningsinsatser enligt förordning (2009:1299).

Analys med rekommendationer

Analys med rekommendationer

I det här kapitlet presenterar vi uppföljningsmyndigheternas samlade bedömning av minoritetspolitikens utveckling, utifrån 2023 års bearbetade underlag, och med utgångspunkt i den etablerade uppföljningsmodellen. Vi redogör även våra förslag till åtgärder för att skapa bättre förutsättningar att tillgodose de nationella minoriteternas rättigheter och nå minoritetspolitikens mål.

I lag stärkta rättigheter tillgodoses inte fullt ut

De senaste åren har nationella minoriteters rättigheter stärkts i lagstiftning, inte minst i fråga om de språkliga och kulturella rättigheterna inom skolväsendet samt inom äldreomsorgen.⁷ Samtidigt visar tidigare uppföljningar att rättigheterna ofta inte tillgodoses i praktiken. Det saknas fortfarande förutsättningar att tillgodose rättigheterna likvärdigt, oberoende av vilken kommun man bor i, och i de fall rättigheterna endast avser förvaltningsområden, i vilket förvaltningsområde man bor i.

Mer än ett decenniums uppföljningar av nationell minoritetspolitik visar att kunskaps- höjande uppdrag och insatser är viktiga, men att de inte räcker för att rättigheterna ska efterlevas på lokal, regional och nationell nivå. För den enskilda rättighetsbäaren uppstår ett osäkert rättsläge när till exempel rätten till modersmålsundervisning inte går att få prövad i högre instans. I avsaknad av tillsyn och rättssäker, lättillgänglig omprövning, uppstår en situation där rättigheterna får ett starkt symbolvärde, samtidigt som de alltför sällan förverkligas i praktiken. Att inte få rättigheterna tillgodosedda leder till upplevelsen av osynliggörande och maktlöshet.

Uppföljningsmyndigheternas rekommendation till regeringen:

- ▶ **Att utreda möjligheten att införa tillsyn av delar av minoritetslagen, i syfte att stärka att de lagstadgade rättigheterna förverkligas.**

I fjolårets uppföljning uppmärksammade uppföljningsmyndigheterna att utan tillsyn och sanktioner har lagen begränsade utsikter till brett genomslag. Det är även en av Europarådets rekommendationer i det femte yttrandet om Sverige. Om regeringen inför rättssäkra metoder, till exempel genom tillsyn, skulle fler förvaltningsmyndigheter tillgodose rättigheterna. Därmed skulle minoritetspolitikens mål förverkligas i högre grad.

När rätten till det egna språket saknas upplevs det som diskriminering

Att rätten att tala och utveckla sitt nationella minoritetsspråk inte respekteras eller tillgodoses i tillräcklig utsträckning upplevs som diskriminering bland de nationella minoriteterna.

Språk utgör inte en diskrimineringsgrund i svensk lag. Det gör det svårt för nationella minoriteter att fullt ut åtnjuta sina rättigheter i praktiken, vilket uppföljningsmyndigheterna har uppmärksammat i tidigare uppföljningsrapporter och yttranden. Genom att införa språk som en självständig diskrimineringsgrund

⁷ SFS 2009:724, 17§, 18§, 18a§, 18b§, 18c§; Bet. 2023/24:UbU3.

i diskrimineringslagen, bedömer uppföljningsmyndigheterna att de nationella minoriteterna får ett starkare skydd mot diskriminering kopplat till språk. Även om språk kan ha en indirekt koppling till etnicitet som diskrimineringsgrund, saknas en analys av den kopplingen i svensk rätt. I till exempel Norges diskrimineringslag, anges språk som en del av begreppet etnicitet.⁸

Diskrimineringsombudsmannen (DO) har i många år framfört kritik mot att de språkliga rättigheterna inte går att utkräva, och är positiv till en utredning om språk som diskrimineringsgrund. En sådan utredning stöds även av Institutet för språk och folkminnen (Isof). Europarådets ministerkommitté för den europeiska språkstadgan och den rådgivande kommittén för ramkonventionen uppmanar återkommande Sverige att införa språk som diskrimineringsgrund i lagstiftningen. Förslaget framförs även i betänkandet för Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Eftersom de förstärkta språkliga rättigheterna utgör en så pass central del av den nationella minoritetslagstiftningen är det problematiskt att lagstiftningen fortfarande saknar uttrycklig hänvisning till språk som diskrimineringsgrund.

Uppföljningsmyndigheternas rekommendation till regeringen:

► **Att utreda möjligheterna att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.**

Årets underlag visar återigen vikten av att utreda språk som diskrimineringsgrund. Detta efterfrågas av de nationella minoriteterna, av på området sakkunniga myndigheter, av Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen samt av Ministerkommittén för den europeiska språkstadgan.

För att underlätta vidare tillämpning, bör regeringens första steg vara att ge en fristående juridisk expertkommitté eller sakkunnig expertmyndighet, i uppdrag att göra en juridisk analys av kopplingarna mellan språk och etnicitet som diskrimineringsgrund i svensk diskrimineringslagstiftning.

Få anmäler diskriminering och hatbrott

Underlaget visar att den minskande trenden för polisanmälda hatbrott och det låga antalet anmälningar om diskriminering, inte stämmer överens med upplevelsen av diskriminering och utsatthet som nationella minoriteter uttrycker att de upplever i dialogen med myndigheter. Inte heller stämmer det överens med en bredare allmänhets uppfattning om läget för de mänskliga rättigheterna i Sverige.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) bedömer att mörkertalet för anmälningar om diskriminering är stort. Vår kvalitativa fördjupningsstudie indikerar att förtroendet för att anmälningar om diskriminering till DO ska leda till upprättelse är låg. I DO:s redogörelse framgår att några fall har lett till åtgärder med sanktioner, och att de få anmälningar som görs främst avser diskriminering av romer. DO har under

⁸ LOV-2017-06-16-51 (ändrad t.o.m. LOV-2021-06-11-77 fra 01.01.2022) kap 2 §6: "Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk."

2023–2024 fått i uppdrag att genomföra en riktad dialog och utbildningsinsatser för rättighetsbärare om vad skyddet mot diskriminering innebär för dem.⁹

Även för polisanmälda hatbrott bedöms mörkertalet vara stort, enligt tidigare studier på området. Polismyndigheten bedömer i sina rapporteringar av regeringsuppdraget att stärka registrering och utredning av hatbrott, att det misstänkta mörkertalet för hatbrott är kopplat till låg anmälningsbenägenhet och lågt förtroende för Polismyndigheten. Brottsförebyggande rådets (Brå) tidigare fördjupningsstudie om antisemitiska hatbrott i Sverige visar också att benägenheten att anmäla dessa brott är låg, och att det delvis beror på att tilltron till att brotten ska leda till fällande dom är låg. Polismyndigheten har för egen del identifierat att systematisk dialog med utsatta grupper bygger förtroende och stärker viljan att anmäla brott.

Under våren 2024 kommer Brå ut med en fördjupande studie om hatbrott mot samer. Den kan, i likhet med tidigare studie om antisemitiska hatbrott, tänkas diskutera den låga benägenheten att anmäla. Någon liknande fördjupning om hatbrott med antiziganistiska motiv har inte gjorts sedan 2015. Kunskapsläget om antiziganistiska hatbrott är idag därför inte lika gott som för antisemitiska hatbrott och, inom kort, hatbrott mot samer. Uppföljningsmyndigheterna ser värdet av att ta fram fördjupande kunskapsunderlag, som i nästa steg bör utgöra underlag för riktade åtgärder.

I sitt femte yttrande i oktober 2023, uttrycker Europarådets rådgivande kommitté oro över ett hårdnat samhällsklimat med ökad intolerans och en polariserad politisk diskurs, som slår särskilt hårt mot nationella minoriteter. Kommittén uppmanar Sverige att skyndsamt öka sina insatser för att förebygga och motverka rasism, hatbrott och hatretorik mot judar, romer och samer. Det återstår även att se vilken betydelse som det nya europeiska ramverket för sanktioner mot leverantörer, vars sociala medieplattformar och sökmotorer innehåller hatretorik, kan få. Detta mot bakgrund av utsatthet för fördomar och negativa attityder, som har identifierats i bland annat digitala miljöer.¹⁰

Uppföljningsmyndigheterna rekommenderar regeringen:

- ▶ **Att uppdra åt expertmyndigheter att utreda det låga och minskade antalet anmälningar om diskriminering och hatbrott, i synnerhet avseende den romska minoriteten.**

Ett antal delförklaringar till minskningen har diskuterats i olika underlag, men det saknas djupare undersökning och analys av de sammantagna skälen. För träffsäkra åtgärder behövs fördjupad kunskap, med involvering av de nationella minoriteterna och berörda myndigheter.

Begreppet utsatthet behöver definieras

Medan diskriminering har en tydlig reglering och avgränsning i lag saknar begreppet utsatthet en tydlig definition i den utformade minoritetspolitiken.¹¹ Detta skapar fritt utrymme för tolkningar, vilket uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie med

9 Arbetsmarknadsdepartementet, A2023/00855.

10 Se t. ex: Totalförsvarets forskningsinstitut, 2022 samt Kapitlet om delområdet Diskriminering och utsatthet i denna rapport.

11 Prop.2008/09:158, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83; se även SOU 2020:27.

nationella minoriteter på temat diskriminering, hattbrott och utsatthet visar (Emerga, 2023).¹² Flera av deltagarna i studien vill hellre att man talar om rasism, medan andra berättar om mer internaliserade former av utsatthet, där känslor av skam och rädsla påverkar till exempel hur öppen man vill vara med sin identitet, viljan att söka vård eller hur aktivt man deltar i samhällslivet. Det finns även studier som kopplar graden av upplevd hälsa till graden av utsatthet.

Samtidigt uttalar regeringen en koppling mellan begreppet utsatthet och rasism, inom ramen för den nationella planen mot rasism, närmare bestämt i åtgärdsprogrammen mot antisemitism, antiziganism och rasism mot samer. Planen med tillhörande åtgärdsprogram omfattar dock inte alla former av utsatthet som kan tänkas påverka de nationella minoriteterna, inte heller sverigefinnars och tornedalingars perspektiv på utsatthet.

Regeringens betoning på främjande, förebyggande och kunskapshöjande uppdrag till myndigheter inom delområdet diskriminering och utsatthet, utgår från ett antagande om att dessa uppdrag i sig ska leda till stärkta rättigheter och skydd mot diskriminering.¹³ Tidigare uppföljningar har dock visat, att trots ett flertal kunskapshöjande insatser från statliga myndigheter genom åren, tillgodoses nationella minoriteters rättigheter på regional och lokal nivå bristfälligt. Under det senaste året har regeringen tydligare än tidigare pekat ut målgrupper för ett antal kunskapshöjande uppdrag inom delområdet, med betoning på användning av framtagen kunskap.¹⁴ Uppdragen är samtidigt fortsatt vaga kring vilka konkreta förändringar och resultat som de kunskapshöjande insatserna ska leda till. Därmed blir också enskilda insatser betydelse för att nå det övergripande målet otydlig. Många insatser blir därför svåra att följa upp. Det här oklara sambandet diskuterades redan i SOU 2020:27. I fråga om planen mot rasism avser regeringen att återkomma om hur det fortsatta arbetet kan bli ”mer träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt.”¹⁵

Regeringens satsning på insatser mot olika former av rasism och för att stärka Polismyndighetens arbete med hattbrottsutredning är viktiga och behöver fortsätta. Uppföljningsmyndigheterna bedömer dock att begreppet utsatthet behöver definieras närmare inom politiken, och i samverkan med de nationella minoriteterna. Det behöver bli tydligt vad begreppet utsatthet omfattar, vilka mål det avser och hur det kan stärka minoritetspolitikens insatser som berör alla fem nationella minoriteter.

Uppföljningsmyndigheterna rekommenderar regeringen:

- **Att för politikområdet närmare definiera begreppet utsatthet och koppla det till riktade insatser.**

Avsaknaden av en definition av utsatthet, utöver det som omfattas av rättsligt reglerad diskriminering och hattbrott, skapar osäkerhet på området. Polisanmälda hattbrott är ett trubbigt mått som beskriver en mer extrem form av utsatthet i form av ett allvarligt brott. En närmare definition på området, i samråd med nationella minoriteter, är viktigt för att finna lämpliga förändringsverktyg.

12 Emerga, 2023.

13 Regeringens skrivelse 2017/18:282, s.19-20.

14 Se t.ex.: [Ändring av uppdrag att ta fram, utveckla och sprida kunskapsstöd för att förebygga och motverka rasism inom hälso- och sjukvården - Regeringen.se](#); [Skolverket ska genomföra en nationell studie om antisemitism i skolväsendet - Regeringen.se](#)

15 Se: [Regeringen tillför medel till arbetet mot rasism - Regeringen.se](#)

Förutsättningarna för stärkt inflytande är bristfälliga

Den övergripande bilden av statliga myndigheters insatser är att några grundläggande förutsättningar saknas för att de fullt ut ska kunna anses uppfylla sina skyldigheter enligt minoritetslagen, inte minst vad gäller inflytande och delaktighet.

Bland den majoritet myndigheter som uppger att de erbjuder nationella minoriteter möjlighet till inflytande är det få som beskrivit hur nationella minoriteter konkret påverkat inriktning eller beslut i myndigheternas insatser under 2022–2023. Nationella minoriteter och statliga myndigheter har delvis olika uppfattningar om vilka hindren är för nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem i myndigheternas verksamhet. Det antyder att det finns brister i kommunikationen kring förutsättningar och mandat. Samtidigt har förvaltningsmyndigheterna huvudansvaret för att undanröja strukturella hinder för reellt inflytande. Till exempel efterfrågar nationella minoriteter att man måste få komma in redan i planeringsfasen i olika myndigheters projekt och insatser.

Det har blivit allt svårare att få till ett fullgott deltagande i samråd, referensgrupper, fokusgrupper och i olika former av dialoger där myndigheter bjuder in minoritetsrepresentanter. De få organisationer som finns räcker inte till och prioriterar alltmer selektivt vilka sammanhang de deltar i.

Konsultationsordningen gällande ärenden som berör urfolket samerna gör att förfrågningar till Sametinget har ökat. I takt med att fler myndigheter börjar tillämpa den nya lagen, som från 1 mars 2024 även omfattar kommuner och regioner, är det en växande utmaning för Sametinget att få resurserna att räckas till. Sametingets uppfattning är att organisationer¹⁶ som företräder urfolket samerna ska ha resurser som motsvarar de nationella minoriteternas riksorganisationer, för att bli delaktiga och få likvärdigt inflytande i samhället på samma villkor. Den uppfattningen delas även av regeringen i skrivelsen Nystart för en stärkt minoritetspolitik (2017/18:282). Under året har det pågått en konsultation om en ny förordning för statsbidrag till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse som företräder samer i minoritetspolitiken.

Länsstyrelsen i Stockholm anser det också vara problematiskt att riksorganisationer som företräder judar och romer, inte har rätt till medel för samråd motsvarande de som tilldelas sverigefinnar och tornedalingar. Sametinget konstaterar att samma problem finns för organisationer som företräder samer.

Länsstyrelsen rekommenderar regeringen:

- ▶ **Att statsbidraget till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse, enligt förordning 2005:765, säkerställs långsiktigt motsvarande minst 2024 års anslag.**
- ▶ **Att organisationer som företräder judar och romer tilldelas motsvarande medel för samråd som de som tilldelas Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund.**

16 Sametingets definition av "organisationer som företräder samer" omfattar samebyar, sameföreningar och andra samiska organisationer i Sverige.

Sametinget rekommenderar regeringen:

- ▶ Att statsbidraget till samiska organisationer säkerställs långsiktigt motsvarande minst 2024 års anslag som nationella minoriteter erhåller enligt förordning (2005:765).
- ▶ Att organisationer som företräder samer tilldelas motsvarande medel för samråd som de som tilldelas Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund.
- ▶ Att Sametinget får utökade resurser för att kunna tillgodose andra myndigheters begäran om samverkan och dialog enligt regeringsuppdrag inom nationella minoritetspolitikområdet. Eftersom konsultationsordningen utökas med regioner och kommuner¹⁷, behöver Sametinget även ökade resurser för att kunna svara upp mot den ökande mängden konsultationsförfrågningar.
- ▶ Att regeringen ger statliga myndigheter vars beslut berör samiskt kulturarv, markanvändning och övergripande frågor som rör rovdjursförvaltning, särskilda uppdrag att redovisa respektive myndighets insatser, utifrån minoritetspolitiken och tillämpning av minoritetslagen.

Det behövs fortsatt förstärkning för att nå bestående resultat

I förra årets uppföljning konstaterade uppföljningsmyndigheterna att minoritetspolitiken i stort styrs genom tillfälliga uppdrag och program. Det ger begränsade förutsättningar att nå minoritetspolitikens mål med brett genomslag och god kvalitet. Det framgår i såväl myndighetsenkäten som i uppdragsmyndigheternas delredovisningar, att berörda myndigheter efterfrågar större långsiktighet i givna uppdrag med tillhörande finansiering. Detta berör i allra högsta grad även uppföljningsmyndigheternas främjande- och uppföljningsuppdrag, som är av kontinuerlig karaktär.

De 20 uppdragsmyndigheter som besvarade enkäten fick en öppen fråga om vad de behöver för att kunna bidra till långsiktiga effekter i det minoritetspolitiska uppdraget. Bland fritextsvaren framträdde tre huvudsakliga teman. Det första och mest förekommande temat var stabil och långsiktig finansiering för genomförande, kompetensförsörjning och fördjupad, bestående sakkunskap. Det andra temat avsåg samverkan och framåtsyftande erfarenhetsutbyte mellan myndigheter samt mellan myndigheter och nationella minoriteter i civilsamhället, för att stärka genomförandet. Det tredje temat rörde samordning och utveckling av arbetsätten inom den egna myndigheten för att uppfylla mål, för att planera och för att förtydliga vilka verksamheter som ska omfattas samt vilka former för inflytande som ska skapas.

Uppföljningsmyndigheterna välkomnar att regeringen de senaste åren gett ett flertal kunskapsfördjupande och främjande uppdrag till flera myndigheter, inte minst uppdrag kopplade till diskriminering och utsatthet, samt språk och kulturell identitet.

¹⁷ Se Sametingets budgetunderlag för 2025–2027 samt Sametingets redovisning i kapitlet om uppföljningsmyndigheternas övergripande insatser.

Kunskapsfördjupande uppdrag till expertmyndigheter kan sannolikt utföras inom loppet av ett par år och bidra till höjd medvetenhet om situationen för en viss minoritet eller för en del fråga på området. Men för att stärka förutsättningarna för det framtagna kunskapsunderlaget att komma till faktisk användning för valda målgrupper, har det visat sig att man ibland behöver mer tid än vad som anges i uppdraget.

Vår bedömning är att uppdrag som innebär uppbyggnad av nya strukturer och samarbeten genom ett utvecklat arbetssätt, kräver längre tidshorisonter än tre år. Det kan röra sig om uppdrag där själva förutsättningen för att nå bestående resultat är att processen är förankrad hos berörda minoriteter och andra relevanta aktörer, samt att det finns möjlighet till lärande och omprövning under genomförandet. Treåriga uppdrag kan framstå som alltför kortvariga och begränsande för det långtgående syftet. Flera uppdrag inom ramen för det nationella handlingsprogrammet för bevarande och främjande av språken under 2022–2024 avser den sortens långsiktiga, komplexa insatser.

Uppdragstagarna befinner sig i en resurskrävande uppbyggnadsfas. Utmaningar på vägen påverkar deras möjligheter att påbörja eller komma vidare med genomförandet inom ramen för det treåriga uppdraget, för att inte nämna förutsättningarna att nå bestående resultat. Det korta tidsperspektivet i uppdragens finansiering riskerar att inverka negativt på den långsiktiga bärkraften och kvaliteten i det som uppdragen förväntas åstadkomma. Det kan krävas en permanent resursförstärkning för att komplexa uppdrag ska leda till en stabil infrastruktur och på sikt integreras i ordinarie verksamhet.

Uppföljningsmyndigheterna rekommenderar regeringen:

- ▶ **Att förstärkningen 2022–2024 med tillhörande myndighetsuppdrag övergår till långsiktig finansiering, för att skapa förutsättningar att nå mer bestående resultat i uppdragen, och på sikt uppfylla målet med minoritetspolitiken.**

Årets underlag visar att flera av de myndigheter som fått uppdrag inom ramen för förstärkningen fortfarande befinner sig i en etableringsfas. Flera av uppdragen innebär uppbyggnad av nya strukturer, samarbeten och processer, som kräver tid och långsiktig finansiering för att kunna åstadkomma bestående resultat.

Förstärkningen till Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget behöver säkerställas motsvarande minst 2024 års anslag, för att myndigheterna ska kunna fortsätta tillmötesgå förvaltningsmyndigheternas behov av stöd och samverkan samt genomföra en uppföljning av hög kvalitet. I detta ingår även förstärkningen för minoritet.se som är en viktig kanal för informations spridning.¹⁸

¹⁸ Se respektive myndighets budgetunderlag för 2025–2027.

Sametinget rekommenderar regeringen:

- ▶ Att förstärkningen för 2022–2024 för Samiskt språkcentrums verksamhet permanentas och utökas så att nord-, lule- och pitesamiskt språkområde får motsvarande resurser som det ursprungliga språkcentret på sydsamiskt område, vars uppgift var att främja det sydsamiska språket. Resurser till språkarbete för ume- och pitesamiska i Språkcentrums regi bör tillföras, då dessa språk fått godkänd ortografi 2016 respektive 2019.

Sametinget fick i regleringsbrevet för 2022 i uppdrag att utveckla Samiskt språkcentrums verksamhet och påbörja etableringen av språkcentrum på fler orter. Samiskt språkcentrum ska tillgodose både unga och äldre samers behov av att återta och stärka sitt eget språk. Arbetet omfattar samtliga fem samiska språk inom den svenska delen av Sápmi. Språkcentrums arbete ska utgå från språkbärarnas behov av revitaliseringsinsatser, och insatser som riktar sig till barn och unga ska särskilt prioriteras.¹⁹

Det är angeläget att arbetet fortsätter och utvecklas inom hela det samiska språkområdet när den minoritetspolitiska satsningen upphör. Alla samiska språk är hotade språk, enligt Unescos nio kriterier. De samiska språken har olika förutsättningar i antal talare, samiskspråkiga arenor, möjligheter att studera språket, i tillgång till läromedel och ordböcker. Detta innebär att det inte går att arbeta på samma sätt med de olika språken. Utvidgningen av Samiskt språkcentrum har skapat bättre förutsättningar för att stärka och utveckla alla de samiska språken och dess talare. Språkstärkande aktiviteter för alla de samiska språken har ökat på flera olika platser, på olika nivåer och med olika samarbetspartner.

Fortsatt behov av satsningar på modersmål

Under 2023 stärktes rätten att studera sitt modersmål i gymnasieskolan, även för dem som saknar förkunskaper, för att fler ska kunna lära sig sitt nationella minoritetsspråk. Det treåriga handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken innehåller ett antal insatser. Det är dock för tidigt att säga om handlingsprogrammets insatser räcker för att i hela landet tillgodose rätten till förskola på modersmålet samt modersmålsundervisning i både grund- och gymnasieskola, utifrån skolans vägledande princip om likvärdighet. Redan innan de förstärkta rättigheterna infördes, har bristen på modersmåls lärare varit en av de större, identifierade utmaningarna inom den nationella minoritetspolitiken.

Statsbidraget för fjärrundervisning av modersmålet i skolan, som infördes 2022, har hittills inte haft någon utslagsgivande effekt. Andelen berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning har stagnerat de senaste åren. Under 2022/2023 deltog knappt hälften av de berättigade eleverna i modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan. Andelen berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning i romani chib har dessutom minskat gradvis till 25 procent, från en redan låg nivå 2015/2016. Fjärrundervisning kan möjligen komma att bli en del av lösningen i att tillgodose rätten till modersmålsundervisning för fler barn, men

¹⁹ Se Sametingets budgetunderlag 2024–2026 och 2025–2027.

kan inte förväntas ersätta närundervisning eller tillgodose alla berättigade barns rätt till modersmålsundervisning på det egna nationella minoritetsspråket.

Inom den högre utbildningen är utbudet av kurser i jiddisch och judaistik, samiska och samisk kultur samt finska och finsk kultur stabilt, på så vis att det finns ett relativt stort utbud med kurser på både grund- och avancerad nivå, som ökat eller åtminstone inte minskat de senaste fem åren. Kurser i romani chib och romsk kultur har haft ett växande söktryck sedan främst 2021, vilket inte matchats i utbud och andel antagna. Det ytterst låga utbudet av kurser i romani chib och romsk kultur samt i meänkieli och tornedalsk kultur står ut i relation till de övriga nationella minoritetsspråken.

Sverige har återkommande fått kritik, både internationellt och nationellt, för att inte tillgodose rätten till undervisning i nationella minoritetsspråk enligt den europeiska språkstadgan och ramkonventionen. Som Universitets- och högskolerådet påpekar, är genomförandet av en stärkt rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk i skolan direkt beroende av att det finns högskolekurser i både ämneslärarutbildning och språkkurser.²⁰ Det knyter även an till det allmännas särskilda ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken enligt språklagen (2009:600).

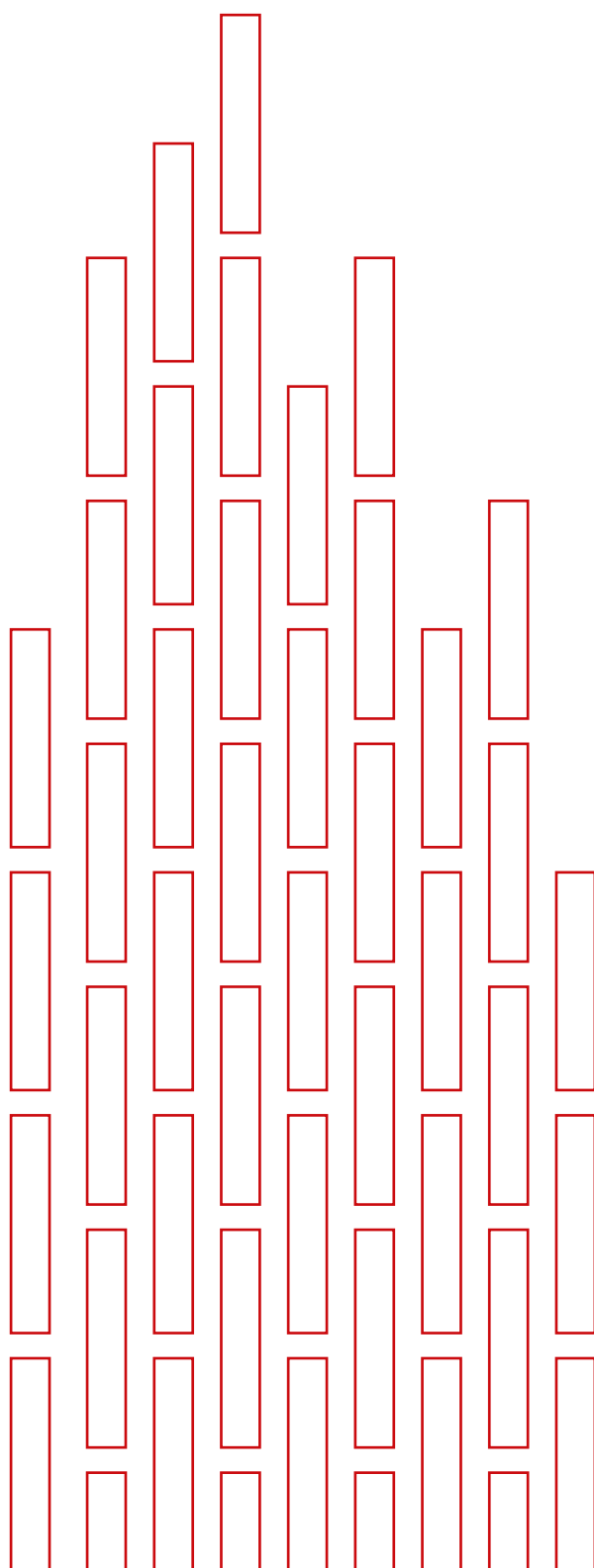
Under de senaste åren har Skolverket förvisso tagit fram uppdragsutbildningar med några studieplatser i jiddisch, samiska och finska. Regering och riksdag har även infört ett par ändrade bestämmelser för behörighetsgivande utbildning, som ännu inte har gett effekt. Samtidigt innehåller det ordinarie högskoleutbudet idag endast modersmålslärarutbildning i finska. Trots satsningen på lärosäten med särskilda språkupdrag, är tillgången på kvalificerade språklärare fortsatt begränsad.

Om efterfrågan på modersmålslärare i skolväsendet, och språkkunnig personal inom kommunal äldreomsorg, ska kunna tillgodoses inom överblickbar tid, behövs en bredare, systematisk satsning på utbildning av kvalificerade språklärare. Satsningen behöver långsiktig finansiering och incitament, inom såväl ordinarie utbildning som inom folkbildningen. Uppföljningsmyndigheterna instämmer i Europarådets rådgivande kommittés femte yttrande om att satsningar på modersmålslärare behövs, för att fler med kvalificerad språkkompetens ska välja den yrkesvägen. Sådana satsningar vore helt i linje med regeringens långsiktiga mål att bevara och revitalisera de nationella minoritetsspråken, liksom med konventionsreglerade rättigheter till modersmålsundervisning för de nationella minoriteterna.

Senast 2020 genomförde Skolinspektionen en tematisk tillsyn av rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i högstadiet. Tillsynen visade att de flesta huvudmän brister i att informera elever och vårdnadshavare om rätten till modersmålsundervisning och om vilka möjligheter som finns. Mot bakgrund av den svaga utvecklingen ser uppföljningsmyndigheterna positivt på regeringens skrivning i handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken 2022–2024, att överväga ett särskilt uppdrag till Skolinspektionen.

20 UHR, 2023, s.48.

Diskriminering och utsatthet

Diskriminering och utsatthet

Inledning, mål och indikatorer

Skyddet av nationella minoriteter och deras rättigheter är en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter. Enligt artikel 4 i den europeiska ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter fastställs statens ansvar att ”vidta lämpliga åtgärder för att inom alla områden av det ekonomiska, sociala, politiska och kulturella livet främja fullständig och effektiv jämlikhet mellan personer som tillhör en nationell minoritet och personer som tillhör majoritetsbefolkningen. I detta hänseende skall parterna ta vederbörlig hänsyn till de särskilda omständigheterna för de personer som tillhör nationella minoriteter.”²¹ För att åstadkomma detta behöver man synliggöra, förebygga och åtgärda diskriminering, hatbrott och andra former av utsatthet.

Uppföljningsmyndigheternas mål och indikatorer för uppföljningen inom delområdet 2023:

De nationella minoriteterna ska inte utsättas för hatbrott eller diskriminering.

- Förekomsten av diskriminering mot nationella minoriteter
- Hatbrott mot samer, hatbrott med antisemitiska respektive antiziganistiska motiv
- Insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter bland statliga myndigheter

Diskriminering sker enligt diskrimineringslagen när en person kränks eller missgynnas och det finns ett samband med etnisk tillhörighet, kön, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Diskriminering kan bland annat ske i arbetslivet, i utbildningsväsendet, i rättsväsendet, inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, samt inom handel med varor, tjänster och bostäder. Samhällsaktörer inom dessa samhällsområden har därför ett särskilt ansvar att förebygga, motverka och i vissa situationer vidta åtgärder mot diskriminering.²²

Utsatthet är ett bredare och lite mer diffust begrepp, som har kritiserats av både utredare och de nationella minoriteterna.²³ I uppföljningsmodellen används hatbrottsstatistiken som ett mått på utsatthet, men utsatthet kan yttra sig på flera sätt, och omfatta så mycket mer än polisanmälda hatbrott.

I det här kapitlet redogör vi inledningsvis för aktuell rätts- och praxisutveckling med bäring för minoriteters skydd mot diskriminering och hatbrott. På vår förfrågan har Diskrimineringsombudsmannen (DO) redogjort för inkomna anmälningar och tillsynsärenden som rör nationella minoriteter, under 2023. För årets uppföljning har uppföljningsmyndigheterna även bett DO att presentera ett fördjupat kvalitativt

21 SÖ 2000:2.

22 SFS 2008:567 Diskrimineringslag t.o.m. SFS 2023:352.

23 SOU 2020:27, s.158-159; Emerga, 2023.

underlag om diskriminering av nationella minoriteter, och de nationella minoriteternas tillgång till lika rättigheter och möjligheter. I avsnitten om anmälningar till DO, om de nationella minoriteternas upplevda diskriminering och om bristande strukturella förutsättningar, utgörs det huvudsakliga underlaget av det fördjupade underlaget som omfattar perioden 2013–2023.²⁴ När vi har använt andra källor i de avsnitten, nämns de särskilt.

Därefter redogör vi för utfallet av en enkät i frågor som rör statliga myndigheters insatser mot diskriminering. Vidare redovisas Brottsförebyggande rådets (Brå) hatbrottsstatistik, liksom problem kring utredning och upplärning av hatbrott, som har forskats fram. Begreppet utsatthet har inte definierats tillräckligt tydligt i minoritetspolitiken; därför kommer vi att diskutera det utifrån uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie med nationella minoriteters perspektiv, samt utifrån några genomförda studier om upplevd hälsa. Slutligen kommenteras kortfattat utvalda delar av regeringens insatser mot rasism med relevans för de nationella minoriteterna.

Aktuell rätts- och praxisutveckling

Här redogör vi för några fall av pågående rätts- och praxisutveckling, som kan komma att stärka nationella minoriteters skydd mot hatbrott och diskriminering.

För närvarande bereds två statliga utredningar om effektivare tillsyn av diskrimineringslagen och om ett utökat skydd mot diskriminering. Den förstnämnda utredningen är dels en översyn av nuvarande bestämmelser för tillsyn av aktiva åtgärder, dels en analys av hur tillsyn inom området som regleras av skollagen ska kunna flyttas från DO till Skolinspektionen. Den sistnämnda utredningen omfattar bland annat en översyn av hur skyddet mot diskriminering i offentlig verksamhet ska kunna stärkas.²⁵ Beroende på vidare hantering kan dessa två utredningar komma att få betydelse även för skyddet mot diskriminering av nationella minoriteter.

Regeringen lade 19 mars 2024 fram en proposition om en tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp.²⁶ Regeringen föreslår att förnekelse av Förintelsen och vissa andra internationella brott uttryckligen kriminaliseras, att det av lagtexten tydligt framgår att regleringen omfattar uppvigling till våld och att enskilda personer i de skyddade grupperna kan få status som målsägande och därmed rätt till skadestånd. Lagändringarna föreslås träda i kraft 1 juli 2024 i brottsbalken och 1 januari 2027 i tryckfrihetsförordningen.²⁷ Förslaget och den underliggande utredningen härrör ur tidigare kritik från EU-kommissionen, ett så kallat överträdelseförfarande från 2021 om hur Sverige införlivat EU:s rasismrambeslut.²⁸

24 DO 2022/2805. Redogörelsen från DO omfattar perioden 2013–2022. DO:s uppdrag är reglerat i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen. DO har även de uppgifter som framgår av diskrimineringslagen (2008:567). Under åren 2010–2012 hade DO ett regeringsuppdrag som gick ut på att följa upp, analysera och till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget redovisa den egna verksamheten utifrån de minoritetspolitiska målen (IJ2010/368/DISK).

25 SOU 2020:79; SOU 2021:94; SFS 2008:567 Diskrimineringslag.

26 Prop. 2023/24:93

27 SOU 2023:17 med lagrådsremiss publicerad 15 februari 2024.

28 Europeiska unionens officiella tidning. Rådets rambeslut 2008/913/RIF.

Den 17 februari 2024 trädde EU:s justerade förordning om digitala tjänster med ett ramverk för ansvarutkrävande, tillsyn och sanktioner i form av böter i kraft. Det går i korthet ut på att EU-kommissionen kan utfärda sanktioner gentemot leverantörer av digitala tjänster, som sociala medieplattformer och sökmotorer, med olagligt innehåll, hatpropaganda och desinformation. Skillnaden mot de bestämmelser som trädde i kraft i augusti 2023 är att reglerna nu gäller även för plattformer med färre än 45 miljoner användare i EU (10 procent av EU:s befolkning). Kommissionen och de nationella myndigheterna ska se till att reglerna följs. Myndigheternas uppgift är att kontrollera de plattformer som är etablerade i deras länder, medan kommissionen främst koncentrerar sig på de skyldigheter som gäller för mycket stora internetplattformer och sökmotorer. Förordningen föreskriver också att tjänstemottagare ska ha rätt att begära ersättning från leverantörer av förmedlingstjänster, för skada eller förlust som de lidit till följd av att leverantörerna överträtt sina skyldigheter.²⁹

Få anmälningar om diskriminering – ett stort mörkertal

Under 2023 inkom totalt 3930 anmälningar om diskriminering, oavsett diskrimineringsgrund, till DO.³⁰ Det är en sammantaget något högre siffra än under 2022, då motsvarande anmälningar uppgick till 3594. Antalet anmälningar om diskriminering till DO har ökat successivt sedan 2016.³¹ Samtidigt har anmälningar som rör nationella minoriteter minskat, från ett redan tidigare lågt antal.

DO bedömer samtidigt att mörkertalet är stort när det gäller anmälningar om diskriminering. Antalet kan dessutom variera från ett år till ett annat. Att jämföra antalet anmälningar från ett år till ett annat, kan därför inte anses vara tillräckligt för att förstå omfattningen av diskriminering i samhället. Enligt uppföljningsmyndigheterna kan antalet anmälningar ändå betraktas som ett mått av flera, om inte annat som ett mått på utsatta personers benägenhet att anmäla. DO pekar även på att anmälningsbenägenheten kan förändras genom exempelvis dialog, kunskapsförhöjande insatser och rättsfall.

Anmälningarna till DO avser främst diskriminering av romer

Eftersom DO inte registrerar anmälares etniska tillhörighet och inte för någon statistik över hur många ärenden som rör diskriminering av nationella minoriteter, har myndigheten gjort en bedömning utifrån en manuell genomgång av den information som anmälaren själv uppger i anmälan. Anmälningar som relaterar till etnisk tillhörighet eller till religion eller annan trosuppfattning ingår i det urvalet. Det rör sig dock om ett lågt antal, som dessutom minskat de senaste två åren.

DO har genom åren tagit emot relativt få anmälningar som rör diskriminering av judar, samer, sverigefinnar och tornedalningar, under 2023 endast någon enstaka. Antalet anmälningar om diskriminering av romer har sedan 2005 ökat till 35–55 anmälningar per år, för att under 2022 och 2023 minska igen, till 25 och därefter 9. DO har redovisat tio domar och förlikningar gällande diskriminering av romer mellan 2013–2022.

29 Läs mer: [Förordningen om digitala tjänster | EUR-Lex \(europa.eu\)](#); [Tillsynsramen enligt lagen om digitala tjänster | Shaping Europés digital future \(europea.eu\)](#)

30 DO, 2022/2805. I antalet 3930 ingår alla anmälningar som rör minst en diskrimineringsgrund eller som rör sexuella trakasserier.

31 DO, 2023:3.

Åtta av dessa ledde till dom med ersättning eller förlikning med ersättning. Fallen rörde uteslutande diskriminering vid tillhandahållandet av varor och tjänster.

Anmälningarna om diskriminering av romer under 2023 rör främst diskriminering vid tillhandahållandet av varor och tjänster, i övrigt inom utbildningsväsendet, arbetslivet och socialtjänsten. Utifrån anmälningar gällande diskriminering av någon av de nationella minoriteterna, som inkom under 2023, har DO inlett tillsyn i fyra ärenden.

Utifrån de anmälningar som inkom 2022 har DO under 2023 fattat tillsynsbeslut i fem ärenden. Likt 2022 har det under 2023 inte meddelats någon dom och myndigheten har inte heller ingått någon överenskommelse eller förlikning i något ärende som rör diskriminering av judar, romer, samer, sverigefinnar eller tornedalingar.

Möjliga skäl till att få anmäla diskriminering

Det kan finnas flera skäl till att den som utsätts för diskriminering inte går vidare med en anmälan, enligt DO. Det kan exempelvis bero på att personen inte själv inser att den blivit utsatt för diskriminering eller att den är rädd för repressalier. I uppföljningens fördjupningsstudie med personer som tillhör nationella minoriteter, framgår även att upplevelsen av eller rykten om att en anmälan till DO ”inte leder till något”, kan vara ytterligare ett hinder för att anmäla upplevd diskriminering:

” DO tar inte ärenden vidare. Jag uppmanar andra att anmäla men jag vet att inget kommer att hända. Det är en sån känsla av maktlöshet.”
[Deltagare]³²

DO har för 2023–2024 fått i regeringsuppdrag att föra riktad dialog med rättighetsbärare, och att genomföra utbildningsinsatser om diskriminering och vad skyddet mot diskriminering innebär för dem.³³ Det är i sig positivt, men uppföljningsmyndigheterna bedömer att det är viktigt att utreda skälen till att det kommer in färre anmälningar från nationella minoriteter, när det totala antalet anmälningar om diskriminering ökar.

De nationella minoriteternas upplevda diskriminering

I dialoger med de nationella minoriteterna, både från Länsstyrelsens och Sametingets sida som från DO och andra statliga myndigheter, är diskriminering ett återkommande tema. Minoriteterna delar enligt DO till exempel upplevelser av diskriminering i skolan och på arbetsplatser, inte sällan i form av trakasserier. Erfarenheterna av diskriminering framstår utifrån dessa samlade dialoger som mer omfattande än vad som framgår av antalet anmälningar till DO, och går i vissa fall även bortom vad diskrimineringslagen reglerar idag.

När de språkliga och kulturella rättigheterna inte går att utkräva

Några erfarenheter av diskriminering delas av alla de nationella minoriteterna. Det gäller främst upplevda brister när det gäller tillgången till de konventions- och lagstadgade språkliga och kulturella rättigheterna. I praktiken handlar det ofta om de faktiska möjligheterna för barn och unga att lära sig och utveckla sitt modersmål.

³² Emerga, 2023.

³³ Arbetsmarknadsdepartementet, A2023/00855

Men också om att individer i kontakter med myndigheter och kommuner, i skolan och inom äldreomsorgen, inte ges förutsättningar att använda sitt modersmål eller utöva sin kultur eller religion. Upplevelsen av diskriminering förstärks av att det i princip saknas formaliserade motåtgärder när rättigheterna inte tillgodoses av ansvariga förvaltningsmyndigheter.

De anmälningar som DO tar emot från sverigefinnar och tornedalingar rör nästan uteslutande brister i tillgång till språkliga rättigheter, och endast i enstaka fall diskriminering och trakasserier i skolan och på arbetsplatser.

Diskriminering och trakasserier av judiska barn i skolan

I DO:s dialog med judiska organisationer och trossamfund har det framkommit att judiska elever sedan flera år utsätts för diskriminering i skolan, och att trakasserier och antisemitiska uttryck i skolmiljön är vanligt förekommande. Det finns också anmälningar som rör diskriminering kopplat till judiska kulturella och religiösa uttryck, exempelvis nekad judisk äldreomsorg eller nekad kosher-mat i skolan.³⁴ Utsattheten i skolan är även något som framkommer i fördjupningsstudien som uppföljningsmyndigheterna låtit genomföra.³⁵

I slutet av 2023 kallade DO skolchefer från Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå kommun till en så kallad främjande överläggning. Möjligheten till denna åtgärd är reglerad i Diskrimineringslagen (4 kap. 3§). Under senhösten 2023 uppmärksammades DO genom flera kommunikationskanaler, att elever, mot bakgrund av konflikten mellan Israel och Hamas, i än större utsträckning än tidigare utsattes för diskriminering i skolan. Syftet med överläggningen var att påtala den allvarliga situationen, informera om bestämmelserna i diskrimineringslagen och utbildningsanordnarnas ansvar samt inhämta kunskap om vilka åtgärder utbildningsanordnarna vidtagit.³⁶

Under 2023 avslutade DO även ett tillsynsärende, genom beslut om partsinträde i en anmälan om indirekt diskriminering som kom in under 2021. Ärendet rör en skola som diskriminerat en elev genom att neka den kosher-mat i skolbespisningen. DO bedömer att skolans kostnadsrelaterade motivering till att inte erbjuda kosher-mat inte håller och att skolans hållning missgynnar praktiserande judar som håller kosher. DO har begärt att skolan ska betala diskrimineringsersättning, vilket skolan också gjort.³⁷

Diskriminering av romer sker öppet i det offentliga rummet

Den diskriminering som romer utsätts för sker ofta oförtäckt, i affärer, på restauranger och på hotell, inte sällan med barn närvarande och inför andra människor. Ett stort antal anmälningar om diskriminering av romer har under åren även rört diskriminering på bostadsmarknaden. Romer upplever bland annat att de blir bortvalda i förmedlingsprocesser och att de nekas köpa bostadsrätt av skäl som har samband med etnisk tillhörighet. Vidare rör anmälningar diskriminering i sjukvårdens och socialtjänstens

34 DO, 2022. LED 2021/510.

35 Emerga, 2023.

36 DO, 2023-12-15.

37 DO, 2023/6870.

handläggning och bemötande. Återkommande i anmälningar till DO är också romers upplevelser av diskriminering i skolan och i mötet med polisen.³⁸

Under 2023 kritiserade Justitieombudsmannen (JO) i ett enskilt fall Kriminalvården för att inte uppfylla de grundlagsstadgade kraven på saklighet och opartiskhet i ett beslut om att avslå besöks- och telefontillstånd för en intagen. Den intagnes självdeklarerade identitet som resande kopplades i beslutet till några faktorer som låg till grund för beslutet om nekat tillstånd. Det kunde enligt JO ge intryck av att ”beslutsfattaren själv har en negativ uppfattning om romsk kultur och att det kan ha påverkat utgången”.³⁹

Länsstyrelsen i Stockholm fann i en enkätbaserad undersökning som publicerades 2021, att unga romer ofta känner sig både stolta och otrygga i sin romska identitet i flera sociala och offentliga sammanhang. Deltagarna i studien uppgav att de återkommande har upplevt eller sett andra romer utsättas för trakasserier i skolan och på fritidsaktiviteter.⁴⁰ I en större, enkätbaserad europeisk undersökning uppgav uppemot 50 procent av drygt 400 svarande romer och resande i Sverige, att de upplevt diskriminering under året innan undersökningen gjordes. Det är en betydligt högre andel än vad som återspeglas i anmälningarna till DO.⁴¹

Samer upplever diskriminering inom alla samhällsområden

Antalet anmälningar från samer är förhållandevis lågt. Anmälningarna rör framför allt brister i tillgång till språkliga rättigheter, men även upplevelser av diskriminering i mötet med myndigheter som till exempel länsstyrelser och polisen. Anmälningar har också rört diskriminering med koppling till historiska oförrätter. I DO:s dialog med samer är det dock påtagligt att samer upplever diskriminering inom samtliga samhällsområden. Brå nämner exempelvis även yrkeslivet och skolan, liksom offentliga rum och digitala miljöer.⁴²

DO har under lång tid också lyft problem med diskriminering av samer som urfolk, och att politiken gentemot samerna vare sig innehåller lagstiftning eller åtgärder som säkerställer samers tillgång till lika rättigheter och möjligheter. Detta bidrar till att det skapas motsättningar i lokalsamhällena och att samer diskrimineras.

Samebyar var i slutet av 2023 parter i minst 42 pågående rättsprocesser som rör markanvändning. Sedan 2018 rör det sig om över 200 processer.⁴³

Brister i de strukturella förutsättningarna

DO bedömer att den kunskap som utvecklats de senaste 20 åren om förekomsten av diskriminering av nationella minoriteter och hinder för minoriteternas tillgång till lika rättigheter och möjligheter, till stor del gäller än idag. Flera aktörer, däribland DO, har genom åren framfört synpunkter som rör brister i Sveriges efterlevnad av

38 Se även SOU (2016:44).

39 JO, Dnr 2084–2023.

40 Länsstyrelsen, 2021.

41 FRA, 2022a, 2022b. FRA-studien utgick för sitt urval av en uppskattad befolkningsstorlek om åtminstone 50 000 romer och resande i Sverige.

42 Brå, 2023:16 med referens till Poggats 2018; SSR 2020; Omma och Petersen 2015 samt Hansen, 2015.

43 Sameradion, 2023-12-18.

minoritetskonventionerna.⁴⁴ DO har även efterlyst en ökad tydlighet i fråga om den svenska lagstiftningens innebörd för nationella minoriteters rättigheter och understrukt att frågan om utkrävbarhet är central för att säkerställa att rättigheterna förverkligas.

DO framhåller särskilt två brister i skyddet mot diskriminering av nationella minoriteter. Den ena är frågan om diskrimineringsskyddets omfattning för diskriminering som enskilda utsätts för av myndigheter. Den andra rör frågan om språk som diskrimineringsgrund. Vidare betonar DO problemet med att det generellt är svårt för nationella minoriteter att utkräva sina rättigheter.

Diskrimineringsskyddets omfattning vid myndigheters diskriminering

Diskrimineringslagen förbjuder i dag offentligt anställda att i sitt bemötande diskriminera enskilda individer, genom 2 kap. 17 §. Detta förbud är avsett att omfatta en offentligt anställds uppträdande och språkbruk. Det omfattar inte den anställdes tolkning och tillämpning av en bestämmelse, inte heller bedömningar eller åtgärder som den anställda vidtar för att fullgöra åligganden som anställningen medför. Det nuvarande förbudet omfattar därmed exempelvis inte situationer då vissa myndigheter fattar beslut som är diskriminerande.

I samband med DO:s granskning av Polismyndigheten i Skånes registrering av romer uppmärksammade ombudsmannen regeringen 2014, om att diskrimineringslagen behöver utvidgas så att all offentlig verksamhet fullt ut omfattas av förbuden mot diskriminering. Avseende detta har utredningen föreslagit en utvidgning av skyddets omfattning av vissa frågor i diskrimineringslagen.⁴⁵

Brå betonar i en rapport behovet av att stärka dokumentationen av byggstenarna som används i Polismyndighetens profileringsarbete. Brå rekommenderar även att polisen fördjupar kunskapen om diskriminering på alla nivåer i den egna organisationen, för att minska risken för etnisk profilering. Enligt rekommendationen behöver polisen stärka förståelsen av stereotypa föreställningar, samt insikten om att polisens arbetsätt påverkar olika grupper i samhället.⁴⁶

Språk som diskrimineringsgrund saknas

Europarådet har de senaste tio åren uppmanat Sverige att föra in språk som en diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen, i sina rekommendationer rörande Sveriges efterlevnad av minoritetskonventionerna. Språk nämns även som en grund för diskriminering i artikel 2 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

Språklig diskriminering omfattas i dag endast indirekt av diskrimineringslagens förbud mot diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet. I tidigare statliga

44 SÖ 2000:2, SÖ 2000:3.

45 SOU 2021:94.

46 Brå, 2023:12. Profilering är en metod som används för att underlätta polisens arbete med att bedöma vem som bör kontrolleras eller kan misstänkas för brott. Det kan avse situationer där polisen vill göra en identitetskontroll, kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller fordonskontroll. Faktorer som kan ha betydelse för profilering är exempelvis avvikande beteende, tidpunkt och plats, tecken på narkotikapåverkan, doft av narkotika och tidigare kännedom om den misstänkte. Etnisk profilering är däremot strikt förbjudet i lag; principen om likabehandling ska tillämpas i allt profileringsarbete.

utredningar om minoritetspolitiken belyser utredarna denna indirekta koppling.⁴⁷ Det står i kontrast till exempelvis Norges diskrimineringslag, där står utskrivet som en del av begreppet etnicitet, samt till den finska diskrimineringslagen, i vilken språk står utskrivet som en egen diskrimineringsgrund.⁴⁸ I svensk rätt saknas dock en djupare analys av kopplingen mellan språk och etnicitet som diskrimineringsgrund.

Uppföljningsmyndigheterna har i tidigare uppföljningsrapporter och yttranden uppmärksammat problematiken som följer av att språk inte utgör en diskrimineringsgrund i svensk lag, och de svårigheter detta medför för nationella minoriteter att faktiskt åtnjuta sina rättigheter. Att utvidga lagen till att också uttryckligen omfatta diskriminering som har samband med språk vore enligt uppföljningsmyndigheterna och flera andra centrala aktörer på området, såsom DO och Institutet för språk och folkminnen (Isof), viktigt att utreda.⁴⁹ Frågan framhävs även i slutbetänkandet för Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Språk som en självständig diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen skulle innebära ett starkare skydd mot diskriminering som har samband med språk.

Det är svårt att utkräva rättigheterna

Det saknas lättillgängliga, rättsinstrument för de nationella minoriteterna att som enskilda rättighetsbärare utkräva sina rättigheter enligt gällande lagstiftning. Minoritetslagen ger kommunerna ett relativt stort utrymme att på egen hand avgöra om de kan erbjuda till exempel modersmålsundervisning i skolan, eller äldreomsorg med tillgång till utbud på minoritetsspråken- och kulturerna. Det har visat sig finnas ytterst begränsade möjligheter att överklaga i förvaltningsrätt eller i kammarrätt, när ens rättigheter inte tillgodoses av en kommun.

I fjolårets rapport uppmärksammades två domar som tog fasta på rätten till inflytande enligt minoritetslagen, i två fall, som egentligen rörde rätten till förskola respektive modersmålsundervisning i finska i grundskola.⁵⁰ I överklaganden som rört förskola och modersmålsundervisning på minoritetsspråk har domstol endast kunnat upphäva beslut utifrån minoritetslagens rätt till inflytande i frågor som berör de nationella minoriteterna. Den har inte prövat språkrättigheterna som regleras i minoritetslagen.

I enkäten till statliga myndigheter framgår att individer återkommande vänder sig till dem för att få hjälp när till exempel deras språkrättigheter inte blir tillgodosedda, fast dessa myndigheter inte har behörighet att agera i frågan. I årets enkät sammanfattar en myndighet problematiken så här: ”Det saknas motåtgärder när en kommun missköter sig, vi är ju ingen tillsynsmyndighet.”

47 SOU 2020:27, s.86; SOU 2017:88, s.122–126.

48 LOV-2017-06-16-51 (ändrad t.o.m. LOV-2021-06-11-77 fra 01.01.2022) kap 2 §6: ”Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk.” samt Diskrimineringslag 30.12.2014/1325 (uppdaterad t.o.m. FörfS 88/2024, publicerad den 20.2.2024), 3 kap. 8 §.

49 I uppföljningsrapporten 2022 var ett av uppföljningsmyndigheternas förslag att utreda språk som diskrimineringsgrund. Isof har i dialoger och i 2023 års enkät betonat vikten av detta, liksom DO i publicerade underlag genom åren och senast i sitt fördjupade underlag till årets uppföljning. En utredning av språk som diskrimineringsgrund föreslås även i SOU 2023:68.

50 Kammarrätten i Göteborg, Dom 2022-04-06, Mål 3936–2; Förvaltningsrätten i Stockholm, dom 2022-11-25, mål nr. 21317–21.

Statliga myndigheters insatser mot diskriminering

Nedan redovisar vi hur utvalda statliga myndigheter arbetar med diskriminering. Redovisningen är baserad på den enkät som uppföljningsmyndigheterna erbjöd myndigheterna att besvara i oktober 2023 (se Bilaga 1 och 7). Slutligen redogörs för utvecklingsarbetet i den här frågan, som uppföljningsmyndigheterna har påbörjat gentemot statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och regioner.

Merparten av myndigheterna har genomfört insatser

Myndigheters insatser för att förebygga och motverka diskriminering är en av de centrala indikatorerna i uppföljningsmodellen. Indikatorn anknyter till målet om att de nationella minoriteterna inte ska utsättas för diskriminering eller hatbrott.

Bland de statliga myndigheterna som besvarade enkäten säger sig 29 av 41 ha verkat för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter. Bland uppdragsmyndigheterna⁵¹ ger nästintill alla samma svar (17 av 20), jämfört med färre än hälften av övriga myndigheter som endast behöver förhålla sig till minoritetslagen (12 av 21). I myndigheternas exempel på hur de verkat mot diskriminering framträdde några olika typer av insatser.

Närmare hälften av de nationellt verksamma myndigheterna har satsat på externt kunskapshöjande insatser. Att döma av enkätsvaren har dessa insatser inte alltid haft en tydlig betoning på diskriminering eller utsatthet, utan kunnat avse allmänt kunskapshöjande insatser om nationella minoriteter eller nationella minoriteters rättigheter. Omkring en fjärdedel av alla respondenter nämnde personalpolicy och aktiva åtgärder som relaterar till det generella kravet på icke-diskriminering i arbetslivet (diskrimineringslagen, 3 kap.). En femtedel av respondenterna angav interna insatser för att höja kunskapen i organisationen, och i några fall arbeta med bemötande och kommunikation för att förebygga diskriminering.

I en uppföljningsenkät som riktades till bland annat statliga myndigheter 2017, ställdes frågan om de genomfört andra insatser än intern utbildning kring diskriminering och utsatthet; 20 av 32 svarade ja. Exempelen som angavs i enkäten var, likt enkäten 2023, ofta formulerade i generella termer och kunde inte kopplas specifikt till diskriminering som delfråga, utan rörde mer samråd, information om nationella minoriteter generellt, eller allmänna riktlinjer och rutiner för att hantera diskriminering på arbetsplatsen, vilket alla arbetsgivare är skyldiga att ha enligt lag.

Alla utom två länsstyrelser (19) har svarat att de under 2023 genomfört insatser för att förebygga och motverka diskriminering av de nationella minoriteterna. Utbildning för den egna personalen, externa utbildningsinsatser och informationsinsatser riktade till allmänheten, är de tre vanligaste typerna av insatser. Den sistnämnda är absolut vanligast utanför förvaltningsområdena.

⁵¹ Uppdragsmyndigheter utgör hälften av de statliga myndigheter som svarat på enkäten till utvalda myndigheter. (Länsstyrelserna fick en separat enkät). Begreppet "uppdragsmyndigheter" förklaras närmare i Bilaga 1.

Det är svårt att identifiera framgångsfaktorer och effekterna är oklara

När det gäller framgångsfaktorer i att förebygga och motverka diskriminering går det inte att se några tydliga teman bland myndigheternas svar. Det kan delvis bero på att myndigheterna i fråga har vitt skilda uppdrag sinsemellan och arbetar med nationella minoritetsfrågor i varierande omfattning.

Många av myndigheternas exempel på framgångsfaktorer är relativt generella och anknyter sällan uttryckligen till diskrimineringsfrågor. De tenderar oftare att handla om vad myndigheterna har gjort, snarare än vilka resultat eller framgångar de identifierat i sitt arbete. Flera gånger nämns vad som skulle behövas framåt snarare än vad man åstadkommit.

En del myndigheter nämner till exempel hur de arbetat med inflytande och delaktighet, eller samverkat med de nationella minoriteterna i utformningen av de egna insatserna, eller genomfört allmänt kunskapshöjande insatser om nationella minoriteter och deras rättigheter. Mindre ofta nämner de specifika insatser kopplat till diskriminering och utsatthet. I andra fall nämner myndigheterna införande av rutiner som avser deras skyldigheter enligt minoritetslagen, att exempelvis tillgodose rätten att använda det egna modersmålet i kontakter med myndigheten. Sådana insatser går inte att direkt härleda till diskrimineringslagen, men visar ändå på en insikt om det egna ansvaret i fråga om språkrättigheterna, och att det bland rättighetsbärarna kan upplevas som diskriminering när de inte tillgodoses.

Likt länsstyrelserna nämner någon myndighet inkludering av nationella minoriteter i bredare insatser som handlar om att förebygga diskriminering och rasism inom ramen för demokratiuppdraget och mänskliga rättigheter. Slutligen beskriver en myndighet ett systematiskt arbetsmiljöarbete med att kartlägga och följa upp aktiva åtgärder mot diskriminering utifrån etnisk tillhörighet som en framgångsfaktor i den egna organisationen.

Utmaningar med att förebygga och motverka diskriminering

Myndigheternas exempel på utmaningar varierar kraftigt, och relaterar inte genomgående till offentliga aktörers ansvar att förebygga och motverka diskriminering. Detta gäller både nationellt verksamma myndigheter och länsstyrelserna.

Bland de få konkreta exemplen i enkäten till nationellt verksamma myndigheter framträder särskilt tre aspekter med koppling till diskriminering:

- Det är svårt att få en uppfattning om i vilka situationer diskriminering sker och i vilken omfattning. Det kan gälla både den egna myndigheten och de verksamheter som myndigheten riktar sig till.
- Det finns brist på rutiner och arbetssätt för att nå ut internt i en större myndighet, vilket ökar vid hög personalomsättning.
- Personer som tillhör nationella minoriteter vet inte vart de kan vända sig när de inte får sina språkrättigheter tillgodosedda i den egna kommunen. Myndigheter som saknar tillsynsmandat kontaktas i frågor som de inte kan agera på.

Länsstyrelserna har till skillnad från de nationellt verksamma myndigheterna ett regionalt inriktat uppdrag med fokus på kommuners och regioners genomförande. Bland dem framträder en bild av ett fragmenterat arbete, i behov av mer utvecklad samordning och systematik:

”Arbetet med mänskliga rättigheter och skyddet mot diskriminering är över lag fragmenterat. Det skulle kunna samordnas och systematiseras tydligare i relation till andra rättighetsområden och uppdrag. Arbetet med att motverka hot och hat mot nationella minoriteter skulle behöva få tydligare genomslag i länsstyrelsernas och kommunernas brottsförebyggande arbete.”

En länsstyrelse lyfter också att diskriminering och utsatthet är ett eftersatt område där man bör göra prioriteringar. Att använda uppföljningsmyndigheternas kunskap nämns som betydelsefullt.

Myndigheternas förslag på stärkande åtgärder

Bland förslagen på åtgärder som skulle stärka myndigheternas förmåga att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter, finns flera aspekter som berör de strukturella förutsättningarna för arbetet med de minoritetspolitiska frågorna i bredare bemärkelse. Tre konkreta förslag berör åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering mer specifikt:

- Språk borde bli en grund för diskriminering för att DO ska få större utrymme att agera. Eventuella avsteg från språklagen borde kunna generera åtgärder.
- Utveckla ett mer systematiskt arbete enligt diskrimineringslagen.
- Genomför kunskapshöjning, kompetensutveckling och förankring om hur nationella minoriteters rättigheter relaterar till den egna verksamheten. Till exempel genom att inkludera frågan i en likabehandlingsenkät eller internutbilda hela organisationen.

Utvecklingsarbete för att motverka diskriminering och utsatthet

I Länsstyrelsen och Sametingets uppföljningsrapporter 2020 och 2021 noterade vi en nedåtgående trend när det gäller kommuner och regioners insatser för att motverka diskriminering och utsatthet, utifrån en redan låg insatsnivå.⁵² Vi konstaterade att den negativa trenden behöver brytas genom stödinsatser. För att stödja kommuner och regioner behövs även en fördjupad bild av läget.

Hösten 2022 inledde uppföljningsmyndigheterna ett utvecklingsarbete med fokus på delområdet diskriminering och utsatthet. Syftet är att kommuner, regioner och statliga myndigheter ska få ökad kunskap om hur de kan motverka och förebygga diskriminering av och utsatthet hos nationella minoriteter. Under 2023 genomfördes en behovsinventering med 19 kommuner, regioner och statliga

⁵² Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2021. Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2020. Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2022. Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2021.

myndigheter. Inventeringen bekräftar behovet av vägledning och fördjupad kunskap. Många har generell kunskap och tillgång till utbildningsmaterial om diskriminering, hatbrott och utsatthet men inte med specifikt fokus på nationella minoriteter. Uppföljningsmyndigheterna har även tagit fram en juridisk analys. För att få en fördjupad bild av nationella minoriteters upplevelser av diskriminering, hatbrott och andra former av utsatthet har även en kvalitativ fördjupningsstudie med 30 personer från de fem nationella minoriteterna genomförts.⁵³

Ovanstående ligger till grund för ett kunskaps- och metodstöd som utarbetas och lanseras under 2024. I arbetet kommer DO, Forum för levande historia, Socialstyrelsen samt Sveriges Kommuner och Regioner att ingå i en rådgivande referensgrupp.

Polisanmälda hatbrott – statistik med stort mörkertal

Hatbrott är ett samlingsbegrepp för vad som i svensk brottslagstiftning avser olaga diskriminering, hets mot folkgrupp, ärekränkning, samt brott där motivet helt eller delvis varit att kränka offret utifrån uppfattad etnicitet, hudfärg, nationellt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.⁵⁴ Hatbrott betecknas som demokratihotande brottslighet⁵⁵ och ska enligt lagstiftningen leda till straffskärpning. Brottsförebyggande rådet (Brå) sammanställer vartannat år statistik över hatbrott som polisanmäls föregående år. I följande avsnitt utgår vi i huvudsak från Brås statistikrapport. När vi har använt andra källor nämns de särskilt.

Brås hatbrottstatistik för 2022 jämförs med motsvarande statistik för 2020. Statistiken baseras på polisens markering av huruvida det anmälda brottet bedömts utgöra ett hatbrott. Beteckningen hatbrott lägger man vanligtvis till först efter utredning av bakomliggande motiv till den brottsliga handlingen.

Tabell 1: Motiv för hatbrott.

Motiv för polisanmälda hatbrott	2020		2022	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Hatbrott mot samer	20	1	15	1
Antisemitiska motiv	170	5	111	4
Antiziganistiska motiv	55	1	33	1
Övriga hatbrott	3464	93	2675	94
Totalt	3709	100	2834	100

Källa: Brottsförebyggande rådet (2023:16).

Under 2022 skedde sammantaget en 24-procentig minskning av antalet polisanmälda hatbrott jämfört med 2020. För hatbrott mot samer och hatbrott med antisemitiska eller antiziganistiska motiv var minskningen 35 procent. Minskningen av antalet anmälningar som polisen markerar som hatbrott, har skett successivt sedan 2018, oavsett motivkategori.

53 Utvalda delar av studiens resultat uppmärksammas i kapitlet om diskriminering och utsatthet.

54 Hagerlid, 2023.

55 Polismyndigheten, 2022.

På en övergripande nivå var främlingsfientliga och rasistiska hatbrott vanligast (53 procent), följt av hatbrott mot religiösa grupper, vari antisemitiska hatbrott ingår (16 procent).⁵⁶

Den minskande trenden för polisanmälda hatbrott står i diskrepans till nationella minoritetens uttryckta upplevelser i flera myndighetsdialoger, liksom till en bredare allmänhets uppfattning om läget för de mänskliga rättigheterna i Sverige på senare år. En enkätundersökning som Institutet för mänskliga rättigheter publicerade 2023 med fler än 2000 respondenter i åldrarna 18–64 år, visade att 47 procent uppger att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige idag. Av dessa anser 56 procent att rätten till frihet från hat, hot och våld är hotad.⁵⁷ Polisen misstänker också att mörkertalet för hatbrott är stort, kopplat till låg anmälningsbenägenhet och lågt förtroende för Polismyndigheten.⁵⁸

I Brås fördjupande studie om antisemitiska hatbrott framkom att personer med judisk bakgrund ofta låter bli att anmäla när de utsätts för antisemitiska hatbrott, av flera skäl. Anmälningsprocessen kan upplevas som omständlig och flera uppger även att polisanmälningar sällan leder till fällande dom, vilket gör att man känner att det inte är någon idé med att polisanmäla.⁵⁹

Hatbrott mot samer

Under 2022 anmäldes 15 hatbrott mot samer. Det är en minskning sedan 2020 som avspeglar den övergripande minskningen. Det begränsade antalet innebär att Brå inte gjort en fördjupad analys i sin rapportering om hatbrott, vilket man gjort för exempelvis antisemitiska hatbrott.

Brå konstaterar att forskningen om samers utsatthet för hatbrott är begränsad och att det följaktligen även saknas ett etablerat begrepp för den form av rasism som samer utsätts för (till skillnad från exempelvis antisemitism). Den forskning som ändå gjorts visar att samer utsätts för olika typer av rasistiska kränkningar.

Både uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie⁶⁰ och medierapportering, vittnar om provocerade våldsbrott mot renar, indirekt riktade mot samer. Dessa brott är ofta svåra att utreda när det saknas tillräckliga bevis som kan leda till åtal. Vidare har det kommit vittnesmål om nedsättande, hatiska kommentarer i sociala medier. Till exempel efter att Svenska Turistföreningen aviserade att de skulle dra ner på viss verksamhet i de jämtländska fjällen, av hänsyn till rennäringen i området.⁶¹

56 Brås metod för att ta fram hatbrottstatistiken förändrades för 2020 och framåt. Statistiken är därför inte jämförbar med hatbrottsstatistik från åren före 2020.

57 Institutet för mänskliga rättigheter, 2023, s.19.

58 Polismyndigheten, 2022.

59 Brå, 2019

60 Emerga, 2023.

61 Se t.ex. SVT Nyheter. "Plågade renar med lastbil i Arjeplog – chauffören döms för djurplågeri", 8 juni 2022. Hämtad: Plågade renar med lastbil i Arjeplog – chauffören döms för djurplågeri | SVT Nyheter; "Polisen uppger: Vi vet att det händer – men det är svårutrett", 14 maj 2022. Hämtad: Polisen uppger: Vi vet att det händer – men det är svårutrett | SVT Nyheter; "Förändringar i Jämtlandsfjällen drog i gång en ny hatstorm mot samer", 24 september 2023. Hämtad: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/jamtland/forandringar-i-fjallen-drog-i-gang-en-ny-hatstorm-mot-samer>

Brå genomför en fördjupad studie av samers utsatthet för hatbrott, som ska redovisas till Regeringskansliet senast den 29 april 2024.⁶² En sådan fördjupning kan förhoppningsvis ge en mer fullständig bild av problematiken och om på vilka sätt hatbrott mot samer yttrar sig.

Hatbrott med antisemitiska motiv

Brå:s definition av antisemitiska hatbrott är att det avser brott som är motiverade av fördomar eller föreställningar om judar och judendom. Flera olika former av antisemitism, med skilda historiska och ideologiska rötter, existerar parallellt.

Under 2022 anmäldes 111 hatbrott med antisemitiska motiv. Det är en minskning på 35 procent jämfört med 2020, då siffran var 170. Närmare hälften av de polisanmälda antisemitiska hatbrotten gällde hets mot folkgrupp. Andelen brott som gällde hets mot folkgrupp var 27 procentenheter högre bland antisemitiska hatbrott, jämfört med bilden för samtliga hatbrott. De polisanmälda antisemitiska hatbrotten under 2022 skedde framför allt i digitala miljöer (31 procent), i skolan (19 procent) eller på allmän plats (18 procent). Det var en större andel polisanmälda antisemitiska hatbrott som skedde i skolan 2022 (19 procent) jämfört med 2020 (8 procent).⁶³

Antisemitism kan aktiveras av ekonomisk, politisk eller social oro och påverkas av politiska händelser kopplade till konflikten mellan Israel och Palestina. I sammanhanget är det enligt Brå viktigt att skilja mellan när en stat kritiseras för sin politik, och händelser som tar sig antisemitiska uttryck som är riktade mot den judiska folkgruppen.⁶⁴

Utifrån denna etablerade kunskap kan utvecklingen under hösten 2023 få en närmare förklaring. Under oktober 2023 lät Judiska Centralrådet genomföra en enkät med församlingsmedlemmarna i Stockholm, Göteborg, Helsingborg och Malmö. Resultatet visade på en kraftigt ökad oro och otrygghet i att vara öppen med sin judiska identitet i Sverige.⁶⁵ Denna bild framkommer även i uppföljningens fördjupningsstudie som genomfördes under hösten 2023. Deltagare i fördjupningsstudien beskriver hur Israel-Palestinakonflikten leder till en konstant känsla av att behöva försvara och förklara sig. Det finns en upplevelse av att latent antisemitism ökar så fort konflikten eskalerar.⁶⁶

Polisen har bedömt att hotbilden mot judar i Sverige förvärrades under det eskalerande kriget mellan Israel och Hamas under hösten 2023, i kölvattnet av Hamas terrorattack mot civila i södra Israel 7 oktober. Polisanmälningar om hets mot folkgrupp uppgick i oktober 2023 enligt uppgifter i media till 57, jämfört med 39 under september samma år.⁶⁷ I oktober 2023 rörde det sig främst om klotter, skadegörelse, och hat och hot vid demonstrationer.⁶⁸

Brå kommer under våren 2024 att publicera en egeninitierad studie med fokus på bland annat polisanmälda antisemitiska hatbrott under perioden 7 oktober till 31 december 2023. Under 2024 planerar EU-byrån för grundläggande rättigheter även

62 Ju, 2022/02216.

63 Brå Rapport 2021:17. Siffran för 2022 är inte helt jämförbar med 2020 års statistik då vissa platskategorier har förändrats sedan 2020.

64 Brå, 2023:16 med referens till Bachner 1999, Bachner och Bevelander 2021.

65 Judiska centralrådet, 2023.

66 Emerga, 2023.

67 Sveriges Radio, 2023-11-07.

68 Expo, 2023-10-30.

att släppa en större undersökning om diskriminering och hatbrott mot judar i bland annat Sverige.⁶⁹

Hatbrott med antiziganistiska motiv

Antalet polisanmälda hatbrott med antiziganistiska motiv minskade med 40 procent mellan 2020–2022, från 55 till 33 procent. Antiziganistiska hatbrottsmotiv särredovisas inte i Brås senaste rapport på grund av för litet underlag för nedbrytning i olika brottskategorier.⁷⁰ I statistiken från 2020 var de vanligaste brottskategorierna ofredande, följt av hets mot folkgrupp och olaga hot. Olaga diskriminering utgjorde en större andel av de anmälda brotten med antiziganistiska motiv än motsvarande andel av samtliga hatbrott sammantaget.

I och med Brås förändrade uttag av statistik om hatbrott sedan 2020, går det inte fullt ut att jämföra med tidigare års hatbrottsstatistik. Med det förbehållet är det ändå uppenbart att antalet polisanmälda hatbrott med antiziganistiska motiv var markant fler för omkring tio år sedan. En forskarstudie fann att andelen polisanmälda hatbrott med antiziganistiska motiv som uppkarats under 2012–2013 var mellan 2 och 3 procent. Merparten av anmälningarna, 219 polisanmälningar under 2012 och 2013, lades alltså ner.

Enligt studien fanns flera möjliga orsaker till att inte fler hatbrott uppkarades. Det kunde bland annat härröras till ojämn kvalitet på hatbrottsutredningarna, otillräcklig identifiering av hatbrott samt utebliven utredning av hatbrottsmotiv. Studien drog slutsatsen att Polismyndigheten behövde förbättrad kunskap om hatbrott och antiziganism samt stärkta möjligheter att utreda polisanmälda hatbrott. Dessutom betonade studien vikten av tydlig information och ett respektfullt bemötande av de romer som anmäler hatbrott, för att utsatta romer ska uppleva att anmälningarna tas på allvar, och benägenheten att anmäla därmed ska kunna öka.⁷¹

I uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie framgår att romska deltagare gärna ser att rättsvärdande myndigheter i större utsträckning anställer romer, särskilt inom hatbrottsutredande verksamhet, för att fördjupa kunskapen och inte minst för att öka anmälningsbenägenheten.⁷²

Utmaningar och åtgärder för att stärka utredning av hatbrott

Det har i många år och i flera studier konstaterats att det finns en del strukturella hinder för registrering och utredning av hatbrott i Sverige.

En kunskapsöversikt av hatbrott i rättsprocesser i Sverige 2002–2022, drar slutsatsen att de problem för hatbrottsutredning som Brå identifierade för 20 år sedan fortfarande består, trots flera reformer och uppdrag till Polismyndigheten de senaste tio åren.⁷³

69 Läs mer: [Third FRA survey on discrimination and hate crime against Jews | European Union Agency for Fundamental Rights \(europa.eu\)](#).

70 Brå har en princip om minst 50 anmälningar för att motivet ska kunna särredovisas.

71 Schoultz, 2015. Studien har grundats på en genomgång av dokumentation av polisens utredningsåtgärder i nämnda fall och resultaten har diskuterats med en romsk referensgrupp. Anmälningarna följs fram till slutredovisning, vilket innebär att studien inte följer upp hur rätten behandlar ärendena.

72 Emerga, 2023.

73 Hagerlid & Granström, 2023, med referens till Brå, 2002.

Regeringens senaste uppdrag till Polismyndigheten att förstärka myndighetens brottsutredande förmåga och upplärning av hatbrott, gavs 2021.⁷⁴ I Polismyndighetens slutredovisning av det uppdraget framgår att det är ett fortsatt pågående arbete med ett antal utmaningar, bland annat svårigheter att rekrytera polisdeltagare till de utbildningar som tagits fram. Utöver interna, kompetenshöjande insatser ingår i Polismyndighetens uppdrag även samverkan med relevanta myndigheter och dialog med grupper som utsätts för denna typ av brott. I uppdragsredovisningarna framgår dock inte om Polismyndigheten fört dialoger med andra nationella minoriteter än samerna (genom Samernas Riksförbund och samebyar).⁷⁵

Utifrån tidigare forskning framgår att det är svårt att bevisa och bedöma ett rasistiskt motiv och att rätten inte alltid redogör för den rasistiska motivbilden eller för hur en styrkt rasistisk motivbild påverkat straffet. Forskning visar att såväl domstolar som utredande poliser tenderar att göra en restriktiv tolkning och tillämpning av lagstiftningen. I praktiken har det inneburit att hatmotivet ofta behövt vara hela motivbilden för att det ska tas i beaktande, dokumenteras eller påverka straffet, fast det inte är ett rättsligt krav. Vidare pekas bristande resurser, personalomsättning och stora skillnader i kunskap och prioritering mellan olika polisregioner ut som tre problem för en fungerande utredning av hatbrott.⁷⁶

Polismyndigheten konstaterar för egen del att en effektiv utredningsförmåga är avgörande för brottsoffrets möjlighet till upprättelse och stärkt förtroende för polisen och att systematisk dialog med utsatta grupper genererar förtroende och stärkt vilja att anmäla brott. En polisanmälan är även helt central för den kriminalstatistiska verksamheten.⁷⁷ Samtidigt visar Polismyndighetens uppdragsredovisning att utvecklingsarbetet inte kan bedömas som avslutat.

Brottsoffermyndigheten har för 2024 och 2025 fått i uppdrag att ta fram och sprida information till personer som riskerar att utsättas eller har utsatts för hatbrott. Syftet med uppdraget är att fler ska polisanmäla hatbrott.⁷⁸ Det är i sig positivt, men uppföljningsmyndigheterna bedömer att det är viktigt att utreda de vidare skälen till det låga antalet hatbrottsanmälningar.

Utsatthet upplevs och yttrar sig på olika sätt

Som konstaterats i kapitlets inledning saknar begreppet utsatthet en konkret formulering i minoritetspolitiken. Anmälningar om diskriminering och hatbrott är två av flera möjliga mått på utsatthet, men som föregående avsnitt indikerar ger de inte hela bilden.

En färsk, kvalitativ fördjupningsstudie indikerar att utsatthet bland nationella minoriteter kan tolkas som allt från en känslomässig upplevelse av skam, rädsla eller marginalisering till direkta erfarenheter av omgivningens okunskap och förutfattade meningar om den egna identiteten, samt till rasism i form av hatbrott eller andra yttringar. Utsattheten kan få konsekvenser för upplevd hälsa på både individ- och

74 Ju, 2021/03980 med Ju, 2021/03571.

75 Polismyndigheten, december 2023. PMY Rapport; Polismyndigheten, mars 2023 delredovisning 2; Polismyndigheten, mars 2022 delredovisning 1.

76 Hagerlid & Granström, 2023.

77 Polismyndigheten, 2022.

78 Ju, 2023/00587 m.fl.

gruppnivå liksom för benägenheten att vara öppen med sin minoritetsidentitet, att anmäla diskriminering eller hatbrott och att aktivt delta i samhällslivet. Känslan av utsatthet kan upplevas i flera situationer men kan också förändras över tid och beroende på sammanhang.

Olika tolkningar av begreppet utsatthet bland de nationella minoriteterna

I uppföljningsmyndigheternas fördjupningsstudie med personer som tillhör nationella minoriteter ansåg majoriteten av deltagarna att deras upplevelser inte fångas upp fullt ut av vare sig begreppet utsatthet eller diskriminering. Vissa menade att begrepp som rasism, antisemitism och antiziganism bör användas i större utsträckning för att visa på vidden av utsattheten. Andra deltagare ville hellre använda ord som negligering, osynliggörande och marginalisering. Några ville inte förknippa sig med utsatthet som begrepp överhuvudtaget, då de associerar det negativt med att betraktas som offer.

Bland deltagarna nämndes rädsla för att vara öppen med sin identitet. Det kan vara en rent fysisk rädsla för att bli utsatt för våld, trakasserier och kränkningar men kan även grunda sig i en ärvd skam över den egna minoritetsidentiteten. Rädsla och skam tillsammans med upplevelsen att inte få bejaka sin kultur och sina traditioner på egna villkor, kan leda till låg tillit till majoritetssamhället och till offentliga aktörer. Det medför i sin tur till att en del avstår från att söka vård och stöd, eller från att rösta i val, och att en del avstår från att gå vidare med att anmäla att man upplevt diskriminering eller att man utsatts för hatbrott och andra former av kränkningar. Känslan av tillhörighet i samhället naggas. Känslor av maktlöshet och uppgivenhet beskrivs på både individ- och gruppnivå.⁷⁹

Ur detta perspektiv skulle utsatthet kunna förstås som en upplevelse som kryper under skinnet på den som direkt eller indirekt upplevt diskriminering, hatbrott och andra kränkningar, liksom mer subtila former av uteslutning och osynliggörande, eller som förväntar sig detta. Att en del nämner att de avstår från att söka vård som en konsekvens av utsatthet och har låg tilltro till offentliga institutioner, indikerar att grad av upplevd hälsa kan betraktas som ett av flera mått på utsatthet.

Upplevd hälsa som ett mått på utsatthet

Under 2023 publicerade Folkhälsomyndigheten resultatet från en relativt omfattande, första enkätundersökning från 2021 om hälsa, livsvillkor och levnadsvanor bland samer, med närmare 3700 respondenter. I jämförelse med befolkningen i Sverige i stort finns flera likheter i upplevd allmän hälsa och ett jämförelsevis större mått av psykiskt välbefinnande. Samtidigt uppger en större andel samer att de lider av värk, och att de någon gång allvarligt övervägt att ta sitt liv eller att de försökt ta sitt liv. En större andel samer än befolkningen i övrigt uppger att de någon gång under de senaste tre månaderna blivit behandlade på ett sätt som gjort att de känt sig kränkta.⁸⁰

Sedan tidigare är det känt att sverigefinnar uppger att de lider av en långvarig sjukdom i större utsträckning än befolkningen i stort. Det är även en större andel sverigefinnar än befolkningen i övrigt som allvarligt övervägt eller försökt ta sitt liv.⁸¹ I en

79 Emerga, 2023.

80 Folkhälsomyndigheten, 2023.

81 Folkhälsomyndigheten, 2019.

intervjubaserad studie svarar tre gånger så många romer, än befolkningen i Sverige i stort, att de upplever allvarliga begränsningar på grund av ohälsa. Medelåldern för romer, såväl kvinnor som män, är dessutom mycket lägre än för befolkningen i Sverige i stort.⁸²

Under 2023 kom Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) gemensamt ut med en rapport om ungas psykiska hälsa, vilken även omfattade nationella minoriteter. Bland de 55 personer tillhörande nationella minoriteter som valde att delta i intervjuer, fokusgrupper och med skrivna berättelser fanns endast unga sverigefinnar och judar. I studien framkommer att de judiska och sverigefinska ungdomarna upplever ett fientligt bemötande, allt från förlöjligande och osynliggörande till hot och hat, som orsak till psykisk ohälsa.⁸³

Utsatthet i utbildningsväsendet

Under 2022–2024 har Forum för levande historia i uppdrag att bland annat kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet. I myndighetens slutrapport är bedömningen att kunskapen hos elever och skolpersonal om romers historia, kultur, språk och situation i Sverige, och om hur antiziganism tar sig uttryck, är låg eller svår att uppskatta. Skolundervisning om den nationella minoriteten romer är begränsad. Modersmåls lärare beskriver att elever med romsk bakgrund, vittnat om att de känt sig osynliggjorda som nationell minoritet i skolan. De har också upplevt att kunskapen i skolan varit låg och att de blivit förbisedda i undervisningen.⁸⁴ Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att under 2024–2025 undersöka antisemitism i skolväsendet och hur skolväsendet arbetar för att motverka antisemitism.⁸⁵

Studenter som tillhör nationella minoriteter uppger i en rapport från Universitets- och högskolerådet (UHR) att de över lag upplevt färre utmaningar kopplade till minoritetstillhörigheten i högskolan, jämfört med tidigare skolgång. Samtidigt uppstår negativa erfarenheter även inom högskolevärlden. Rasism, diskriminering och okunskap behöver enligt deltagarna i studien bemötas utifrån tydliga rutiner för hantering av ärenden som gäller lika villkor på lärosätena. Både lärare och studenter behöver veta vart de kan vända sig och få hjälp.⁸⁶

Större regeringsåtgärder är under utveckling

Flera regeringsuppdrag de senaste åren har riktat in sig på såväl kunskapshöjande som säkerhetsfrämjande insatser mot olika former av rasism och hotbilder kopplade till rasism, som särskilt berör några av de nationella minoriteterna.⁸⁷ Flertalet av dessa satsningar rymmer inom den nationella planen mot rasism, vars genomslag vi

82 FRA, 2022a, 2022b. FRA-studien utgick för sitt urval från en uppskattad befolkningsstorlek om 50 000 romer och resande i Sverige.

83 Folkhälsomyndigheten och MUCF; 2023.

84 Forum för levande historia, 2024.

85 U2023/02553.

86 UHR, 2023.

87 Uppdragen redovisas direkt till regeringen och ingår inte i uppföljningsmodellen, men berörs delvis i rapporten. Där bland kan nämnas uppdrag till Brå, DO, Forum för levande historia (Ku, 2022/00923), Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Polismyndigheten och Skolverket bland andra. Uppdragen rör bland annat kunskapshöjande insatser om antisemitism, antiziganism och hatbrott mot samer.

kommer att diskutera kortfattat nedan, utifrån Statskontorets översyn. Därefter följer slutbetänkandet från sannings- och försoningskommissionen gällande den svenska statens tidigare assimileringpolitik gentemot tornedalningar, kväner och lantalaiset, samt den pågående sanningskommissionen avseende historiska oförrätter mot samer. Sist kommer vi att beröra särskilda insatser för den judiska minoriteten i Sverige under det gångna året.

Genomslaget för den nationella planen mot rasism

Regeringen presenterade 2022–2024 fem åtgärdsprogram för arbetet mot rasism, utifrån den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott, som gäller sedan 2016. Bland dessa finns åtgärdsprogram mot antiziganism, antisemitism respektive rasism mot samer. I programmen har regeringen samlat satsningar och uppdrag till myndigheter för att förebygga och motverka rasism.⁸⁸

Bland dessa har exempelvis MUCF ett pågående uppdrag att genomföra insatser som ska förebygga och motverka antiziganism samt rasism mot samer. MUCF lyfter behovet av långsiktiga, resurssatta uppdrag som gäller alla nationella minoriteter för att nå framgång.⁸⁹

Statskontoret redovisade i slutet av 2023 sitt regeringsuppdrag att analysera hur den nationella planen mot rasism har fungerat som styrmedel för regeringen.⁹⁰

En huvudsaklig slutsats är att strategin är svag i sin nuvarande form. Skälen till detta är att den saknar ett konkret mål för vad insatserna mot rasism ska leda fram till och att uppdragen präglas av kortsiktig finansiering med begränsad integrering i ordinarie verksamhet i berörda statliga myndigheter. Statskontoret rekommenderar regeringen att förtydliga arbetet med planen, samt att planen behöver mer kontinuitet för att få starkare genomslag på lokal nivå, liksom stärkt samordning mellan statliga myndigheter. Statskontoret rekommenderar även att regeringen planerar för en utvärdering av planen tre till fyra år efter de förändringar som föreslagits. Regeringen beslutade inför verksamhetsåret 2024 att uppdraga åt länsstyrelserna att genomföra en del av insatserna kopplade till planen på lokal nivå, inom ramen för det befintliga uppdraget att främja mänskliga rättigheter. I övrigt avser regeringen att återkomma om hur det fortsatta arbetet kan bli ”mer träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt.”⁹¹

Sannings- och försoningskommissioner

De nationella minoriteterna delar ofta erfarenheter av diskriminering och utsatthet genom historien, liksom en syn om att de historiska oförrätterna alltjämt påverkar förekomsten av diskriminering i dag. I Sveriges femte rapport till Europarådet under ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, 2021, tydliggjorde regeringen en vilja till inkludering och kontinuerlig dialog i frågorna.

88 Regeringskansliet, 2022b, 2022c, 2022d. Läs mer på regeringens webbplats, hämtat 2024-02-25: [Samlat grepp mot rasism och hatbrott - Regeringen.se](#).

89 MUCF, delredovisningar av KU 2022/01123.

90 Statskontoret, 2023:12.

91 Läs mer på regeringens webbplats, 2024-02-15, hämtat 2024-02-25: [Insatser mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott - Regeringen.se](#)

Slutbetänkande om sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset

Den sedan 2020 verksamma Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset, överlämnade mot slutet av 2023 sitt slutbetänkande Som om vi aldrig funnits, till regeringen. Uppdraget har varit att i nära dialog med den berörda minoriteten utreda den assimileringspolitik som bedrivits av svenska staten under 1800- och 1900-talen. Det främsta syftet har varit att ge kollektiv upprättelse, främja försoning och motverka att något liknande händer i framtiden.

Betänkandet framför förslag om att regeringen bör ta ansvar för en fortsatt försoningsprocess och erkänna de historiska kränkningar som begåtts mot minoriteten. Vidare förordar kommissionen att regeringen i nära samarbete med minoriteten inleder en dialog om förutsättningar och former för en offentlig ursäkt samt tar fram en handlingsplan för genomförande av förslag till fortsatt upprättelse och försoning. Andra, framåtsyftande förslag som betänkandet lyfter är att kväner och lantalaiset bör ingå som en del av den nationella minoriteten tornedalingar och att pågående insatser för meänkieli bör permanentas.

Kommissionen lyfter även ett antal frågor som bör utredas ytterligare, som till exempel minoritetens historiska tradition av att bedriva renskötsel, avvitringen av ströängar, samt huruvida minoriteten kan erkännas status som urfolk. Kommissionen uppmanar även ett antal andra aktörer att vidta åtgärder, bland annat Svenska kyrkan, Länsstyrelsen i Norrbotten, berörda kommuner gällande arbetsstugor och skolhem, Stiftelsen Norrbottens län, samt universitet och högskolor som deltagit i rasbiologiska undersökningar och insamling av kvarlevor.⁹²

Sanningskommissionen för det samiska folket

Sanningskommissionen som tillsattes i november 2021, fortsätter sitt arbete med att samla in vittnesmål från samer. Syftet med uppdraget är att kartlägga och granska politiken som förts gentemot samerna ur ett historiskt perspektiv, och undersöka vad det fått för konsekvenser för det samiska folket. Kommissionen ska synliggöra och sprida kunskap om samernas erfarenheter, samt lämna förslag på åtgärder som bidrar till upprättelse och främjar försoning, med slutredovisning den 1 december 2025.⁹³

Särskilda insatser för den judiska minoriteten

Under de senaste åren har regeringen initierat flera insatser av både långsiktig och omedelbar karaktär för att stärka den judiska minoritetens förutsättningar att leva ett tryggt, judiskt liv i Sverige.

En nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige

I januari 2024 lämnade utredaren ett förslag på en nationell strategi för stärkande av judiskt liv, med utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Strategin föreslås sträcka sig över tio år, 2025–2034, och har fem målsättningar och fokusområden, som ska följas upp successivt. Den första målsättningen är att

92 SOU 2023:68

93 Dir. 2021:103.

judar i Sverige ska kunna leva öppet, tryggt och säkert. Den kan även ses som en förutsättning för det andra målet om att åstadkomma goda möjligheter att leva ett judiskt liv, och att överföra judisk kultur och traditioner till barn och unga. Vidare är ambitionen att stärka kunskap, utbildning och forskning om judiskt liv och judiska studier, samt att synliggöra judisk kultur och svensk-judiskt kulturarv i det svenska samhället. Det offentliga arbetet med jiddisch ska göras relevant och framåtsyftande. Utredaren föreslår att regeringen utser en samordnare inom kommittéväsendet, inför att strategin ska genomföras.

I samordnarens uppdrag ska det ingå att ta fram indikatorer, för att utvecklingen inom området ska kunna följas. Uppföljningsmyndigheternas indikatorer för att mäta utvecklingen inom minoritetspolitiken ska särskilt beaktas jämte Institutet för språk och folkminnets och Sametingets uppdrag att ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa minoritetsspråkens utveckling.⁹⁴ Länsstyrelsen i Stockholm har deltagit i expertgruppen till Utredningen om nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige, och har lämnat flera förslag till utredningen.⁹⁵

En interdepartemental arbetsgrupp för den judiska minoriteten

Regeringen tillsatte under 2023 Samling för judiskt liv, som är en arbetsgrupp inom Regeringskansliet. I arbetsgruppen samverkar representanter från civilsamhället och relevanta myndigheter och organisationer, med statssekreterare från arbetsmarknads-, finans-, justitie-, kultur-, social- och utbildningsdepartementen. Arbetsgruppen ska samverka och föra dialog kring frågor som rör trygghet och säkerhet, förebyggande åtgärder mot antisemitism, och insatser som stärker förutsättningarna för judiskt liv i Sverige. Under 2023 var temat säkerhet. Under 2024 är temat utbildning. Länsstyrelsen i Stockholm medverkar i arbetsgruppen och har tagit initiativ till samverkan med Forum för levande historia och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) i gemensamma frågor.

Extra medel för att stärka judars säkerhet och motverka antisemitism

Efter rapporterna om förvärrade antisemitiska yttringar och hatbrott, agerade regeringen under hösten 2023 snabbt för att stärka säkerheten och tryggheten för judar i Sverige. Det gjorde man både med hjälp av ökade statsbidrag till säkerhetshöjande åtgärder om sammanlagt 74 miljoner kronor årligen, och genom medel till kunskaps- höjande insatser åt Judiska museet, Forum för levande historia och Judiska centralrådet för 2024, om sammanlagt 48,5 miljoner kronor.⁹⁶ I början av 2024 fick Skolverket dessutom i uppdrag att genomföra en nationell studie om antisemitism i skolväsendet. I uppdraget ingår att beskriva hur skolväsendet arbetar för att motverka antisemitism. Uppdraget ska slutredovisas 1 december 2025.⁹⁷

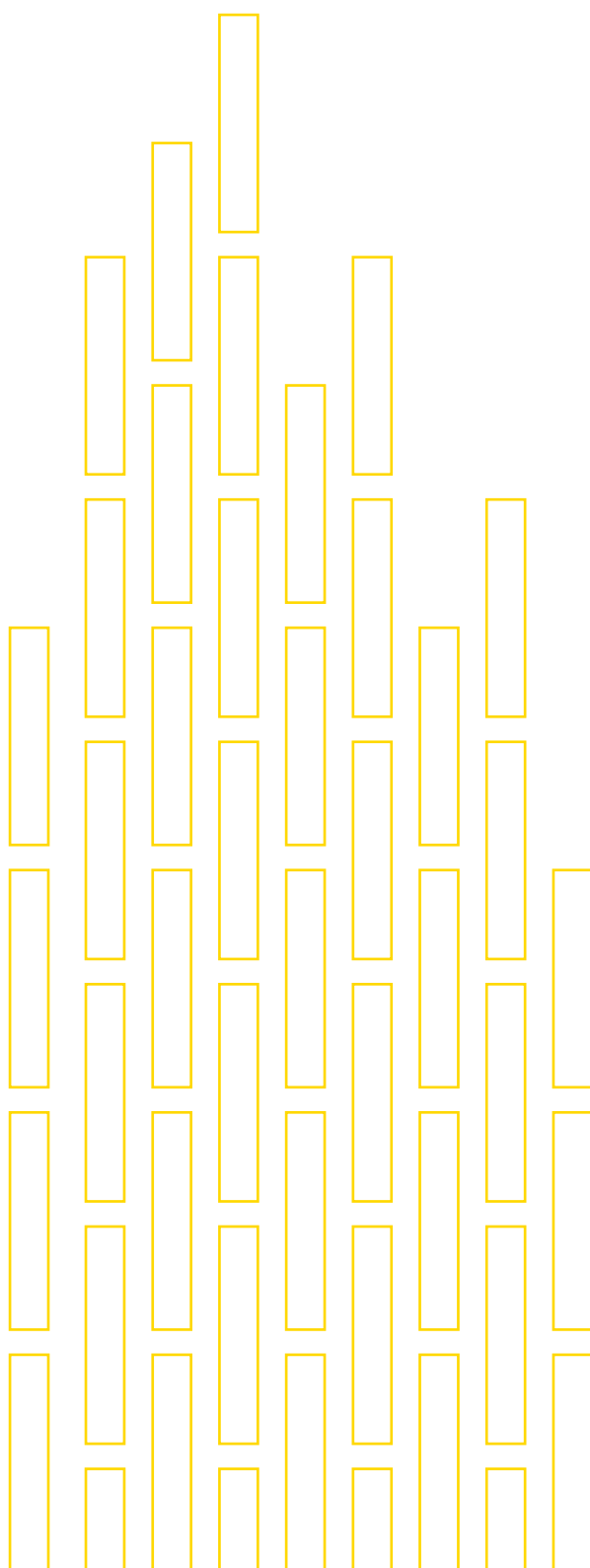
94 SOU 2024:3.

95 Dir. 2022:78.

96 Läs mer: [Regeringens budgetsatsningar mot antisemitism och för judiskt liv - Regeringen.se](#)

97 Läs mer: [Skolverket ska genomföra en nationell studie om antisemitism i skolväsendet - Regeringen.se](#)

Inflytande och delaktighet

Inflytande och delaktighet

Inledning, mål och indikatorer

Delområdet inflytande och delaktighet är direkt kopplat till det övergripande målet i den nationella minoritetspolitiken att stärka minoriteternas möjligheter till inflytande. Rätten till inflytande och delaktighet formuleras i artikel 15 i ramkonventionen, enligt vilken parterna åtar sig att skapa nödvändiga förutsättningar för att de som tillhör nationella minoriteter effektivt ska kunna delta i det kulturella, sociala och ekonomiska livet, samt i de offentliga angelägenheter som berör dem. Minoritetslagen är formulerad i liknande termer. Strukturella hinder mot inflytande bör därför, så långt som möjligt, undanröjas. Utöver dessa bestämmelser infördes en ny lag under 2022, om samisk konsultationsordning, vilken syftar till att stärka det samiska folkets rätt till inflytande och delaktighet.⁹⁸

Länsstyrelsen i Stockholms och Sametingets mål och indikatorer för uppföljningen inom delområdet 2023:

Myndigheter ska informera om de nationella minoriteternas rättigheter.

- Andel myndigheter som informerar om nationella minoriteters rättigheter och det allmännas ansvar.

Myndigheter ska erbjuda de nationella minoriteterna strukturerade former för inflytande i frågor som berör dem.

- Insatser för att identifiera områden där nationella minoriteter bör ha inflytande.
- Former för inflytande och delaktighet som erbjuds av myndigheter.
- Möjlighet till påverkan på beslut och inriktning.

Myndigheter ska, så långt det är möjligt, undanröja strukturella hinder mot inflytande för de nationella minoriteterna.

- Myndigheternas identifierade hinder mot inflytande.

I det här kapitlet redogör vi för myndigheters interna och externa informationsinsatser om nationella minoriteters rättigheter och det allmännas ansvar. Därefter presenterar vi resultaten från två enkäter – den första till utvalda statliga myndigheter med nationella uppdrag, den andra till länsstyrelserna, om vilka möjligheter till inflytande och delaktighet som nationella minoriteter har haft. Slutligen presenteras en redogörelse för uppföljningsmyndigheternas pågående utvecklingsarbete med att undanröja strukturella hinder för nationella minoriteters inflytande och myndigheternas identifierade hinder för ett sådant inflytande.

⁹⁸ Kravet omfattar även de föreskrifter som minoritetslagen hänvisar till, bland annat skollagen, språklagen och språkstadgan. Av förarbetena framgår även att informationen bör lämnas på de minoritetsspråk som väntas bli använda av enskilda i deras kontakter med myndigheten.

Få myndigheter informerar om nationella minoriteters rättigheter

En grundförutsättning för att den offentliga sektorns aktörer ska kunna tillämpa rättigheterna fullt ut i den egna verksamheten, är att de har kunskap om vilket ansvar myndigheter har enligt minoritetslagen. Likaså är en av flera grundförutsättningar för att de nationella minoriteterna som rättighetsbärare själva ska kunna utkräva ansvar, att de har kunskap om sina rättigheter. Förvaltningsmyndigheter ska enligt minoritetslagens paragraf 3, informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar.⁹⁹

De utvalda statliga myndigheterna och länsstyrelserna fick därför svara på om de har genomfört interna kunskapshöjande insatser om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar, för sina anställda under perioden.¹⁰⁰

Kunskapshöjande insatser i den egna myndigheten

Endast hälften av de utvalda statliga myndigheterna (21 av 41) uppger sig ha informerat eller utbildat om nationella minoriteters rättigheter inom den egna myndigheten. Bland uppdragsmyndigheter har en något större andel, mer än hälften (13 av 20) satsat på interna, kunskapshöjande insatser. Allmänt riktade insatser är vanligast (9), följt av insatser riktade till anställda som arbetar specifikt med minoritetspolitiska frågor (8). Fem av de 21 myndigheter som informerat eller utbildat den egna organisationen, har riktat sig till chefer på övergripande ledningsnivå.

I enkäten 2017 ställdes en fråga om utbildningsinsatser om nationella minoriteter och deras rättigheter, riktade till den egna personalen. Det var delvis samma myndigheter som ingått i årets enkät, delvis andra myndigheter. Av de 32 statliga myndigheterna i enkäten, hade knappt hälften (15) utbildat den egna personalen om nationella minoriteters rättigheter.

Bland länsstyrelserna har en större andel (15 av 21) genomfört interna utbildningsinsatser om nationella minoriteters rättigheter och det allmännas ansvar, utan större skillnader inom och utanför förvaltningsområdena. Det är en liten ökning jämfört med 2022, då endast 12 länsstyrelser svarade ja på frågan. Allmänt riktade insatser var vanligast (11), följt av insatser för övriga anställda som inte har en chefsposition (8). Bland länsstyrelser i förvaltningsområdena har en av tre (5) även utbildat chefer, jämfört med inga bland de sex länsstyrelserna utanför förvaltningsområdena.

Främst uppdragsmyndigheter kunskapshöjer externt

Knappt hälften av de utvalda statliga myndigheterna (19 av 41) har informerat eller utbildat externt om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar. Uppdragsmyndigheter utgör merparten av dessa. Elva myndigheter har vänt sig främst till de nationella minoriteterna, nio till andra statliga myndigheter, åtta till särskilda yrkesgrupper inom myndighetens kompetensområden, och åtta

99 Kravet omfattar även de föreskrifter som minoritetslagen hänvisar till, bland annat skollagen, språklagen och språkstadgan. Av förarbetena framgår även att informationen bör lämnas på de minoritetsspråk som väntas bli använda av enskilda i deras kontakter med myndigheten.

100 För statliga myndigheter med nationella uppdrag avser ställda frågor perioden 2022–2023, medan de för länsstyrelserna avser verksamhetsåret 2023.

till kommunförvaltningar. Fyra myndigheter har riktat sina externa insatser till regionförvaltningar.

Bland länsstyrelserna har drygt hälften (11 av 21) informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar, utöver den information som finns på den gemensamma länsstyrelsewebben. Bland de tio länsstyrelser som inte informerat de nationella minoriteterna är förklaringarna att det inte har prioriterats under året eller att det är svårt att nå ut till målgrupperna. Det är ingen nämnvärd, proportionerlig skillnad mellan länsstyrelser inom och utanför förvaltningsområdena.

Nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem

Minoritetslagens paragraf 5 föreskriver att myndigheter ska erbjuda de nationella minoriteterna strukturerade former för inflytande i frågor som berör dem, i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande. Det är även ett centralt mål att bevaka i uppföljningsmodellen.

Nationella minoriteters inflytande i myndigheters verksamhet, följs upp genom att myndigheterna i enkäter får svara på om de har identifierat områden inom vilka nationella minoriteter bör ges inflytande. Myndigheterna anger därefter vilka former för inflytande och delaktighet de erbjuder, och i vilken mån de kan uppge om och när de nationella minoriteterna har påverkat beslut och inriktning på myndighetens verksamhet.

Olika former av inflytande är viktigt vid olika tidpunkter i beslutsprocessen, enligt den etablerade europeiska koden för inflytande. I inledningen av en process, när dagordningen sätts och problemet formuleras, är en hög grad av inflytande ofta mer relevant, än senare i processen. Det förutsätter att myndigheterna tidigt i en beslutsprocess identifierar inom vilka områden och frågor nationella minoriteter behöver involveras.¹⁰¹

Omkring hälften av myndigheterna har identifierat områden för inflytande. Motsvarande 4 av 10 nationellt inriktade myndigheter (16 av 41) har enligt egen uppgift identifierat inom vilka delar av verksamheten nationella minoriteter bör ges inflytande. Bland uppdragsmyndigheter har lite mer än hälften däremot svarat ja. Bland myndigheter utan uppdrag har en majoritet, motsvarande 7 av 10, inte identifierat områden för inflytande. Bland dessa myndigheter har en fjärdedel uppgett att det är svårt att identifiera vilka frågor eller verksamhetsområden som berör nationella minoriteter, något som endast en uppdragsmyndighet bekräftar.

Bland länsstyrelserna har lite mer än hälften identifierat verksamhetsområden för inflytande (12). Av dessa är 9 länsstyrelser i förvaltningsområden. Förhållandet mellan länsstyrelser inom och utanför förvaltningsområden avspeglar här förhållandet mellan uppdragsmyndigheter och andra förvaltningsmyndigheter bland statliga myndigheter med nationellt fokus.

101 Europarådets INGO-konferens, 2020.

Tre av fyra myndigheter har erbjudit möjlighet till strukturerat inflytande

En majoritet av myndigheterna (31 av 41) uppger att de har erbjudit möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör nationella minoriteter.

Tabell 2. Statliga myndigheter som svarat att de erbjudit olika former av inflytande och delaktighet under 2022–2023.

	Uppdragsmyndigheter	Övriga myndigheter	Totalt
	Antal	Antal	Antal
Ja	17	14	31
Nej	1	4	5
Vet ej	2	3	5
Totalt	20	21	41

Strukturerade, regelbundna samråd är fortsatt den vanligaste formen av deltagande för alla fem berörda minoriteter (i snitt drygt 15 myndigheter per minoritet, med små skillnader mellan minoriteterna). Ett strukturerat samråd innebär att det finns en plan för samrådet när det gäller syfte, formalia, deltagare, periodicitet och återkoppling. Näst därefter följer dialogmöten av annat slag där judar, romer och samer har deltagit i lite högre utsträckning (12 myndigheter i snitt) jämfört med tornedalingar och sverigefinnar (7 myndigheter i snitt).

Myndigheter som enbart styrs i frågorna utifrån minoritetslagen har nästintill uteslutande erbjudit strukturerade samråd och dialogmöten. Uppdragsmyndigheter erbjuder fler former för inflytande och delaktighet, där deltagande i referensgrupper och remissinstanser är den tredje respektive fjärde vanligaste formen för inflytande. En sannolik förklaring är att uppdragsmyndigheter ofta har kunskapshöjande uppdrag som förutsätter att de nationella minoriteternas perspektiv integreras i genomförandet av uppdragen.

Lite mer än hälften av de 21 länsstyrelserna (12) uppger att de erbjudit möjlighet till delaktighet och inflytande, dock enbart länsstyrelser i förvaltningsområden. I likhet med svaren från nationellt verksamma myndigheter är samråd den vanligaste formen, följt av dialogmöten.

Myndigheters främjande av barns och ungas inflytande

Enligt minoritetslagen ska förvaltningsmyndigheter särskilt främja barns och ungas möjlighet till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till barns och ungas förutsättningar (paragraf 5a).

Endast 7 av de 16 nationellt verksamma myndigheter som identifierat verksamhetsområden för nationella minoriteters inflytande, har också identifierat inom vilka delar av verksamheten barn och unga bör ges inflytande – alla utom en är uppdragsmyndigheter. Endast 5 länsstyrelser, alla i förvaltningsområden, uppger att de identifierat inom vilka delar av verksamheten som barn och unga som tillhör nationella minoriteter, bör ges inflytande. En av länsstyrelserna nämner samarbete med MUCF i ett uppdrag om unga samer. Bland motiveringarna hos den majoritet länsstyrelser

som svarat nej anges resursbrist; andra prioriteringar; att det inte funnits någon insats kopplat till frågan; att det är en utvecklingsfråga.

Bland de 12 länsstyrelser som gett möjlighet till inflytande uppger endast 5 att de främjat barns och ungas inflytande. Ett konkret exempel på det är Västra Götalands utvecklingsprojekt KESKI, som planerar en nationell ungdomskonferens under våren 2024, i kontakt med Judiska ungdomsförbundet och Sáminuorra samt Sveriges Radio Finska.

För att stödja myndigheterna med att främja barns och ungas inflytande anordnade Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget hösten 2023 en myndighetsträff på temat. Myndighetsrepresentanterna som deltog fick kunskaper och verktyg för sitt fortsatta arbete genom föredrag av Barnombudsmannen, MUCF och Kulturrådet, panelsamtal med representanter för ungdomsorganisationer, samt genom kollegialt utbyte.

Deltagarna konstaterade att det är en utmaning att få en ungdomsrepresentation, eftersom det är många kommuner, regioner och myndigheter som efterfrågar de ungas medverkan. Ungdomsorganisationernas styrelserepresentanter har svårt att få tiden att räcka till och behöver prioritera. Många unga minoriteter upplever också olika former av utsatthet och rasism, vilket kan påverka deras motivation att ta plats i det offentliga rummet. Flera myndigheter lyfte utmaningar med att identifiera relevanta frågor att samråda kring och att hitta fungerande samrådsformer för barn och unga.

Det finns variation i vilka minoriteter som blir inbjudna

Av de myndigheter som har svarat, har alla fem nationella minoriteter blivit erbjudna att delta i samtliga listade former för delaktighet och inflytande, om än i varierande grad. Judar, samer och romer är oftast inbjudna till de 41 myndigheter som besvarat enkäten. Sverigefinnar och tordalingar bjuds in i något mindre utsträckning.

Bland länsstyrelserna är det omkring dubbelt så stor representation av samer som för övriga minoriteter, vilka ligger på omkring hälften så många deltagandeformer och länsstyrelser.

Några förklaringar till variationen kan vara att en större andel av uppdragen har rört vissa minoriteter mer än andra, samt att konsultationsordningen för samernas del ställer högre krav på myndigheter. Vidare tyder vissa enkätsvar på att myndigheter har mer upparbetade, fungerande kontakter med vissa minoriteter och mindre med andra.

Det saknas data om könstillhörighet och ålder

I 2023 års enkät fanns även en fråga om fördelningen mellan kvinnor och män, respektive mellan hur många barn och unga och hur många vuxna, som deltar från de olika minoriteterna, i myndigheternas insatser för inflytande och delaktighet.

Endast fjorton myndigheter har angett fördelning i deltagande utifrån minoritet, könstillhörighet och åldersgrupp, barn och unga respektive vuxna.¹⁰² Bland de myndigheter som svarat utifrån dessa kategorier är det ingen nämnvärd skillnad

¹⁰² Frågan ställdes dels utifrån åldersgrupp upp till och med 25 år (barn och unga) samt från och med 26 år (vuxna), dels utifrån indelning i könstillhörighet flickor/kvinnor, pojkar/män. Det fanns även en "annan" kategori med möjlighet till fritext.

i deltagande mellan könen, men urvalet är för litet för att kunna dra några vidare slutsatser. Bland de myndigheter som inte kunnat eller velat svara på frågan, framträder i fria kommentarer en osäkerhet om huruvida de överhuvudtaget får samla in sådana uppgifter:

”Frågan om att samla in bakgrundsfaktorer är lyft med hänsyn till dataskyddsförordningen men ännu inte färdigutredd.”

Utän sådana uppgifter går det inte att följa upp representation utifrån minoritetslagens paragraf 5a, om att främja barns och ungas möjlighet till inflytande och samråd i frågor som berör dem.

En splittrad bild av påverkan på beslut och inriktning

Av de 31 myndigheter som erbjudit former för inflytande och delaktighet har 20 angett att nationella minoriteter har påverkat beslut eller en viss inriktning i myndighetens verksamhet i viss eller stor utsträckning. Motsvarande tre av fyra som svarat ja är uppdragsmyndigheter (15), som också är de enda som svarat ”ja, i hög utsträckning”. Bland övriga förvaltningsmyndigheter är det fler som svarat nej än ja.

Tabell 3. Statliga myndigheter som svarat att nationella minoriteter påverkat beslut eller inriktning i myndighetens verksamhet.

	Uppdragsmyndigheter	Övriga myndigheter	Totalt
	Antal	Antal	Antal
Ja, i hög utsträckning.	8		8
Ja, i viss utsträckning.	7	5	12
Nej.	2	8	10
Vet ej		1	1
Totalt	17	14	31

De myndigheter som svarat nej på frågan om påverkan på beslut eller inriktning, har förklarat det dels med att en del frågor och behov som lyfts i samråd ibland ligger utanför myndighetens uppdrag, dels med att myndigheten haft för få dialoger med nationella minoriteter för att det ska kunna ske, dels med att syftet med att involvera nationella minoriteter snarare har varit att inhämta kunskap utan koppling till verksamhetsbeslut.

I den enkät som statliga myndigheter fick besvara 2017, svarade knappt hälften (9 av 20 som svarade på frågan) att nationella minoriteters inflytande hade varit avgörande för beslut eller inriktning i verksamheten det året. I den enkäten fanns ingen svagare grad av inflytande än ”avgörande” som alternativ och det saknades möjlighet att konkretisera hur i text.

Den senaste enkäten uppmuntrade myndigheterna som svarat ja i någon form att kortfattat beskriva påverkan på beslut eller inriktning. De exempel som de ger är dock mestadels generella, och rör formerna eller inom vilka huvudområden påverkan har skett, med få konkreta exempel på faktisk påverkan i sak. Vi har därför inte kunnat

skapa oss en klar bild av vilken konkret påverkan nationella minoriteter haft i specifika processer eller samråd, hos alla de 20 myndigheter som uppger att de medgett detta.

Till de mer konkreta exemplen hör mobil-appen Bläddra, som enligt uppgift tagits fram genom en tvärgående arbetsgrupp med nationella minoriteter och KB (Kungliga biblioteket). Ett par utbildningsmyndigheter nämner utveckling av kurser och skrivningar i ämnes- och kursplaner som rör nationella minoriteter i undervisningen. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) nämner mer specifikt utformning av ett uppdrag om att motverka rasism mot samer, medan Institutet för mänskliga rättigheter nämner påverkan på vilka frågor som myndigheten lyfter i sin rapportering. Ytterligare någon anger att nationella minoriteter påverkat beslutet att översätta myndighetsinformation utöver det som krävs i lag.

Sametingets erfarenheter av konsultationsordningen

Lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket trädde i kraft 1 mars 2022, och innebar att regeringen och statliga myndigheter är skyldiga att konsultera Sametinget innan de fattar beslut i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. I vissa fall ska konsultation även genomföras med berörda samebyar eller samiska organisationer. Sametinget kan enligt konsultationsordningens paragraf 6 begära konsultation hos Regeringskansliet.

Sametinget drar, efter omkring ett och ett halvt års erfarenhet av konsultationsordningen, blandade slutsatser och konstaterar att det förflutit för kort tid för att utvärdera om syftet med lagen uppnåtts. Merparten av de drygt trehundra konsultationsförfrågningar som Sametinget tagit emot, har rört lokala frågor där Sametinget bedömt att den lokala samiska parten haft bäst kännedom i frågorna. Sametinget har själv begärt tre konsultationer, och prioriterar ärenden av övergripande karaktär, så som regeringsuppdrag, naturreservat samt handlingsprogram som rör samerna.

Med begränsade resurser har det ibland varit för kort om tid för att myndigheten ska hinna förbereda sig inför konsultationerna. Det finns hos Sametinget en farhåga om att denna utmaning kommer att bli ännu större i och med att även kommuner och regioner börjat omfattas av konsultationsordningen i mars 2024. Det har även funnits olika uppfattningar om hur konsultationer ska genomföras. Konsultationsordningen omfattar inte heller alla frågor av relevans för samerna, som exempelvis vindkraftsärenden där miljöprövningsdelegationen inte är konsultationsskyldig, samt undersökningstillstånd enligt minerallagen. Sametinget trycker även på att resultatet av konsultationer måste dokumenteras tydligt.¹⁰³

I uppföljningsmyndigheternas enkäter till nationellt verksamma myndigheter och länsstyrelserna uttrycker några att de påbörjat genomförande av konsultationsordningen och någon uttrycker att det varit en framgångsfaktor i det övergripande arbetet. Flertalet nämner dock inte konsultationsordningen överhuvudtaget.

¹⁰³ Sametinget, 2024.

Att undanröja strukturella hinder för inflytande

I uppföljningsmyndigheternas fördjupningsrapport om nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem, framkom att de övriga förvaltningsmyndigheternas ansvar att främja inflytande och delaktighet brister i flera avseenden, enligt representanter för minoriteterna.

Årets enkät med statliga myndigheter visar även på stor variation i hur mycket och på vilka sätt olika statliga myndigheter arbetar med inflytande och delaktighet, samt att flertalet haft svårt att uppge vilket konkret inflytande över inriktning eller beslut som nationella minoriteter haft i deras verksamhet.

Uppföljningsmyndigheternas pågående utvecklingsarbete

Under 2022 inledde uppföljningsmyndigheterna ett flerårigt utvecklingsarbete inom delområdet inflytande och delaktighet. Syftet är dels att få en fördjupad bild av hur nationella minoriteter uppfattar strukturella hinder för inflytande och samråd på kommunal, regional och statlig nivå, dels att de övriga förvaltningsmyndigheterna ska få ökad kunskap om sina skyldigheter och stöd i att uppfylla sitt ansvar för att tillförsäkra nationella minoriteter rätten till inflytande. Det långsiktiga målet, som förutsätter åtgärder på bred front av flera aktörer, är att strukturella hinder mot inflytande och delaktighet för de nationella minoriteterna ska undanröjas.

De strukturella hinder som de nationella minoriteterna identifierade i fjolårets fördjupningsrapport, handlade kortfattat om:

- förvaltningsmyndigheters brist på kunskap om nationella minoriteter, minoritetsspråken och minoritetslagen
- förvaltningsmyndigheters bristande kontinuitet i dialoger och i kompetens
- förvaltningsmyndigheters brist på resurser för att genomföra insatser som nationella minoriteter efterfrågar och i vissa fall har rätt till
- bristfälliga samråd.

Avseende samråd betonade nationella minoriteter att de ofta blir involverade för sent i processen, att beslutsfattare i frågorna inte är på plats, att de präglas av bristande organisering och användning av tid i mötena, samt att återkoppling efter samråden brister.¹⁰⁴

Utifrån rapportens slutsatser och en uppföljande behovsinventering med 23 kommuner, regioner och statliga myndigheter under 2023, har uppföljningsmyndigheterna tagit fram ett kunskaps- och metodstöd. Det framtagna materialet är avsett att hjälpa förvaltningsmyndigheter att komma i gång med eller utveckla sitt arbete med att främja nationella minoriteters inflytande och delaktighet. Fjolårets uppföljningsrapport visade att det brister mest bland förvaltningsmyndigheter utanför förvaltningsområdena. I februari 2024 publicerades materialet lättillgängligt på minoritet.se för vidare spridning och förankring bland kommuner, regioner och statliga myndigheter.

¹⁰⁴ Emerga, 2022.

Hinder för inflytande som statliga myndigheter har identifierat

I årets enkät fick respondenterna uppge vilka som är de tre största hindren för att främja nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem. Det fanns åtta flervalsalternativ men även en möjlighet att skriva fritt.

Mer än hälften av de nationellt verksamma myndigheterna uppgav i första hand kontextspecifika hinder, kopplat till myndighetens specifika uppdrag och organisatoriska förutsättningar. Flertalet länsstyrelser, både inom och utanför förvaltningsområdena, uppgav främst brist på personella och ekonomiska resurser som ett hinder.

En femtedel av de nationellt verksamma myndigheterna och drygt hälften av länsstyrelserna svarade att det är svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter. Det handlar då inte i första hand om bristande kontaktnät. Det finns numera ett högt tryck på minoritetsorganisationer från myndigheter som söker deltagare till samråd, referensgrupper samt fokusgrupper. Och organisationerna behöver då i högre grad prioritera vad de ska engagera sig i. Ofta efterfrågas samma representanter av flera myndigheter, till exempel inom kulturfältet, och det blir då svårt att få det deltagande i referens- eller arbetsgrupper som man eftersträvar. Någon myndighet nämner dessutom att alla minoriteter inte är intresserade av myndighetens verksamhet. En annan tillägger att det varit svårt med dataskyddsförordningen och listor med namn.

Lika många myndigheter svarade att de frågor som nationella minoriteter velat ha inflytande över inte alltid har kunnat tillgodoses av myndigheten. Det har enligt myndigheterna i enkäten kunnat gälla önskemål som berört en annan myndighets uppdrag, och inte den myndighet som tillfrågas. Eller så handlar det om större, komplexa frågor som sträckt sig bortom en enskild myndighets uppdrag. Vidare pekar en respondent på att en del förslag som nationella minoriteter lagt fram, skulle kräva stora resurser, som saknas inom det egna uppdragets kärnuppgifter. Någon myndighet nämner att förslag inte har kunnat tillgodoses på grund av gällande rättsliga regelverk. Till exempel att önskemål om att tillgängliggöra ett visst kulturarv hindras av upphovsrätten. Ett citat antyder ytterligare en förklaring till vad som kan ligga bakom att myndigheterna inte har kunnat tillgodose nationella minoriteters önskemål om inflytande:

” Det är ibland svårt att skapa förståelse för att vi är en stor myndighet där det tar tid att implementera eller skapa förändring i vissa frågor.”

Bland länsstyrelserna uppgav fem motsvarande hinder. Fyra av dessa verkar utanför förvaltningsområdena. En länsstyrelse utanför förvaltningsområdena nämner möjligheterna att samverka med länsstyrelser inom förvaltningsområdena för att utveckla bättre kunskap. En annan vill undersöka vilka möjligheter som biblioteken kan ge.

Övriga hinder som några uppdragsmyndigheter har belyst, är att det är svårt att finna samrådsformer som fungerar för både myndigheten och nationella minoriteter. Exempelvis har samrådsformen inte tilltalat målgruppen barn och unga, eller så saknas motivation från en eller flera minoritetsrepresentanter att delta. Detta avspeglar

några av resultaten i Emerga-rapporten från 2022 om samråd med brister, som det här exemplet illustrerar:

”Vi har tex bjudit in samiska och tornedalska org[anisationer] men de har valt att inte delta vid flertalet tillfällen. Bland annat eftersom de tycker att samma frågor diskuteras hela tiden utan att vi kommer någon vart. (Främst kritik mot politiken och inte mot [myndighetens] arbetssätt.)”

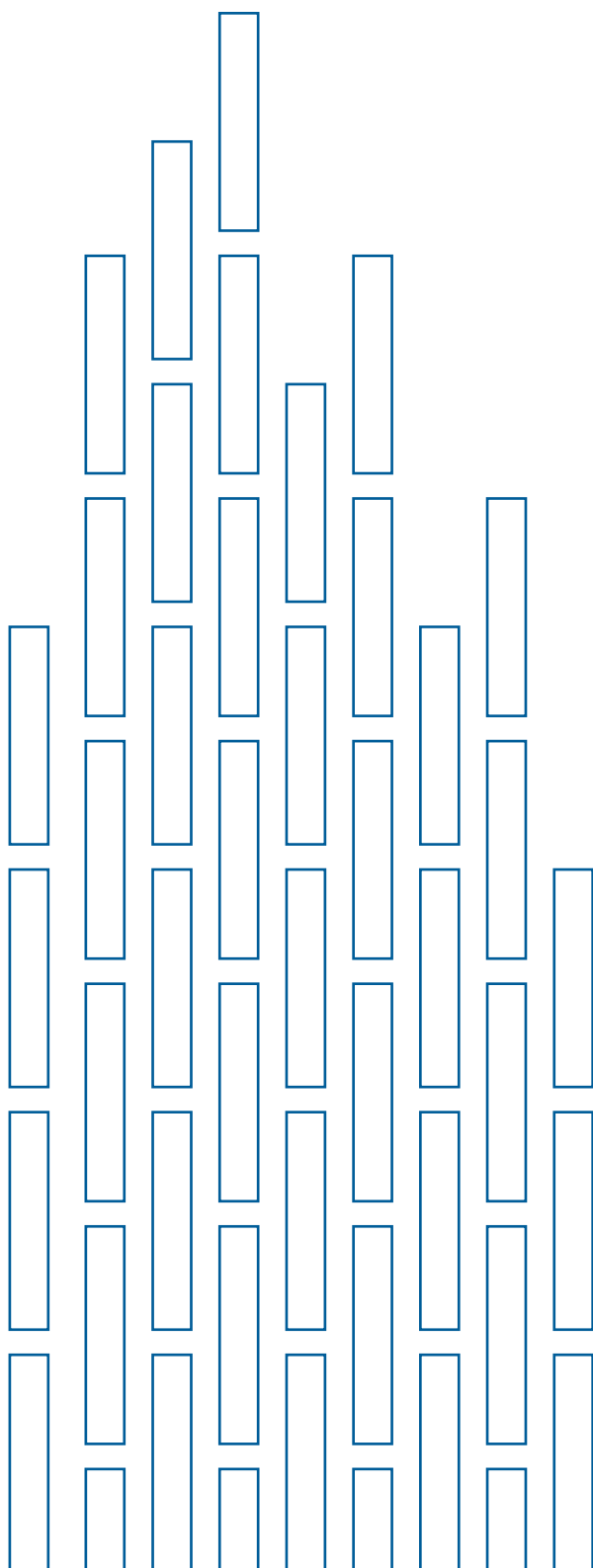
Även om endast en liten andel av myndigheterna i enkäten valt svarsalternativet att det är svårt att skapa förtroende för myndigheten i kontakter med nationella minoriteter, framgår det indirekt genom en del kommentarer till andra svarsalternativ.

Förtroendet kan vara intimt förknippat med minoriteters brustna förväntningar på vad en myndighet kan åstadkomma. En del myndigheter kan å andra sidan uppleva att det saknas en förståelse för deras förutsättningar, uppdrag och mandat, och menar att tätare dialog skulle kunna skapa större samförstånd:

”I vissa fall har det uttryckts i samråden ... att man upplever att det myndigheten gör inte är tillräckligt. Det finns en högre förväntan på det arbete som görs. Skulle behövas mer och tätare dialog för att skapa samförstånd, att myndigheten förstår minoritetens behov och minoriteten förstår myndighetens handlingsutrymme. För det behövs täta förtroendeskapande dialoger, vilket det inte finns utrymme för hos någon part. Den input som ges av minoriteterna omhändertas utifrån förutsättningar som finns vilket kanske inte alltid blir tydligt för minoriteten hur man kunnat påverka.”

Myndigheternas svar i denna del antyder att det bristande förtroendet gentemot statliga myndigheter som ofta nämns i minoritetspolitiska sammanhang, delvis kan ha sin upprinnelse i bristande ömsesidig kommunikation och djupare förståelse om varandras förutsättningar, begränsningar och mandat. I vissa fall har frågor som snarare berör politikens utformning och prioriteringar, lyfts i kontakter med myndigheter, som har i uppdrag att genomföra och följa upp regeringens beslutade politik.

Språk och kulturell identitet

Språk och kulturell identitet

Inledning, mål och indikatorer

Delområdet språk och kulturell identitet rymmer flera delar. En central del är att språken ska skyddas och främjas genom särskilda insatser för revitalisering. En annan viktig del är de nationella minoriteternas rättigheter till förskola och utbildning, äldreomsorg och service på de nationella minoritetsspråken.¹⁰⁵ Språk är också tätt sammankopplat med kultur, varför det är viktigt att skapa förutsättningar för att föra vidare nationella minoriteters kultur och identitet till kommande generationer. Tillgång till kultur- och medieutbud om nationella minoriteters kultur och på nationella minoritetsspråk, bidrar till att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och om minoritetsspråken, till en bredare publik.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametingets mål och indikatorer för uppföljningen 2023 avseende statliga myndigheters ansvar inom delområdet är att:

De nationella minoriteterna ska ha tillgång till förskola, modersmålsundervisning och annan utbildning i eller på de nationella minoritetsspråken.

- Modersmålsundervisning på minoritetsspråk inom skolväsendet.
- Högre utbildning på respektive minoritetsspråk och om de nationella minoriteternas kultur.

Myndigheter och andra aktörer ska erbjuda ett utbud av kultur och fakta på de nationella minoritetsspråken.

- Integrering av nationella minoriteter i kommunernas biblioteksplaner.
- Utbud i public service på nationella minoritetsspråk.

I kapitlets inledning ger vi en kort redogörelse för aktuell rätt- och praxisutveckling inom delområdet. Därefter rapporterar vi några insatser som är kopplade till regeringens handlingsprogram för att stärka minoritetsspråken under 2022–2024, följt av en lägesbild för modersmålsundervisning i grundskolan samt för högre utbildning i nationella minoritetsspråk och om nationella minoriteter. Vidare redogör vi för Kungliga bibliotekets utvecklingsarbete med resursbibliotek, mätning av titelbestånd samt genomlysning av kommunala biblioteksplaner. Slutligen presenterar vi public service-bolagens siffror på utbud om nationella minoriteter och på nationella minoritetsspråk 2023, jämfört med tidigare år.

¹⁰⁵ Årets inriktning på statliga myndigheters insatser innebär att situationen inom äldreomsorgen redovisas först i nästkommande uppföljning. Skolverket har aviserat att myndigheten kan redovisa statistik om modersmålsundervisning i gymnasieskolan och utbud av lärare i modersmål endast vartannat år framöver; därför innehåller årets uppföljning endast statistik om modersmålsundervisning i grundskolan utifrån Skolverkets öppna data. Förvaltningskommuners kartläggning av behov av åtgärder redovisas i Bilaga 3.

Aktuell rätts- och praxisutveckling

Här redogör vi för några fall av pågående rätts- och praxisutveckling, som kan komma att påverka nationella minoriteters rättigheter inom delområdet språk och kulturell identitet.

I slutet av 2023 sade riksdagen ja till regeringens förslag om utökad rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk i gymnasieskolan utan krav på förkunskaper i språket. Från och med höstterminen 2025 börjar de nya reglerna gälla gymnasieutbildning som påbörjas (Bet.2023724:UbU3). I dagsläget saknas en plan för vilka åtgärder som skulle krävas för att rätten till utökad modersmålsundervisning ska kunna tillgodoses över hela landet, utifrån principen om likvärdighet i skolan.

Regeringen tillsatte i slutet av 2023 en utredning (Dir.2023:175) i syfte att bland annat se över modersmålsundervisningen av de nationella minoritetsspråken. I det uppdraget ska de nationella minoritetsspråkens särställning samt Sveriges internationella åtaganden för de nationella minoritetsspråken, beaktas (SÖ 2000:2 och SÖ 2000:3). Detsamma gäller principen om icke-diskriminering. Uppdraget ska redovisas 6 december 2024.

Uppdragen för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken är i uppbyggnadsfas

Regeringen lanserade i april 2022 ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken.¹⁰⁶ I programmet aviseras flera satsningar för att stärka de nationella minoritetsspråken under 2022–2024 med flera uppdrag till olika myndigheter och aktörer i civilsamhället. Några av dessa kommenteras nedan, utifrån ett antal myndigheters delredovisningar. I uppdragen framkommer ett antal faktorer som är av betydelse för en vidare utveckling och bestående resultat.

Institutet för språk och folkminnen (Isoref) har i uppdrag att etablera språkcentrum för finska, meänkieli, jiddisch och romani chib under 2022–2024. Sametinget har även fått i uppdrag att utveckla och stärka Samiskt språkcentrum, som har bedrivit verksamhet sedan 2010. Inom ramen för uppdraget ska Isoref och Sametinget ta fram indikatorer som gör det möjligt att följa minoritetsspråkens utveckling över tid. Kulturrådet har under 2022–2024 uppdrag som avser att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken. Det är till stor del en fortsättning av det tidigare uppdraget från 2017–2019.¹⁰⁷ Fyra utvalda lärosäten har i uppdrag att under 2022–2024 stärka och utveckla arbetet med att revitalisera och bevara minoritetsspråken, genom både utbildning och forskning. Lunds universitet har ett särskilt uppdrag för jiddisch, Stockholms universitet för finska, Södertörns högskola för romani chib och Umeå universitet för meänkieli och samiska.¹⁰⁸ Sametinget har även ett regeringsuppdrag att vidta språkvårdande insatser samt att arbeta med språkteknologi för att stärka och utveckla det samiska språket.¹⁰⁹

En översiktlig genomgång av Isoref:s, Kulturrådets och de fyra utvalda lärosätenas delredovisningar från årsskiftet 2023/24 ger en övergripande bild av att flertalet befinner sig i en resurskrävande uppbyggnadsfas, där utmaningar på vägen inverkar

¹⁰⁶ Regeringskansliet, 2022a.

¹⁰⁷ Ku, 2022/00583 samt Ku2017/02332/DISK.

¹⁰⁸ Ku, 2022/00584.

¹⁰⁹ Ku, 2022/00689.

på möjligheterna att påbörja eller komma vidare i genomförandet. Som ett exempel har Isof hittills lagt mycket tid på att förankra och sprida information om uppdraget bland berörda målgrupper, liksom på avgränsning mot och samarbetsmöjligheter med andra verksamheter.¹¹⁰

Lärosätena har påbörjat sina uppdrag utifrån skilda förutsättningar och har därmed kommit olika långt i sina uppdrag. Men det framgår att alla är i uppbyggnadsfas. Utifrån sitt uppdrag att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken, beskriver Kulturrådet den kulturella infrastrukturen som bristfällig och sårbar. Myndigheten betonar i sin delredovisning vikten av ett långsiktigt arbete som sträcker sig bortom de treårscykler som uppdragen hittills omfattat. Kulturrådet menar att en permanent resursförstärkning kan krävas för att ett sådant komplext uppdrag ska kunna leda till en stabil infrastruktur och integreras i ordinarie verksamhet. Vi menar att den slutsatsen sammanfattar situationen för alla de myndigheter och lärosäten som erhåller tillfälliga förstärkningsmedel för att skapa förutsättningar för bestående resultat.

Språk rättigheterna inom skolväsendet

I regeringens handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken framgår bedömningen att en sammanhängande utbildningskedja är ett strategiskt område, från förskolan upp till universitet och högskolor, genom både undervisning och forskning.

I skollagen regleras rätten till undervisning i de nationella minoritetsspråken i samtliga skolformer, samt rätten till förskola helt eller till väsentlig del på nationella minoritetsspråk.¹¹¹ Sedan 2015 har rätten till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan, stärkts. Även den som inte har grundläggande kunskaper i språket har rätt till modersmålsundervisning i grundskolan. Denna möjlighet har elever som läser samiska haft sedan 2003. Eftersom lagstiftningen utgår från självidentifikation har alla elever som ansöker om undervisning i nationella minoritetsspråk som modersmål, också rätt att få sådan undervisning.

Tillgången till språket i förskola och förskoleklass är fortfarande osäker. Uppföljningsmyndigheterna har inte kunnat följa upp rätten till att få förskola helt eller till väsentlig del på nationella minoritetsspråk som regleras i skollagen, eftersom det inte finns statistik på området, vilket vi nämnde i fjolårets rapport.¹¹² I tidigare uppföljningsrapporter har vi även konstaterat att det i förskoleklassen uppstår ett glapp i språk- och utbildningskedjan för barn som har haft förskola helt eller till väsentlig del på samiska, finska eller meänkieli.

110 Isof, Dnr. 14–21/1939; Isof, Dnr. 62-24/0104; KUR, 2022/3447; Lunds universitet, Dnr STYR 2024/134; Stockholms universitet, Dnr SU FV-1005-22; Södertörns högskola, Dnr 13341.1.1-2022; Umeå universitet, Dnr- FS 1.6.2-2331-23.

111 SFS 2010:800.

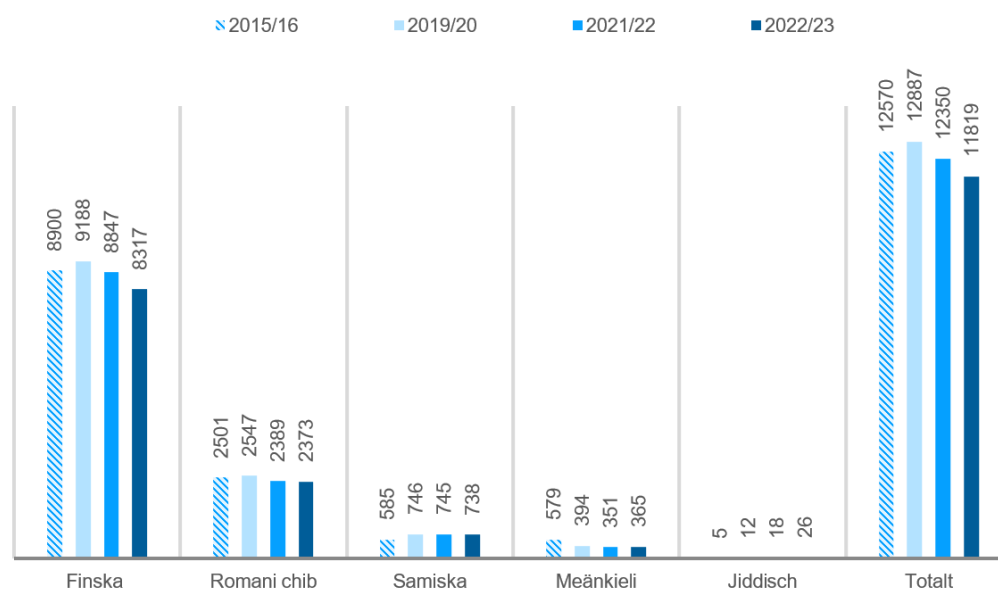
112 Uppföljningsmyndigheterna föreslog i 2022 års uppföljningsrapport att regeringen ger Skolverket i uppdrag att utreda hur statistik om tillgång till det nationella minoritetsspråket i förskolan kan samlas in från huvudmännen.

Utredningen om en tioårig grundskola lämnade i maj 2021 sitt betänkande med förslag om att förskoleklassen bör upphöra som egen skolform, och i stället utgöra årskurs ett i en kommande tioårig grundskola. Utredningen föreslog att detta skulle tillämpas för utbildning som påbörjas från höstterminen 2026. Förslaget bereds för närvarande efter remissförfarande, i väntan på en lagrådsremiss. Om förslaget genomförs skulle det innebära att de elever som idag går miste om sin rätt till modersmålsundervisning i förskoleklassen, skulle få samma rätt till modersmålsundervisning som elever från årskurs ett har i dag.¹¹³

Antalet berättigade elever i grundskolan har minskat

Skolverket publicerar årligen statistik över hur många elever i grundskolan som är berättigade och som deltar per läsår, vilken också ingår bland uppföljningens indikatorer.¹¹⁴ Enligt Skolverkets öppna data¹¹⁵ baseras uppgiften om antalet berättigade elever på det antal berättigade elever som skolorna har kännedom om. Det är upp till huvudman och rektor att avgöra hur informationen samlas in.¹¹⁶

Rätten till modersmålsundervisning i grundskolan stärktes i skollagen 2015 och utgör därför utgångsläget för vidare jämförelser. Vid en jämförelse med läsåren 2015/2016, 2019/2020 och 2021/2022 har antalet berättigade elever minskat sedan 2019/2020, med totalt 8 procentenheter. Antalet berättigade elever var 2022/23 det lägsta för de jämförda åren sedan 2015/2016.

Figur 1. Antal elever som är berättigade till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan. Källa: Skolverket.

113 SOU 2021:33.

114 För årets uppföljning har Skolverket inte lämnat någon statistik om modersmålsundervisning i gymnasieskolan.

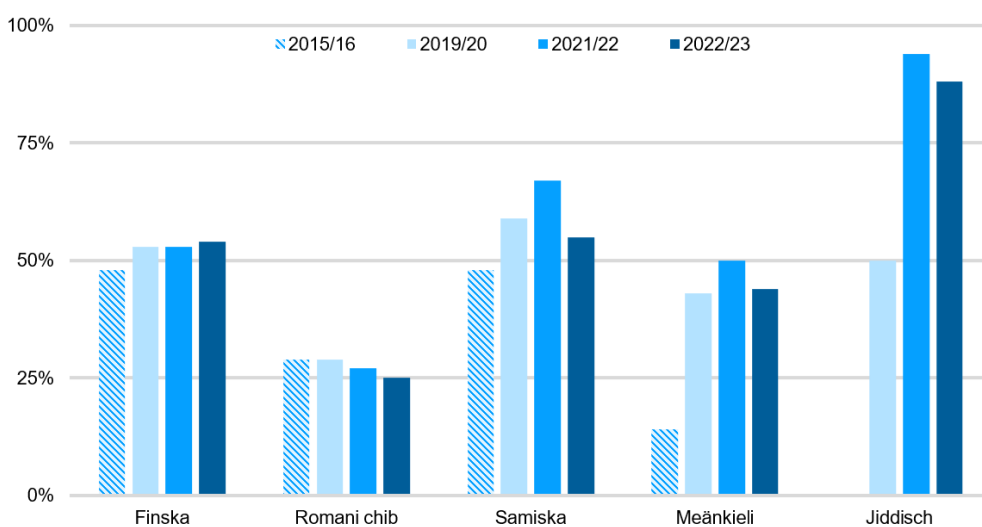
115 Skolverket, 2023b.

116 På Skolverkets hemsida finns mallar som kan användas för att säkerställa att informationen som samlas in är i enlighet med gällande lagstiftning, men det finns inget krav på detta: [Rätt till modersmålsundervisning - Skolverket](#).

Romani chib har minst andel deltagande – och minskar fortfarande

För uppföljning av de nationella minoritetsspråkens utveckling i skolan är förhållandet mellan deltagande och berättigade elever särskilt intressant att belysa. En sådan jämförelse över tid bidrar till att följa upp det minoritetspolitiska målet att hålla de nationella minoritetsspråken levande och visar även på i vilken mån skolan förmår tillgodose elevers rätt till modersmålsundervisning enligt bestämmelsen i skollagen.¹¹⁷

Andelen berättigade elever som deltar har på ett övergripande plan förblivit på mer eller mindre samma nivå sedan 2019/2020, vilket är lite mindre än hälften. Under 2022/2023 deltog 48 procent av de berättigade eleverna i modersmålsundervisning i grundskolan. Andelen har således minskat med en procentenhet sedan läsåret 2021/22 och är nu tillbaka på samma nivå som 2019/2020. För de enskilda minoritetsspråken har utvecklingen visat på både ökning och minskning i andel deltagande.

Figur 2. Andel (%) berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning i grundskolan.
Källa: Skolverket.

Andel berättigade elever som deltar i finska respektive samiska har sedan 2015/2016 ökat från knappt hälften 2015/2016, till 54 respektive 55 procent under läsåret 2022/2023. Andelen för samiska har fluktuerat från ett år till ett annat. För jiddisch har den relativa utvecklingen av andel elever som deltagit under de senaste två läsåren, varit mycket stark – från ingen deltagande elev 2015/2016, till nästan alla av de förvisso få berättigade eleverna. Även om det skett en stor relativ ökning för modersmålsundervisning i meänkieli sedan 2015/2016, har andelen elever som deltar minskat till 44 procent det senaste läsåret, vilket är samma nivå som 2020/2021. För romani chib har andelen berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning däremot minskat gradvis från en redan låg nivå, och är nu nere på 25 procent.

¹¹⁷ SFS 2010:800. 10 kap. 7§ och 15 kap. 19§.

Satsning på fjärrundervisning har påbörjats

Skolverket har sedan 2022 i regeringsuppdrag att ansvara för nationell samordning av undervisning i de nationella minoritetsspråken.¹¹⁸ I uppdraget ingår att utveckla fjärrundervisning samt att ta fram en modell för ekonomisk ersättning till de huvudmän som anmäler till Skolinspektionen att de väljer att använda fjärrundervisning. Enligt skollagen¹¹⁹ får fjärrundervisning endast erbjudas när närundervisning inte kan erbjudas. Vidare ska Skolverket enligt det givna uppdraget stödja utveckling av och tillgång på läromedel inom nationella minoritetsspråk.

Sedan 2022 kan skolhuvudmän få ett mindre statsbidrag för fjärrundervisning i de nationella minoritetsspråken, vilket administreras av Skolverket.¹²⁰ Från och med 2023 gick det att söka statsbidraget elektroniskt, vilket är en del av Skolverkets förklaring till att antalet huvudmän som ansökte ökade med 37 procent jämfört med föregående år. De sökta statsbidragen avser främst fjärrundervisning i finska och samiska. Ingen huvudman tillhandahåller ännu fjärrundervisning i romani chib. Enligt huvudmännens erfarenheter förläggs fjärrundervisningen ofta sent på skoldagen, och blandade åldersgrupper med syskon i samma grupp medför att äldre syskon tenderar att bli hjälplärare till de yngre, vilket går ut över deras eget lärande. Enligt Skolverkets bedömning är det viktigt att utfallet av det relativt nya statsbidraget utvärderas och att fjärrundervisning inte får ersätta närundervisning enbart på grund av statsbidraget. Skolverket efterfrågar att det givna uppdraget om nationell samordning av undervisning i nationella minoritetsspråk ges ett långsiktigt och uthålligt fokus.¹²¹

De nationella minoritetsspråken inom högre utbildning

Regeringen pekar i handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken, på vikten av att det finns möjlighet och intresse för att studera språken på högskolenivå. På så sätt blir rekryteringsgrunden för nya lärarstudenter som kan och vill utbilda sig i språken större, och därmed stärks möjligheterna till en sammanhållen utbildningskedja på minoritetsspråken. Att stärka minoritetsspråkens ställning och omfattning inom den högre utbildningen kan dessutom ses som ett sätt att skapa bättre förutsättningar för revitalisering och bevarande av språken på längre sikt.

Högskoleutbildning i språken och kulturerna under 2019–2023

Universitets- och högskolerådets statistik redogör för utbud av och antagning till utbildningar på nationella minoritetsspråk och om de nationella minoriteternas kultur. Årets uppföljning presenterar en överblick av åren 2019–2023, som utöver antal utbildningar även inkluderar omfattning i högskolepoäng och nivå på de utbildningar som erbjuds om respektive nationell minoritet och minoritetsspråk.¹²²

118 U2020/06271 (delvis), U2021/01369 (delvis), U2021/02806 m.fl.

119 SFS 2010:800, 21 kap.

120 Statsbidraget ges terminsvis och är som högst 14 000 kronor per elev och termin. Läs mer: [Statsbidrag för fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk 2024 - Skolverket](#)

121 Skolverket, 2024.

122 Uttaget kan skilja sig något från siffrorna i fjolårets rapport. I syfte att kunna följa utvecklingen har uttaget i årets rapport gjorts från och med 2019 till och med 2023, helårsvis. Kursutbudet är ofta större under höstterminerna vid högskolor och universitet, oberoende av inriktning. Antalet sökande och antagna är följaktligen också högre på höstterminerna. Det har inte varit möjligt att få ut statistik på språkkurser separat från andra kurser om minoriteterna. För kurser i meänkieli har det dock varit möjligt att särskilja språkkurser, då det helt saknas kurser om tornedalsk kultur.

Under åren 2019–2023 har sammanlagt 17 475 personer sökt utbildningar i de nationella minoritetsspråken och minoritetskulturerna. Flest sökande hade utbildningar i finska och finsk kultur, med 45 procent av alla sökande. På andra plats kom kurser i samiska och samisk kultur, med 25 procent av de sökande. På tredje plats kom jiddisch och judaistik, med knappt 17 procent.

Den allra största delen av utbildningarna under 2023 var fristående kurser. Majoriteten av utbildningarna, 82 procent, gavs på grundnivå. På avancerad nivå fanns endast utbildningar kopplade till de judiska, samiska och sverigefinska minoriteterna, samt utbildningar om de nationella minoriteterna generellt. För romer och tornedalingar saknas med andra ord avancerade kurser.

Tabell 4. Antal högskolekurser i snitt per år för högskolekurser på avancerad nivå, samt för utbildning av modersmåls lärare, i lärosätenas ordinarie utbud, under perioden 2019–2023. Källa: UHR.

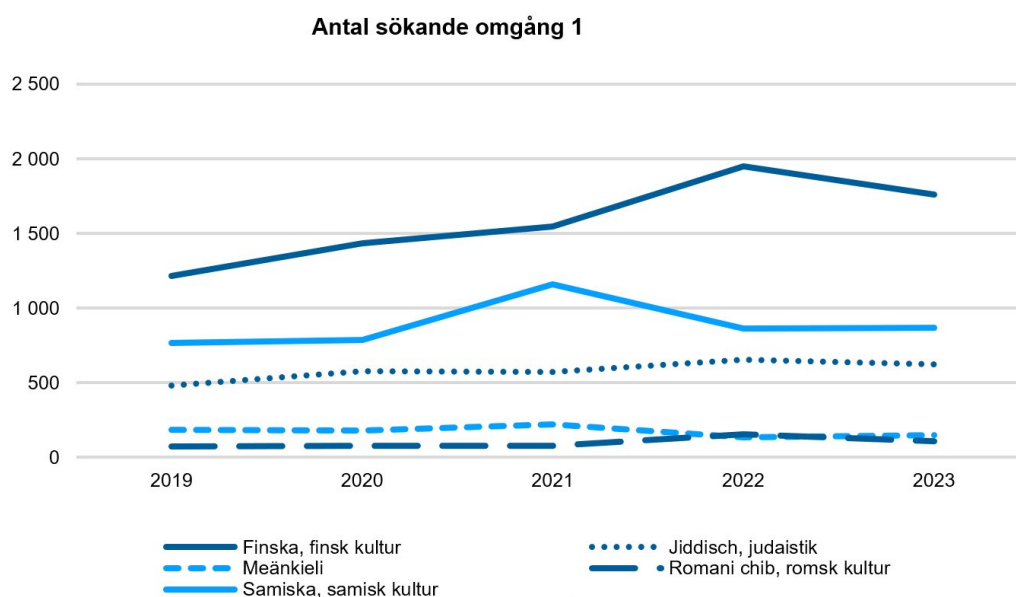
	Kurser per år i snitt 2019–2023	Avancerad nivå	Utbildning för modersmåls lärare
Finska, finsk kultur	60	x	x
Jiddisch, judisk kultur	36	x	
Meänkieli	4		
Romani chib, romsk kultur	8		
Samiska språk, samisk kultur	25	x	

Utbildningar i finska och finsk kultur, jiddisch och judaistik samt samiska och samisk kultur stod även för merparten av utbudet. 43 procent av alla utbildningar utgörs av kurser i finska eller finsk kultur, 26 procent av utbildningar i jiddisch eller judisk kultur och 18 procent av utbildningar i samiska eller samisk kultur. Kurser i romani chib eller romsk kultur utgör endast 5 procent av utbudet, och utbildningar i meänkieli uppgår till 3 procent av utbudet. Resterande utbildningar handlar om nationella minoriteter generellt.

Söktrycket ökar generellt och kvinnor är i majoritet bland de antagna

Söktrycket har sammantaget ökat sedan 2019, utom för kurser i meänkieli, där det i stället minskat. Söktrycket till kurser i finska, romani chib och jiddisch har en relativt stark ökning under de senast fem åren.¹²³

¹²³ Rekordåret 2022 ansökte 157 personer om att studera romani chib och/eller kurser om romsk kultur.

Figur 3. Antal sökande till högskolekurser de nationella minoritetsspråken- och kulturerna i första omgången under perioden 2019–2023. Källa: UHR.

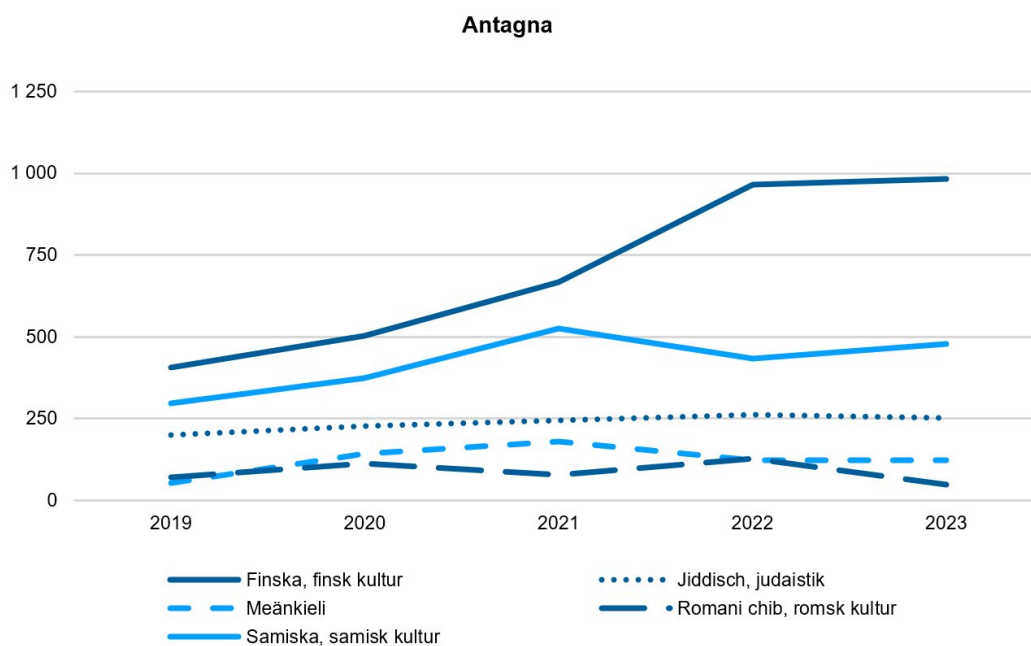
Antalet antagna¹²⁴ till utbildningar i finska språket och kulturen har fördubblats under de kartlagda åren. 2023 rörde det sig om närmare ett tusen antagna. Antalet antagna till kurser i romani chib har däremot minskat drastiskt och nådde under 2023 en bottennivå på 48. Det är det lägsta antalet antagna under hela perioden och långt under snittet om 87 per år för de kartlagda åren.¹²⁵

Bland de antagna var ungefär hälften 34 år och yngre och hälften 35 år och äldre. Störst ålderskillnad fanns bland de antagna till kurser i romani chib och romsk kultur, där 67 procent var under 34 år, samt i meänkieli där 60 procent var 35 år och äldre. På de andra utbildningarna var det relativt jämt mellan de två åldersgrupperna.

En majoritet, 67 procent, av alla antagna under tiden 2019–2023 var kvinnor. Minst skillnad mellan könen återfanns bland de antagna till utbildningar i jiddisch och judisk kultur. Nästan exakt hälften var kvinnor och hälften män. Andelen kvinnor som antagits till kurser i romani chib har ökat, från lite mer än hälften 2021 till omkring 70 procent 2023.

124 Med antagna avses personer som blivit erbjudna och accepterat en utbildningsplats på visst sökalternativ i det andra urvalet.

125 Under 2022 antogs ett desto större antal än tidigare, 127.

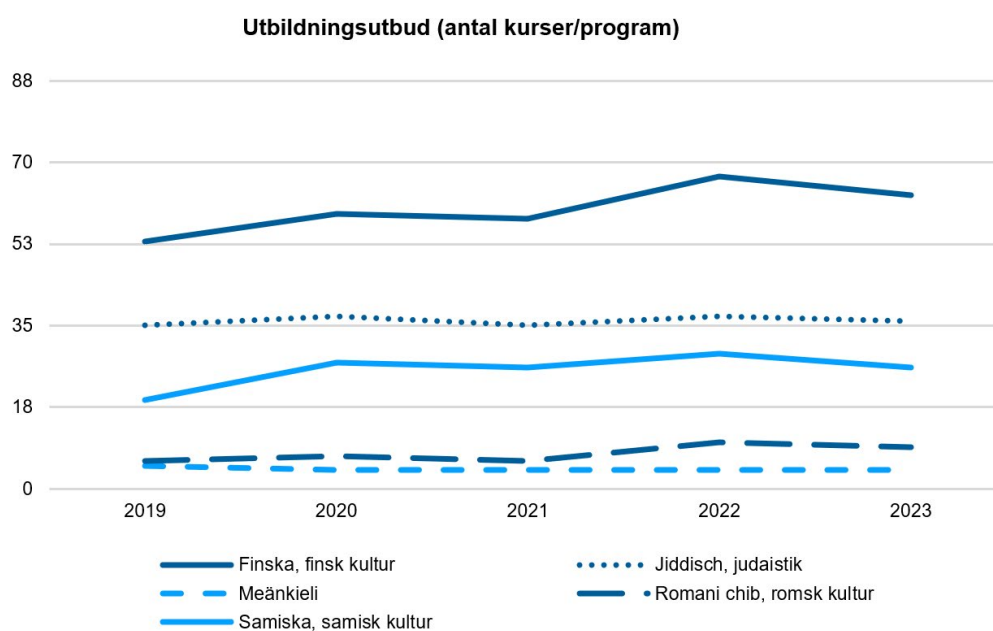
Figur 4. Ett linjediagram över antal antagna per år till kurser i nationella minoritetsspråk och om de nationella minoriteterna, mellan 2019 och 2023. Källa: UHR.

Ingen större förändring i utbudet under de senaste fem åren

På det hela taget märks ingen större förändring i kursutbudet, även om omfattningen i högskolepoäng ökat något för alla sedan 2019, utom för meänkieli. Jämfört med 2022 har omfattningen i högskolepoäng under 2023 snarare stagnerat eller minskat för alla utom för jiddisch och judaistik, där det från ett redan gott läge i stället har skett en liten ökning.

Universitets- och högskolerådet (UHR) konstaterar i sin fördjupningsrapport att högskolekurser i nationella minoritetsspråk uppskattas och har ett starkt symboliskt värde, både i att erkänna språkens status och som ett sätt att återerövra ett modersmål som på grund av historiska oförrätter nästan gått förlorat. UHR bedömer i rapporten dock att utbildningsutbudet är bristfälligt, särskilt när det gäller meänkieli och tornedalsk kultur.¹²⁶ Statistiken visar även att utbudet i romani chib och romsk kultur är begränsat.

¹²⁶ UHR, 2023.

Figur 5. Antal utbildningar (kurser och program) i nationella minoritetsspråk och om de nationella minoriteterna, per år 2019–2023. Källa: UHR.

Punktinsatser för att öka tillgången på kvalificerade modersmållärare

I fjolårets uppföljningsrapport påvisade vi att antalet verksamma lärare i ämnet modersmål för nationella minoritetsspråk i grundskolan, inte hade ökat nämnvärt sedan 2015/2016, med samma bild för alla språken.¹²⁷

Utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan från 2017 belyste bristen på modersmållärare som ”kanske den svagaste länken i en kedja som ett utbildnings-system ska vara uppbyggt av.”¹²⁸ Regeringen lyfter i sitt handlingsprogram för 2022–2024 också lärarbristen som en av de större utmaningarna för undervisningen i minoritetsspråk.¹²⁹ Europarådets ministerkommitté tryckte i sina rekommendationer i april 2023, på att modersmålsundervisningen bör uppfylla kraven enligt språkstadgan, så att elever kan utveckla fullgod kompetens i sina respektive modersmål. I oktober 2023 uppmanade Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen Sverige att tillhandahålla ytterligare ekonomiskt stöd för rekrytering och utbildning av lärare i minoritetsspråken. Detta signalerar sammantaget att det behövs kraftfulla åtgärder för att öka antalet kvalificerade modersmållärare. Så att det motsvarar efterfrågan oberoende av var i landet skolgången sker.

127 Skolverket har inte lämnat statistik om modersmållärare till årets uppföljning, några nya siffror kan därför inte presenteras.

128 SOU 2017:91. s. 457.

129 Regeringskansliet, 2022a, s.27.

Under 2023 beviljade Skolverket behörighet att undervisa i nationella minoritetsspråk i finska respektive samiska, till ett fåtal personer.

Tabell 5: Antal beviljade behörigheter att undervisa i modersmål.

Beviljad behörighet 2023 att undervisa i:	Antal, modersmål	Antal, moderna språk
Finska	11	10
Samiska	1	1

Källa: Skolverket, 2023a.

Nuvarande regelverk för att ge behörighet, skapar ett administrativt hinder för att öka antalet behöriga modersmållärare i samiska i sameskolan. Det finns ett förslag om att ändra den hindrande regeln, men det har ännu inte trätt i kraft.¹³⁰ Skolverket har dock på regeringens uppdrag och i samarbete med samiska högskolan i Kautokeino utvecklat en behörighetsgivande uppdragsutbildning, som enligt Skolverket gett goda resultat.¹³¹

Fram till nyligen var det endast möjligt att bli behörig lärare i ett nationellt minoritetsspråk inom ramen för en ämneslärarexamen eller en kompletterande pedagogisk utbildning. Regeringen har genom en förordning som trädde i kraft 1 juli 2022¹³², förvisso infört en möjlighet att studera de nationella minoritetsspråken även inom en utbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 samt 4–6.¹³³ Vidare infördes i juli 2022 en ny bestämmelse om, att den som fullgjort 30 högskolepoäng i modersmålsdidaktik och kan visa på dokumenterat goda kunskaper inom ett språk, ska kunna få behörighet att undervisa i språket inom ämnet modersmål.¹³⁴ I sin rapport för 2023 framgår att Skolverket ännu inte beviljat någon behörighet att undervisa baserat på den nya bestämmelsen.

Inom ramen för sitt uppdrag att samordna undervisning i nationella minoritetsspråk har Skolverket under senaste läsåret tagit fram uppdragsutbildningar för modersmållärare med 3 utbildningsplatser för jiddisch, 2 för samiska samt 17 fyllda utbildningsplatser för finska med inriktning mot modersmål i förskola.¹³⁵ Inom det ordinarie högskoleutbudet ges idag utbildning endast för modersmållärare i finska.¹³⁶

Inom ramen för den ordinarie lärarutbildningen vid högskolan saknas ännu en bred, systematisk och kontinuerlig satsning på modersmållärare. I en fördjupningsrapport om nationella minoriteter och minoritetsspråk inom högre utbildning, pekar UHR på att den successivt stärkta rätten till modersmålsundervisning de senaste åren, är direkt beroende av högskolekurser i både ämneslärarutbildning och språkkurser. UHR betonar vikten av att högskolorna fortsätter att stärka och utveckla utbildningen i de nationella minoritetsspråken.¹³⁷

¹³⁰ Skolverket, 2023a med referens till departementspromemoria U2020/00232/S.

¹³¹ Skolverket, 2024.

¹³² SFS 2021:1335.

¹³³ Se exempelvis svar på skriftlig fråga om lärarutbildningen och minoritetsspråk, U2022/02279: [Lärarutbildningen och minoritetsspråk \(Svar på skriftlig fråga 2021/22:1687 besvarad av Utbildningsminister Anna Ekström \(S\)\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

¹³⁴ SFS 2011:326 (t.o.m. SFS 2022:1621), 2:a kapitlet 34 a §.

¹³⁵ Skolverket, 2024.

¹³⁶ UHR, antagningsstatistik för 2019-2023, underlag till uppföljningen.

¹³⁷ UHR, 2023.

Folkbildningens betydelse för att stärka minoritetsspråken

I sitt handlingsprogram identifierade regeringen folkbildningen som en viktig, bred och flexibel arena för den som vill lära sig ett minoritetsspråk i vuxen ålder. Regeringen bedömer att folkbildningen tjänar både det livslånga lärandet och behovet av kompetensförsörjning av språkkunnig personal inom yrkeslivet.

Folkbildningsrådet, som representerar 150 folkhögskolor och 10 studieförbund i Sverige, har fått i uppdrag att fördela öronmärkta medel till insatser för att bevara och främja de nationella minoritetsspråken under perioden 2022–2024. Stödet omfattar sammanlagt 26,5 miljoner kronor.¹³⁸

Under 2023 beviljade Folkbildningsrådet närmare 8 miljoner kronor till 29 projekt, som genomfördes och avslutades under 2023. Projekten genomfördes i 44 kommuner. 11 av de beviljade projekten inkluderade digitala kurser, som medgav större geografisk spridning. Ofta innehöll projekten en eller flera komponenter av språkutbildning, kulturutövning och utveckling av utbildningsmaterial, fortbildning av ledare och andra insatser för att indirekt främja språkinläring. Enligt Folkbildningsrådets förhandsrapport till uppföljningen deltog mer än hälften av alla deltagare 2023, i verksamhet som bedrevs på, eller lärde ut nationella minoritetsspråk.¹³⁹

Folkbildningsrådet har prioriterat stöd till insatser som haft långsiktiga ambitioner och förankring bland de nationella minoriteterna samt utveckling av ett systematiskt arbete. En inkörsport till att revitalisera av språken kan enligt Folkbildningsrådet vara att stödja kulturverksamheter och skapa mötesplatser.

Brist på kvalificerade språklärare, läromedel, begränsat lokalt deltagarunderlag och brist på deltagarunderlag för fortsättningskurser, utgör strukturella hinder. Likaså krävs ofta resurskrävande, relationsbyggande insatser för att nå ut till målgruppen. Folkbildningsrådet tillåts endast att genomföra verksamhet per kalenderår, och får därför inte använda outnyttjade medel för att avsluta påbörjad verksamhet påföljande år. Samtidigt har ansökningarna för 2024 ökat, och överstiger med vida tillgängliga medel för det innevarande året.

Utbudet av kultur och fakta på minoritetsspråken

De nationella minoriteterna är en av de prioriterade målgrupperna som folkbiblioteken ska förhålla sig till, enligt bibliotekslagen.¹⁴⁰ Nedan redogör vi kortfattat för Kungliga bibliotekets pågående uppdrag att, i samverkan med Sametinget och nationella minoriteter, etablera resursbibliotek, och deras pågående utvecklingsarbete för att kunna mäta titelbestånd vid landets bibliotek.¹⁴¹ Därefter redovisas Kungliga bibliotekets uppföljning av i vilken mån nationella minoriteter är integrerade i kommunala biblioteksplaner. Slutligen redovisas utvecklingen av sändningsutbudet på de nationella minoritetsspråken i public servicebolagen.

138 Ku, 2022/00884.

139 Folkbildningsrådet, 2024.

140 SFS 2013:801.

141 Ku, 2020/02691.

Resursbibliotek och biblioteksbestånd

Kungliga biblioteket (KB) har ett regeringsuppdrag att satsa på fem nationella resursbibliotek. Resursbiblioteken ska ge stöd åt de kommunala biblioteken runtom i landet, genom rådgivning om inköp av medier på minoritetsspråken, programverksamhet, metodstöd, samt ge dem råd om hur de kan nå de nationella minoriteterna som målgrupp.

Idag finns resursbibliotek för finska vid Finlandsinstitutets bibliotek, för jiddisch vid Judiska biblioteket, för meänkieli vid Nordkalottbiblioteket, för romani chib vid Romska biblioteket inom ramen för Malmö bibliotek, och för samiska vid Samernas bibliotek. Resursbiblioteken medger fjärrlån och möjliggör därmed nationell räckvidd i tillgänglighet av medier på nationella minoritetsspråk.

För att få en nationell överblick av de kommunala bibliotekens och resursbibliotekens bestånd av medier på nationella minoritetsspråk, har KB under 2023 påbörjat ett utvecklingsarbete för att undersöka vilka förutsättningar som krävs för att mäta titelbeståndet, vilket är av möjligt framtida intresse för uppföljningen.¹⁴²

Nationella minoriteter i kommunernas biblioteksplaner

Enligt bibliotekslagen ska KB följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används.¹⁴³ Biblioteksplanerna undersöks med avseende på:

- koppling till styrande lagar och till kommunal handlingsplan för nationella minoriteter
- verksamhetens inriktning, inklusive verksamhet riktad till barn och unga
- synlighet, rubriksättning, omnämnande av de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken samt urfolket samerna.

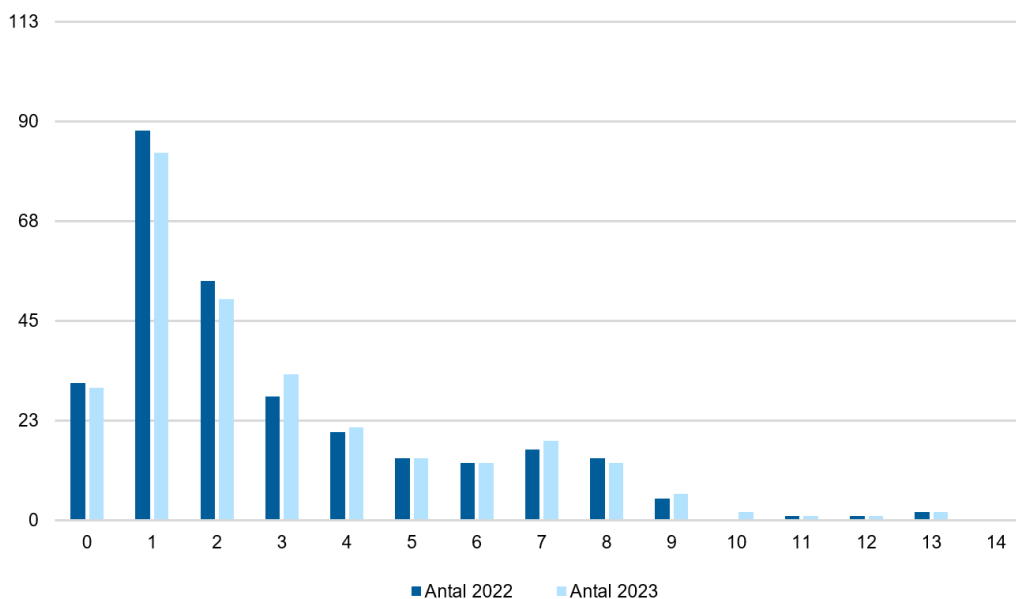
Utifrån ovanstående aspekter ger KB varje kommuns biblioteksplan ett samlat värde som kan röra sig mellan 0–14, där 14 innebär att kommunens biblioteksplan har fått maximal poäng på samtliga bedömningsgrunder. Under 2023 har KB granskat 59 reviderade biblioteksplaner. Årets underlag visar att 28 (47 %) av de 59 kommunerna har förbättrat sitt resultat från föregående bedömning. Nio kommuner (15 %) har försämrat sitt resultat medan 22 (37 %) kommuner får oförändrat resultat.

Diagrammet ovan visar fördelningen mellan de olika värdena för de totalt 287 biblioteksplaner (inklusive de reviderade biblioteksplanerna) som har granskats av KB under tidsperioden 2022–2023. Analysen visar att en marginellt positiv utveckling har skett, då antalet kommuner med värdering 0–2 har blivit något färre.¹⁴⁴

¹⁴² Med titelbestånd avses de tryckta och digitala medier (böcker, tidskrifter etc.) som biblioteken har tillgängligt för läsning och lån. En titel kan finnas på flera bibliotek.

¹⁴³ SFS 2013:801.

¹⁴⁴ Läs mer: [Ny rapport: Så används biblioteksplanerna – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se](#)

Figur 6. Antal biblioteksplaner som erhållit ett värde mellan 0 och 14 under 2022 och 2023. Källa: Kungliga biblioteket, 2023.

Utbudet i public service ökar successivt

Public service-bolagen utgör en viktig del i att och i att synliggöra de nationella minoriteterna för en bredare allmänhet.

I sändningstillståndet för Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Utbildningsradion (UR) för perioden 2020–2025 anges målet att utbudet av förstasändningar på vart och ett av språken finska, meänkieli, romani chib och samiska ska öka jämfört med 2019. Det samlade programutbudet på finska, meänkieli, romani chib och samiska ska inte understiga 2019 års nivå, medan det samlade programutbudet på jiddisch ska öka.

I den årliga public service-redovisningen till Mediemyndigheten och Kulturdepartementet, redovisar de tre bolagen hur många timmar de har sänt på respektive minoritetsspråk. I tabellerna nedan framgår totalt antal sända timmar per språk och år, under 2019–2023.

Tabell 6: Antal timmar som SR, SVT och UR sänt på respektive minoritetsspråk.

SR	2019	2020	2021	2022	2023
Finska	7 502	7 495	7 477	7 504	7 494
Jiddisch	7	9	9	13	13
Meänkieli	1 107	1 123	1 118	1 117	1 139
Romani chib	444	446	444	443	443
Samiska	1 428	1 432	1 428	1 447	1 469
Totalt	10 488	10 505	10 476	10 524	10 559

SVT	2019	2020	2021	2022	2023
Finska	377	467	407	482	462
Jiddisch	3	5	10	7	8
Meänkieli	62	66	66	66	67
Romani chib	76	85	77	87	100
Samiska	162	175	150	174	172
Totalt	680	798	710	816	809

UR	2019	2020	2021	2022	2023
Finska	42	46	53	63	44
Jiddisch	3	5	16	7	11
Meänkieli	19	19	18	20	21
Romani chib	20	22	19	23	23
Samiska	21	21	20	23	24
Totalt	105	112	125	137	123

Källa: Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT), Utbildningsradion (UR).

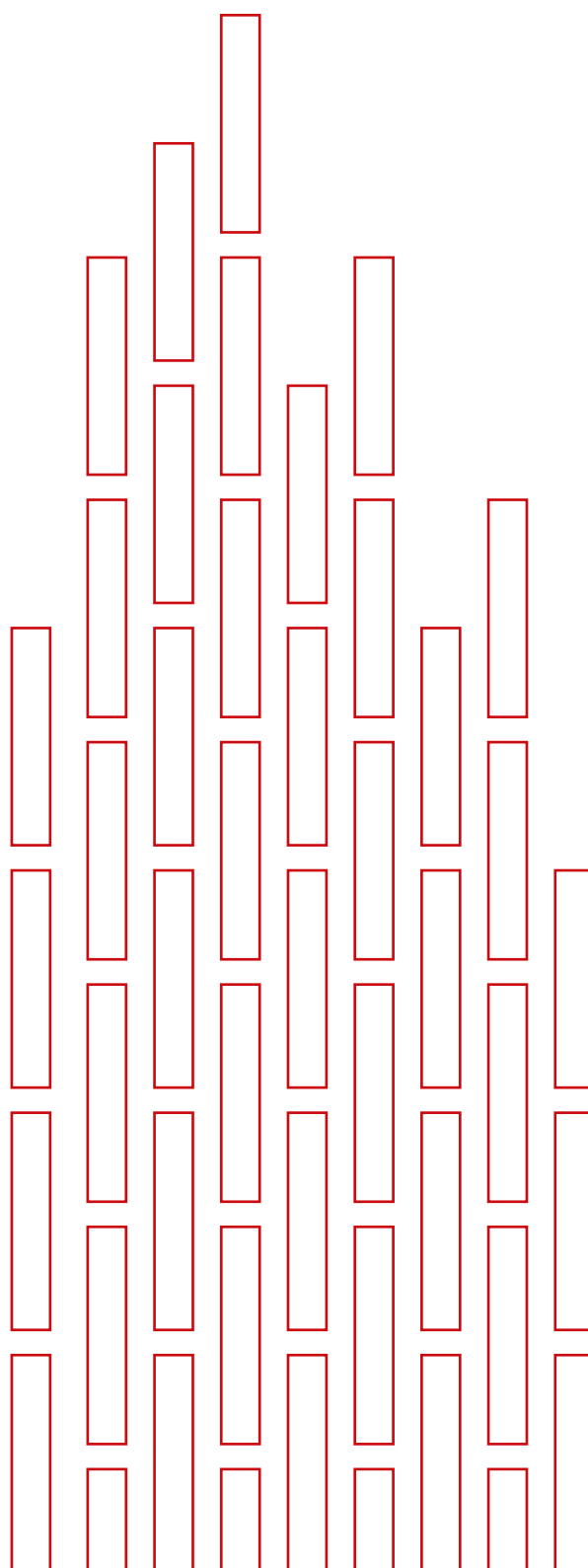
Samtliga tre bolag har ökat sina totala sändningstimmar på minoritetsspråken sedan 2019. Sveriges Radio står för det sammantaget mest omfattande utbudet och även för den sammantagna marginella ökningen av utbudet, under 2022–2023.

Även om utbudet av finska minskade marginellt jämfört med föregående år, är det fortfarande det dominerande språket i sändningarna. Jiddisch är det minst förekommande minoritetsspråket.¹⁴⁵ Under 2022–2023 ökade det samlade utbudet av meänkieli och samiska mest, jämfört med de andra språken, främst genom Sveriges Radios utbud.

Public service-bolagen använder sig av ett sammantaget index för att följa utvecklingen, och har satt 125 som mål för år 2025, utifrån utgångsläget på 100 under år 2019. De senaste siffrorna visar att index för år 2023 låg på 142 för de fem nationella minoritetsspråken.

¹⁴⁵ I sändningstillstånden för perioden 2014–2019 omfattades inte jiddisch av villkoret om en årlig ökning av utbudet.

Uppföljningsmyndigheternas övergripande insatser

Uppföljningsmyndigheternas övergripande insatser

Den treåriga förstärkning inom minoritetspolitikens område, som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 har medfört att fleråriga utvecklingsarbeten kunde påbörjas och att uppföljningen har kunnat stärkas. Insatserna grundar sig i tidigare identifierade utmaningar för att nå minoritetspolitikens mål.

I detta kapitel redogör Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget för gemensamma satsningar på övergripande nivå. Därefter redogör vi för myndigheternas respektive, enskilda insatser. Gemensamma insatser och underlag som relaterar till något av de tre delområdena har integrerats i tidigare kapitel för de respektive delområdena.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget disponerade gemensamt enligt anslag 7:1, ap.3, två miljoner kronor till kostnader för stödjande, samordnande och kunskapshöjande insatser för 2023.

Stöd till samverkan och ökad kunskap

Främjande av samverkan mellan statliga myndigheter och stödjande av erfarenhetsutbyten mellan kommuner och regioner är av betydelse för minoritetspolitikens genomförande och sker på flera sätt.

I uppföljningsmyndigheternas uppdrag ingår även att sprida kunskap om nationella minoriteter och minoritetslagstiftningen. Detta sker genom flera kanaler. För att nå ut brett har uppföljningsmyndigheterna fortsatt att prioritera digitala kanaler. Det har bland annat resulterat i fortsatt höga besökssiffror på minoritet.se, att många genomgår webbutbildningen om minoritetslagen samt att antalet prenumeranter av nyhetsbrevet ökar. Uppföljningsmyndigheterna ger även löpande rådgivning och stöd på förfrågan via telefon och mejl.

Därutöver har uppföljningsmyndigheterna under året prioriterat kunskapshöjande insatser riktade till länsstyrelser och andra myndigheter, som i sin tur har möjlighet att samordna och genomföra insatser riktade till kommuner och andra aktörer. Uppföljningsmyndigheterna har även påbörjat en riktad satsning gentemot kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena. Den redovisas närmare under rubriken Pilotprojekt med kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena.

Samverkan och erfarenhetsutbyten mellan myndigheter

Uppföljningsmyndigheterna leder två myndighetsnätverk, ett för länsstyrelserna och ett för andra statliga myndigheter, inklusive universitet och högskolor. Nätverken vänder sig till myndigheter som har uppdrag om nationella minoriteter eller inom strategin för romsk inkludering. Uppföljningsmyndigheterna bjuder även in andra myndigheter som vi har identifierat som strategiskt viktiga. Syftet med nätverken är att främja kompetensutveckling, samverkan och erfarenhetsutbyten inom det minoritetspolitiska uppdraget.

Det finns ett fortsatt stort intresse att delta i nätverken. Upplägget med gemensamma träffar för båda nätverken, mottogs positivt av deltagarna. Sammanlagt deltog cirka 60 tjänstepersoner från 35 myndigheter.

Inom Länsstyrelsens och Sametingets uppföljningsuppdrag förs dialoger med Diskrimineringsombudsmannen, Folkbildningsrådet, Institutet för språk och folkminnen, Kungliga biblioteket, Skolverket, Socialstyrelsen, Universitets- och högskolerådet samt Institutet för mänskliga rättigheter. Dialogerna har lett till ökad kunskap om varandras uppdrag och förutsättningar, samt utökat informations- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna. Genom att fortsätta dialogen med de aktörer som förser uppföljningen med sakunderlag, förväntar vi oss flera synergier avseende indikatorer och redovisningsformer som gynnar uppföljningens syfte och fortsatta genomförande. Detta förutsätter fortsatt stärkt finansiering för att uppföljningsmyndigheterna ska kunna genomföra det.

Kunskapshöjande och kunskapspridande insatser

Minoritet.se är fortfarande det viktigaste navet för informationsspridning. Webbplatsen uppdateras regelbundet med aktuella artiklar, metodstöd och annan relevant information. Antalet användare har ökat något i jämförelse med 2022 och under 2023 hade sidan 512 758 besök. Uppföljningsmyndigheternas bedömning är att det på minoritet.se finns ett gott grundläggande kunskapsunderlag om minoritetslagen och hur den kan implementeras, som kan användas av kommuner och regioner. På minoritet.se publiceras framtagna kunskapsstöd- och metodstöd.

Webbutbildningen Grundutbildning i minoritetslagstiftningen, som uppföljningsmyndigheterna tog fram 2022, är fortsatt efterfrågad. Statistik visar att 542 personer har genomfört utbildningen under 2023, varav de flesta är tjänstepersoner från kommuner. Flest personer har genomfört utbildningen i Stockholms, Västra Götalands och Örebro län. Sammantaget har 971 personer genomgått utbildningen sedan lanseringen.

Uppföljningsmyndigheterna har producerat och spridit fyra nyhetsbrev om aktuella frågor och aktiviteter. Där har även andra myndigheter och nationella minoritetsorganisationer fått möjlighet att publicera nyheter som rör deras minoritetsarbete. Antalet prenumeranter ökar stadigt, och vid årets slut hade nyhetsbrevet 1 608 prenumeranter, vilket är en ökning med 330 sedan föregående år.

För att nå ut med riktad information om unga nationella minoriteters rättigheter inom barnrättsfrågor, samverkade uppföljningsmyndigheterna med Myndigheten för civilsamhällsfrågor (MUCF), Skolverket och Socialstyrelsen, kring en gemensam monter på Barnrättsdagarna i Karlstad 2023. Barnrättsdagarna besöktes av yrkesverksamma inom socialtjänst, skola, fritid, hälso- och sjukvård med flera. Mässan hade totalt 1 375 besökare och intresset för myndigheternas informationsmaterial var stort. Vår bedömning är att många besökare saknade kunskap om nationella minoriteter och deras särskilda rättigheter.

Länsstyrelsen och Sametinget medverkade även med monter och medarbetare som spred information och kunskap på Mänskliga rättighetsdagarna (MR-dagarna) i Helsingborg i november 2023. MR-dagarna hade 3 100 besökare.

Stödinsatser för länsstyrelsernas regionala uppdrag

Länsstyrelserna har en viktig roll som samordnande aktörer i länen och kan genom sina regionala minoritetsuppdrag bidra till att minoritetspolitiken får större genomslag i hela landet. Genom sin förankring och kännedom om länen har de förutsättningar att komplettera uppföljningsmyndigheternas nationella uppdrag att stödja kommuner och regioner. Det återstår dock utmaningar för flera länsstyrelser i att verka för att minoritetspolitikens mål får genomslag i länen.

Uppföljningsmyndigheterna inledde en satsning på kunskapshöjning och erfarenhetsutbyten bland länsstyrelserna under 2022, i syfte att stärka länsstyrelserna i tillämpningen av minoritetslagen inom sitt ansvarsområde. I uppföljningen av 2022 års verksamhet och i regeringens återkoppling till länsstyrelserna framkom att resultatet som helhet hade förbättrats under året; de var positiva till satsningen och efterfrågade en fortsättning.

Insatsen har fortsatt under 2023, och länsstyrelsernas önskemål om dels fortsatta erfarenhetsutbyten, dels mer teori och praktisk tillämpning av minoritetslagens krav på delaktighet och inflytande, har kunnat tillgodoses genom nätverksträffar med andra myndigheter. För att stärka samverkan mellan länsstyrelserna har uppföljningsmyndigheterna genomfört digitala erfarenhetsutbyten, varav två om länsstyrelsernas utökade uppdrag att stödja kommunerna, som står i regleringsbrevet.

Uppföljningsmyndigheterna har dessutom påbörjat ett samarbete med länsstyrelsernas nationella samordning av uppdraget om mänskliga rättigheter. Syftet är att synliggöra de nationella minoriteternas rättigheter, som en del av arbetet med mänskliga rättigheter, samt identifiera synergier mellan uppdragen. Därigenom kan insatserna effektiviseras och det regionala minoritetsuppdraget stärkas.

Pilotprojekt med kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena

Uppföljningsmyndigheternas uppföljningsrapport för 2022 visade att det inte skett några tydliga framsteg inom kommuners och regioners minoritetspolitiska arbete sedan 2019.¹⁴⁶ Detta gäller särskilt kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena. De uppger återkommande att det saknas resurser, samt att det finns grundläggande kunskapsbrister om minoritetslagen och om hur kommuner och regioner kan arbeta för nationella minoriteters rättigheter. Även de nationella minoriteternas riksorganisationer har påtalat stora brister utanför förvaltningsområdena.

För att stödja kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena, har uppföljningsmyndigheterna initierat ett pilotprojekt. Projektet genomförs i Kronobergs län under 2023–2024. Syftet är att stärka implementeringen av minoritetslagstiftningen och att verka för en ökad samverkan mellan kommuner, regioner och andra aktörer. Ett förväntat resultat är att pilotprojektet ska kunna utgöra en förebildsmodell för att fler kommuner och regioner ska bedriva ett strukturerat minoritetspolitiskt arbete och utarbeta mål och riktlinjer för sitt arbete.

Hösten 2023 genomförde uppföljningsmyndigheterna en inledande heldagskonferens i Växjö, i samarbete med Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Länsstyrelsen

¹⁴⁶ Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, 2023.

Kronoberg. Sammanlagt deltog 44 personer från 28 kommuner, regioner, länsstyrelser, myndigheter, SKR och en minoritetsorganisation. Konferensen var uppskattad och även inbjudna kommuner och regioner utanför Kronobergs län visade intresse för att medverka i det fortsatta projektet. Uppföljningsmyndigheterna planerar för fortsatta insatser 2024, i dialog med regionen och kommunerna.

Länsstyrelsen i Stockholms redovisning

Nedan redovisar Länsstyrelsen det löpande arbetet med samråd med de nationella minoriteterna, samt utbetalning av statsbidrag till riksorganisationer för de nationella minoriteterna och samrådsmedel.

Länsstyrelsen har under 2023 enligt anslag 7:1 ap.9, disponerat över totalt 8,3 miljoner kronor till myndighetens utgifter för uppföljningen enligt minoritetslagen, samt för administrativa utgifter för fördelning av statsbidrag till nationella minoritetsorganisationer (se Bilaga 2).

Samråd med judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar

Genom samråd med företrädare för nationella minoriteter har Länsstyrelsen informerat om aktuella insatser och lyssnat noga på synpunkter och önskemål. I maj genomfördes ett gemensamt samråd i Stockholm med nationella minoriteters riks-, kvinno- och ungdomsorganisationer. I anslutning till samrådet arrangerades även ett förmöte för organisationerna, för att underlätta kontakter mellan organisationerna och ge dem möjligheter att identifiera gemensamma frågor. Under hösten genomfördes enskilda samråd med företrädare för respektive nationell minoritet. De enskilda samråden genomfördes digitalt, med undantag för samråden med Meänmaa och Svenska Tornedalingars riksförbund (STR-T) som ägde rum i Pajala.

För att belysa jämställdhetsaspekter, samt bidra med ett barn- och ungdomsperspektiv, har vi bjudit in nationella minoriteters kvinno- respektive ungdomsorganisationer till Länsstyrelsens samråd.

Statsbidrag till riksorganisationer och samrådsmedel

Länsstyrelsen betalar årligen ut statsbidrag till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse som företräder judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar, enligt förordning 2005:765 om statsbidrag för nationella minoriteter (se Bilaga 2). Syftet med bidraget är att stödja och underlätta verksamheten i dessa organisationer.

Sedan 2022 har det sammantagna årliga bidraget höjts till 13 miljoner kronor, vilket haft positiv effekt på riksorganisationernas möjligheter att bedriva verksamhet. Höjningen av bidraget har även medfört att riksorganisationerna, i större utsträckning än tidigare, kunnat tillgodose myndigheternas efterfrågan på dialogpartner. Trycket på riksorganisationerna är dock fortsatt högt, i takt med att allt fler myndigheter uppmärksammar sina skyldigheter att ge inflytande till nationella minoriteter. Trycket förstärks ytterligare av att det saknas lokalföreningar på många platser. Detta medför att kommuner och regioner vänder sig direkt till riksorganisationerna för att få medverka i samråd, fokusgrupper och dylikt.

Enligt sitt regleringsbrev betalar Länsstyrelsen därutöver ut bidrag för att stärka samråd och dialog inom förvaltningsområdena för finska och meänkieli. De bidragen utgår årligen till Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars riksförbund för samråd och dialog med kommuner som ingår i förvaltningsområdena. År 2023 betalade Länsstyrelsen ut 400 000 kronor per organisation. Bidraget kan betraktas som en ekonomisk förutsättning för att minoritetslagens paragraf 5, att förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem, ska kunna förverkligas fullt ut. De judiska och romska organisationerna tilldelas dock inga sådana medel.

Sametingets redovisning

Nedan redovisar Sametinget hur myndigheten har disponerat anslaget 7:1 samt vissa egna insatser under 2022, och slutligen lämnar myndigheten bedömningar och förslag.

Sametinget disponerar enligt anslaget 7:1, ap.12, 3,2 miljoner kronor till myndighetens utgifter för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Samråd och samrådsmedel

Sametinget har fördelat ett bidrag om totalt 1,6 miljoner kronor till de organisationer¹⁴⁷ som företräder samer. Syftet med bidraget har varit att under 2023 stärka det samiska civilsamhällets samråd och dialoger på regional och lokal nivå, eftersom urfolket samerna inte inkluderas i förordningen (2005:765) om statsbidrag till nationella minoriteter och inte heller får del av dessa medel. Bidrag har fördelats till totalt 68 organisationer som deltagit i förvaltningsmyndigheters samråd. Det är något färre än föregående år.

Under året har ett Ráddádallan/samråd med samer hållits i Luleå. Inbjudna var samiska allmänheten, samiska organisationer, sameföreningar, samebyar och partier i plenum. Sametinget strävar efter en jämn köns- och åldersfördelning och formulerade inbjudan därefter. Syftet med mötet var att inhämta synpunkter och föra en dialog angående minoritetspolitiska frågor under temat inflytande och delaktighet. Totalt deltog 36 personer, varav 11 män och 25 kvinnor. Omkring 60 procent av deltagarna var 61 år eller äldre. På samrådet framfördes bland annat önskemål om att Sveriges kommuner och regioner (SKR) ska arbeta kunskapshöjande om samiska rättigheter för politisk ledning och tjänstemän. Vidare betonades vikten av att det tas fram statistik gällande samisk förskoleundervisning för att följa utvecklingen. Flera deltagare framförde att det krävs skarpare regler, i form av sanktionsmöjligheter, för att förvaltningsmyndigheter ska efterleva minoritetslagstiftningen.

Sametinget har informerat och fört dialoger med politiska företrädare i Sametingets språknämnd, i samband med arbetet med uppföljningsrapporten och dess fördjupningsstudie, där nationella minoriteters perspektiv framkommer. Sametingets tjänstepersoner har under året deltagit i dialog- och samrådsmöten med Socialstyrelsen, Sveriges Radio, SVT, Sveriges Utbildningsradio och Kulturrådet. I och med andra myndigheters regeringsuppdrag inom det nationella minoritetspolitiska området, har även samverkan och dialoger hållits med bland annat Umeå universitet,

¹⁴⁷ Sametingets definition av "organisationer som företräder samer" omfattar samebyar, sameföreningar och andra samiska civilsamhällesorganisationer i Sverige.

Skolverket, Institutet för språk och folkminnen, Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Kungliga biblioteket, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Brottsförebyggande rådet samt Riksantikvarieämbetet.

Kunskapshöjande insatser

Tillsammans med Samiskt språkcentrum, har Sametinget genomfört två digitala informationsträffar och ett samtalsforum för samordnare eller motsvarande i kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för de samiska språken. Syftet med dessa insatser är att utbyta information och erfarenheter, samt främja samverkan kring minoritetspolitiska frågor, samiska språkfrågor och utveckling. Träffarnas upplägg och innehåll har utformats utifrån önskemål från samordnare.

Vidare har Sametinget bistått med rådgivning och stöd gällande den nationella minoritetspolitiken och minoritetslagen, i samband med kommunbesök och utbildningsdagar. Som ett exempel medverkade Sametinget på en utbildningsdag för förskolepersonal, med över 100 deltagare, som samarrangerades av fem kommuner i Västerbotten. Ett annat exempel är en äldreomsorgskonferens där kommunnätverket Veärbmie¹⁴⁸ var huvudarrangör. Drygt ett 70-tal personer var anmälda till konferensen. Under konferensen gavs information om samers rätt till äldreomsorg enligt minoritetslagen. Som ett tredje exempel kan nämnas en kunskapsdag om nationella minoriteters rättigheter, med fokus på delaktighet och inflytande, där deltagarna fick vägledning i de allmänna bestämmelserna och tips om stöd i arbetet. Kunskapsdagen var ett samarrangemang mellan Länsstyrelsen i Skåne, Region Skåne och Malmö stad.

Utöver organiserade aktiviteter och kommunbesök har stöd och information getts via telefon och e-post. De vanligaste frågorna handlar om statsbidragets användning, både från kommuner och regioner, samt bristen på samisk undervisning i kommunala förskolor och skolor.

Konsultationsordning med samer

Sedan 1 mars 2022 gäller lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket för regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter. Inom ovanstående period har Sametinget tagit emot 406 konsultationsförfrågningar från statliga myndigheter. Trots det, är det ett begränsat antal konsultationsskyldiga myndigheter som inkommit med förfrågningar. Under året har konsultation om ny förordning för statsbidrag till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse som företräder samer i minoritetspolitiken, fortsatt på enheten. I arbetet med Sametingets förslag till förordning har dialogmöten med andra samiska företrädare hållits. Sametinget har vidare fortsatt att utveckla material och information på hemsidan, till stöd för myndigheter vid konsultationer. Inför att de börjar omfattas av konsultationsordningen publiceras en vägledning för kommuner och regioner, i början av 2024. Under året har även en utvärdering gjorts över konsultationernas genomförande och resultat, vilken redovisas i kapitlet Inflytande och delaktighet.

¹⁴⁸ Veärbmie är ett nätverk bestående av tio kommuner, som ingår i förvaltningsområdet för samiska.

Särskilda regeringsuppdrag till vissa statliga myndigheter

Sametinget ser ett fortsatt behov av att myndigheter som hanterar frågor gällande samisk näringsverksamhet och kulturarv, till exempel frågan om samisk markanvändning och rovdjursförvaltning, får särskilda uppdrag att redovisa respektive myndighets insatser utifrån minoritetspolitiken och tillämpning av minoritetslagen. Som kulturfaktor är rennäringen central. Det finns ett ömsesidigt förhållande mellan rennäring, övriga samiska näringar och samisk kultur. Sametingets erfarenhet är att särskilda regeringsuppdrag har bidragit till att vissa statliga myndigheter och länsstyrelser har stärkt tillämpningen av minoritetslagen.

Arbetet med webbplatsen Minoritet.se

Enligt anslaget 7:1, ap.15, disponerar Sametinget 2,2 miljoner kronor till finansiering av webbplatsen. Merparten går till fasta kostnader, såsom lön och teknik för att bedriva webbplatsen, samt till produktion, inköp av reportage, bilder och annonsering.

Redaktionellt arbete med webbplatsen

Minoritet.se bidrar till att sprida och öka kunskap om de nationella minoriteternas språk, kultur och historia genom att publicera nyheter och reportage om och med urfolket samerna och de nationella minoriteterna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. På webbplatsen finns även information om minoritetslagstiftningen, metodstöd och andra användbara verktyg för att arbeta med minoritetslagen i praktiken. Det går att prenumerera på artiklar och nyhetsbrev, samt söka i dokument- och nyhetsarkiv. Genom en Facebooksida får artiklarna en större spridning till idag 2 600 följare.

För att förbättra användarvänligheten och läsbarheten på webbplatsen har strukturen för området minoritetspolitik, och utseendet på artiklarna på webbplatsen utvecklats, liksom kalendern som kan användas av många myndigheter för att sprida information om evenemang. En förtydligad funktion för prenumeration har bidragit till att prenumerationen av artiklar har fördubblats. Bildbanken för webbplatsen har utökats med nya genrebilder, som kopplar till minoritetspolitikens delområden och minoriteterna judar, samer och tornedalingar. En ny beställningssida har tagits fram för Länsstyrelsen i Stockholm och Sametingets gemensamma informationsmaterial, liksom en sammanställning av myndigheters uppdrag inom den nationella minoritetspolitiken. Efter önskemål från de nationella minoriteterna har bastexter om minoriteternas språk, kultur och historia reviderats tillsammans med sakkunniga från minoriteterna själva. Bastexterna kan användas som referensmaterial av tjänstepersoner, lärare och skolelever.

För att synliggöra webbplatsen och nå ut med artiklar och information på minoritet.se annonserar Sametinget bland annat på Google Ads, webbplatsen SO-rummet, Gratis i skolan och lektion.se, samt i nationella minoritetsmedier som Judisk krönika, Suomen Uutisviikko, Ruotsin Suomalainen, Magasin Dikko, Samefolket och Nuorat. Minoritet.se har under året marknadsförts i en monter på barnrättsdagarna i Karlstad och Mänskliga rättighetsdagarna i Helsingborg, samt bevakat årets bokmässa i Göteborg med temat Judisk kultur.

Statistik för webbplatsen

Antalet användare och tiden som besökarna stannar på webbplatsen har ökat något under 2023. Antal artiklar och reportage som publicerats under året är 232, varav 60 procent består av egna reportage och intervjuer och 40 procent består av spridning av nyheter och aktiviteter från andra aktörer. En majoritet av de intervjuade i artiklarna är kvinnor. Vid omvärldshändelser av betydelse för de nationella minoriteterna går besöksstatistiken tydligt upp. Till exempel under den eskalerande konflikten mellan Israel och Palestina hösten 2023.

I snitt stannar en besökare som går in på sidan mellan två och tre minuter. De flesta besökarna finns i Stockholms län, följt av Västra Götaland och Skåne.

Tabell 7. Besöksstatistik för minoritet.se. Källa: Sametinget.

	2021	2022	2023	Skillnad i procent 2022-2023
Besök (sessioner)	530 931	512 119	512 758	
Sidvisningar	948 709	871 030	928 231	6,56%
Sidor/session	1,79	1,7	1,8	5,88%
Genomsnittlig sessionslängd	2,09	1,51	2,45	
Användare	341 303	348 978	353 250	1,22%

Dialogmöten

Redaktören för Minoritet.se har genomfört dialogmöten med företrädare för samtliga nationella minoriteter. Vid ett digitalt dialogmöte den 7 juni deltog representanter från Judiska centralrådet, Judiska ungdomsförbundet, Gävleborgs Romska Internationella Förening, Romano Paso, Trajosko Drom, Frantzwagnersällskapet, Sverigefinländarnas delegation, Sverigefinska riksförbundet, Sverigefinskt kvinnoforum, Svenska Tornedalingars Riksförbund, samt Svenska kväner, lantalaiset och Meänmaa. Ett digitalt samrådsmöte genomfördes i Luleå den 30 november. Inbjudna var samiska organisationer, samebyar, sameföreningar, partier i plenum och den samiska allmänheten.

Efter önskemål från dialogmötet har samtliga texter om minoriteternas kultur, historia och språk på minoritet.se reviderats och kvalitetsgranskats av minoriteterna själva. Under och efter mötena har det varit möjligt att framföra synpunkter på utvecklingen av webbplatsen och komma med tips på reportage och krönikörer med mera.

Samiskt språkcentrum

Enligt anslaget 7:1, ap 14, disponerar Sametinget 10 miljoner kronor till finansiering av Samiskt språkcentrum. Verksamheten har under året förstärkts till tolv tillsvidareanställda. I och med utvidgningen finns Samiskt språkcentrum på Sametingets huvudkontor i Kiruna och på lokalkontoren i Jokkmokk, Tärnaby och Östersund. Samiskt språkcentrum har kompetens i samtliga samiska språk inom den svenska delen av Sápmi: syd-, ume-, pite-, lule- och nordsamiska.

Insatser för användning av de samiska språken

Samiskt språkcentrum främjar och stimulerar till ökad användning av de samiska urfolksspråken, för att stärka enskildas förutsättningar att bruka och återta språken samt sprida kunskap om revitalisering. Under året har språkstärkande insatser gjorts för att stimulera till ökad samisk språkanvändning där målgruppen barn och unga har prioriterats. Förstärkningen av Språkcentrum har även inneburit att de språkstärkande aktiviteterna har kunnat utvecklas för alla samiska språk, både digitalt och geografiskt utspridda på fler orter.

I Sametingets senaste lägesrapport för de samiska språken¹⁴⁹ redovisas situationen för de samiska språken och resultatet av det samlade språkarbetet. Både Sametingets årsredovisning och lägesrapporten redogör för uppdraget att ta fram indikatorer i dialog med Institutet för språk och folkminnen, som redovisas separat till regeringen.

149 Sametingets lägesrapport: De samiska språken i Sverige 2023.

Källförteckning

Arbetsmarknadsdepartementet, A2023/00855. *Regeringsbeslut. Uppdrag att genomföra riktad dialog och särskilda utbildningsinsatser om diskriminering.* [uppdrag-att-genomfora-riktad-dialog-och-sarskilda-utbildningsinsatser-om-diskriminering.pdf \(regeringen.se\)](#) [Hämtat 2024-02-25]

Bachner, H. och Bevelander, P., 2021. *Antisemitism i Sverige: En jämförelse av attityder och föreställningar 2005 och 2020*. Stockholm: Forum för levande historia. Refererad till i Brå, 2023:16. Hämtad 2024-02-29: [rapport-antisemitism-i-sverige-2020.pdf \(levandehistoria.se\)](#)

Bachner, H., 1999. *Återkomsten : antisemitism i Sverige efter 1945*. Doktorsavhandling (monografi), Avdelningen för idé- och lärdomshistoria. Natur och Kultur. Refererad till i Brå, 2023:16.

Bet. 2023/24:UbU3. *Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk*. Sveriges riksdag (riksdagen.se). [Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk \(Betänkande 2023/24:UbU3 Utbildningsutskottet\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

Brå, 2023:16. *Polisanmälda hatbrott 2022*. [Polisanmälda hatbrott 2022 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#)

Brå, 2023a. *Polisanmälda hatbrott 2022 : en sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen*. (Rapport 2023:16). [Polisanmälda hatbrott 2022 \(bra.se\)](#)

Brå, 2023b. *Polisens arbete med profilering och likabehandling. Med fokus på diskriminerande etnisk profilering*. (Rapport 2023:12).

Brå 2023:12. *Polisens arbete med profilering och likabehandling. Med fokus på diskriminerande etnisk profilering*. [Polisens arbete med profilering och likabehandling - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#) [Hämtad 2024-02-29]

Brå Rapport 2021:17. *Polisanmälda hatbrott 2020*. [Polisanmälda hatbrott 2020 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#)

Brå, 2019. *Antisemitiska hatbrott. Rapport 2019:4*. [Antisemitiska hatbrott \(bra.se\)](#)

Brå, 2002. *Hatbrott: En Uppföljning av Rättsväsendets insatser*. (Rapport 2002:9). Hämtad 2024-02-29: [Hatbrott - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#)

Dir. 2022:78. *Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige*. [Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige - Regeringen.se](#)

Dir. 2021:103. *Kartläggning och granskning av den politik som förts mot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket*. [Kartläggning och granskning av den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket - Regeringen.se](#)

Diskrimineringslag 30.12.2014/1325 (uppdaterad t.o.m. FörFS 88/2024, publicerad den 20.2.2024), 3 kap. 8 §. Diskrimineringslag 1325/2014 - Uppdaterad lagstiftning - FINLEX ®

DO, 2023/6870. Överenskommelse eller förlikning. Beslutsdatum 1 februari 2024. *Diskrimineringsombudsmannen. Skola nekade elev koshermat | DO* [Hämtad 2024-02-29]

DO, 2022/2805. *Svar på Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets förfrågan om underlag rörande diskriminering av nationella minoriteter – 2024.* 2024-01-15.

DO, 2023-12-15. Diskriminering i skolan – överläggning hos DO. *Diskrimineringsombudsmannen. Diskriminering i skolan – överläggning hos DO | DO* [Hämtad 2024-03-12].

DO, 2023:3. *Förekomst av diskriminering 2023. Årlig rapport från Diskrimineringsombudsmannen. Förekomst av diskriminering 2023 (do.se)* [Hämtad 2024-02-29].

DO, 2022. LED 2021/510. *Redovisning av uppdrag att utveckla kunskap om diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning.* www.do.se/om-do/vad-gor-do/regeringsuppdrag/kunskap-om-diskriminering-som-har-samband-med-religion

Emerga, 2023. *De nationella minoriteternas erfarenheter av diskriminering, utsatthet och hatbrott. Studie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget.*

Emerga, 2022. *De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande. Intervjustudie genomförd på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget. De nationella minoriteternas erfarenheter av samråd och andra former för inflytande* [Hämtad 2024-03-13].

Europarådets INGO-konferens, 2020. *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen.* 2012, rev. 2020. Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen | MUCF [Hämtad 2024-02-29]

Europeiska unionens officiella tidning. *Rådets rambeslut 2008/913/RIF av den 28 november 2008 om bekämpande av vissa former av och uttryck för rasism och främlingsfientlighet enligt strafflagstiftningen.* L_2008328SV.01005501.xml (europa.eu)

Expo, 2023-10-30. ”HMF-anmälningar ökar – judar alltmer utsatta”. Expo.: HMF-anmälningar ökar – judar allt mer utsatta | Expo.se [Hämtad 2023-02-01].

Fi, 2021/02476. Finansdepartementet. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende länsstyrelserna. Regleringsbrev 2023 Myndighet länsstyrelserna (esv.se)*

Folkbildningsrådet, 2024. *Insatser för stärkande av nationella minoritetsspråk 2023 – Rapport till Länsstyrelsen Stockholm.* 2024-02-15.

Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), 2023. *Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa. Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva | MUCF* [Hämtad 2024-03-13].

Folkhälsomyndigheten, 2023. Hur mår samer i Sverige? En enkätundersökning om hälsa, livsvillkor och levnadsvanor bland samer. Hur mår samer i Sverige? – Resultat från en enkätundersökning om hälsa, livsvillkor och levnadsvanor bland samer — Folkhälsomyndigheten (folkhsomyndigheten.se) [Hämtad 2024-03-13].

Folkhälsomyndigheten, 2019. *Hur mår personer med finländskt ursprung? Delarbete inom Folkhälsomyndighetens uppdrag om Sveriges nationella minoriteter*. [Finns inte tillgänglig online].

Forum för levande historia, 2023. *Redovisning av uppdrag att kartlägga antiziganism i grundskolan och gymnasiet (Ku2022/00923)*.

FRA, 2022a. *Romer och resande i sex länder. Intervjuundersökning. Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter. ROMER OCH RESANDE I SEX LÄNDER (mr-webben.se)* [Hämtad 2024-03-13]

FRA, 2022b. *Romer och resande i Sverige – Viktiga resultat från 2019 års undersökning av romer och resande. Roma and Travellers in six countries | European Union Agency for Fundamental Rights (europa.eu)* [Hämtad 2024-02-29].

Förvaltningsrätten i Stockholm, 2022. Dom 2022-11-25, mål nr. 21317–21.

Hagerlid, Mika och Granström, Görel, 2023. *Hatbrott i rättsprocessen. En kunskapsöversikt om utvecklingen i Sverige 2002-2022*. Malmö universitet och Umeå universitet. Title of thesis (diva-portal.org) [Hämtad 2024-02-22].

Hagerlid, Mika; Granström, Görel, 2023. Hate Crime Investigation and sentencing in Sweden: What Have We learned in the Past 20 Years? *European Journal on Criminal Policy and Research*. 7 August 2023. <https://doi.org/10.1007/s10610-023-09563-9> [Hämtad 2024-03-18].

Hansen, K.L., 2015. Ethnic discrimination and health: the relationship between experienced ethnic discrimination and multiple health domains in Norway's rural Sami population. *International Journal of Circumpolar Health*. Vol. 74:1. 2015.

Institutet för mänskliga rättigheter, 2023. *Kännedom om och upplevelser av mänskliga rättigheter i Sverige 2022-2023. Kännedom om och upplevelser av mänskliga rättigheter i Sverige 2022–2023 (mrinstitutet.se)* [Hämtad 2024-03-13].

Isof, Dnr. 62-24/0104. 2024-02-01. *Åtgärder för nationella minoriteter. Redovisning av anslag 7:1 anslagposter 6 och 16*.

Isof, Dnr. 14–21/1939. *Redovisning av regeringsuppdrag. Språkcentrum finska, jiddisch, meänkieli och romska. Delredovisning december 2023*. Institutet för språk och folkminnen. Delredovisning språkcentrum dnr 14-21-1939.pdf [Hämtad 2024-03-13].

JO, Dnr 2084–2023. Beslut. Kritik mot Kriminalvården för att vissa formuleringar i beslut inte uppfyllt kraven på saklighet och opartiskhet. JO-beslut [Hämtad 2024-02-29].

Ju, 2023/00587 m.fl. Regeringsbeslut. Regleringsbrev 2024 Myndighet Brottsoffermyndigheten. Regleringsbrev 2024 Myndighet Brottsoffermyndigheten (esv.se)

Ju, 2022/02216. Regeringsbeslut. Regleringsbrev 2024 Myndighet Brottsförebyggande rådet. [Regleringsbrev 2024 Myndighet Brottsförebyggande rådet \(esv.se\)](#)

Ju, 2021/03980 (delvis) med Ju, 2021/03571. *Regeringsbeslut. Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Polismyndigheten. 22457_rb (3).pdf*

Judiska centralrådet, 2023. Antisemitism efter 7/10. Undersökning om antisemitism. Publicerad 2023-11-26. [Antisemitism efter 7/10 - Infostat](#) [Hämtad 2024-02-29].

Ju, 2023/00587, Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/01296 (delvis). Justitiedepartementet. *Regeringsbeslut om regleringsbrev till Brottsoffermyndigheten 2024. 24201_rb.pdf*

Kammarrätten i Göteborg, 2022. Dom 2022-04-06, Mål 3936–21.

Kommittédirektiv 2023:175. Införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen. [Regeringen tillsätter utredning om införande av grundläggande svenska och översyn av modersmålsundervisningen - Regeringen.se](#) [Hämtad 2024-03-13].

Kommittédirektiv 2021:103. Kartläggning och granskning av den politik som förts gentemot samerna och dess konsekvenser för det samiska folket. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/11/dir.-2021103> [Hämtad 2024-03-12].

Ku, 2022/00923. Kulturdepartementet, 2022. *Uppdrag att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet. Uppdrag att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasiet - Regeringen.se*

Ku, 2022/00884. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Folkbildningsrådet. Nytt uppdrag till folkbildningen i stor satsning för att stärka de nationella minoritetsspråken - Folkbildningsrådet (folkbildningsradet.se)* [Hämtad 2024-03-12].

Ku, 2022/00689. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Sametinget att vidta språkvårdande insatser samt att arbeta med språkteknologi för att stärka och utveckla det samiska språket. Uppdrag till Sametinget att vidta språkvårdande insatser samt att arbeta med språkteknologi för att stärka och utveckla det samiska språket - Regeringen.se* [Hämtad 2024-03-13].

Ku, 2022/00584. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Södertörns högskola att stärka de nationella minoritetsspråken. <https://www.regeringen.se/contentassets/b1fd594fe7c64c26b0e40b5dd31f1a10/uppdrag-till-lunds-universitet-stockholms-universitet-umea-universitet-och-sodertorns-hogskola-att-starka-de-nationella-minoritetsspraken.pdf>* [Hämtad 2024-03-13].

Ku, 2022/00583. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Statens kulturråd att främja de nationella minoritetsspråken. Uppdrag till Statens kulturråd att främja de nationella minoritetsspråken - Regeringen.se* [Hämtad 2024-03-13].

Ku, 2020/02691. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Kungl. Biblioteket om nationella minoriteters bibliotek. Uppdrag till Kungl. biblioteket om nationella minoriteters bibliotek - Regeringen.se*

Ku, 2017/02332/DISK. Kulturdepartementet. *Uppdrag till Statens kulturråd att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk*. [Uppdrag till Statens kulturråd att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk - Regeringen.se](#) [Hämtad 2024-03-13].

Kulturdepartementet, 2022. *Regleringsbrev för budgetåret 2023 för Sametinget*. [Regleringsbrev 2023 Myndighet Sametinget \(esv.se\)](#)

KUR, 2022/3447. *Delredovisning. Främja de nationella minoritetsspråken*. Kulturrådet. 2023-11-28.

Lagradsremiss 2024-02-15. En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. [En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp - Regeringen.se](#)

LOV-2017-06-16-51 (ändrad t.o.m. LOV-2021-06-11-77 fra 01.01.2022). [Hämtad 2024-03-12]: [Lov om likestilling og forbud mot diskriminering \(likestillings- og diskrimineringsloven\) - Lovdata](#)

Lunds universitet, Dnr STYR 2024/134. *Delredovisning av uppdrag att stärka och utveckla arbetet med revitalisering och bevarandet av minoritetsspråket jiddisch*.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, 2023. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2022*. [Minoritetspolitikens utveckling år 2022](#) [Hämtad 2024-03-13].

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, 2022. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2021*.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, 2021. *Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2020*.

Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget, 2022. Grundutbildning i minoritetslagstiftningen. <https://www.minoritetsutbildning.se/> [Hämtad 2024-02-14].

Länsstyrelsen i Stockholm, Sametinget. Nationella minoriteter. Nyhetsbrev från Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget. <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/samhalle/social-hallbarhet/manskliga-rattigheter-och-demokrati/nationella-minoriteter-och-minoritetssprak.html>

Länsstyrelsen i Stockholm, 2021. *Stolt men ofta otrygg – en undersökning om unga romers upplevelser av trygghet och tillgång till sina rättigheter*. <https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=11&context=39> [Hämtad 2024-02-13]

Omma och Petersen 2015. Health-related quality of life in indigenous Sami schoolchildren in Sweden. *Acta Paediatrica*, 104(1), s.75-83. Refererad till i Brå 2023:16. [Health-related quality of life in indigenous Sami schoolchildren in Sweden - PubMed \(nih.gov\)](#) [Hämtad 2024-03-13].

Poggats, T., 2018. *Kartläggning av rasism mot samer i Sverige*. Centrum för samisk forskning, Umeå universitet/Ubmejen universitiähta. På uppdrag av Sametinget.

Polismyndigheten, december 2023. *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin*. *Slutredovisning*. Informationsklass Öppen. (Erhållen från Forum för levande historia).

Polismyndigheten, mars 2023 delredovisning 2. *Hatbrott och andra brott som hotar demokratin*. Informationsklass Öppen.

Polismyndigheten, 2022. Hatbrott och andra brott om hotar demokratin. Nationella Operativa Avdelningen, Delredovisning 1, PMY Rapport. Hämtad 2024-02-22: [Rapport hatbrott och andra brott som hotar demokratin - delredovisning 1 \(5\).pdf](#)

Prop. 2023/24:93. *En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp. En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp* - [Regeringen.se](#)

Prop. 2008/09:158. *Från erkännande till egenmakt : regeringens strategi för de nationella minoriteterna*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/cb45420dc4fb44c1bb7214d3b065c5d1/prop-200809158-fran-erkannande-till-egenmakt---regeringens-strategi-for-de-nationella-minoriteterna>

Regeringens skrivelse 2017/18:282. *Nystart för en stärkt minoritetspolitik*.
<https://data.riksdagen.se/fil/5F723C3F-8AB6-43EC-A400-C01D0BF809AF>

Regeringskansliet, 2024. Samlat grepp mot rasism och hatbrott.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/samlat-grepp-mot-rasism-och-hatbrott/> [Hämtad 2024-02-25].

Regeringskansliet, 2022a. *Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/fa31150262b2484eb44713835db2f2b3/handlingsprogram-for-bevarande-och-framjande-av-de-nationella-minoritetsspraken.pdf>

Regeringskansliet, 2022b. *Åtgärdsprogram mot antisemitism*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/685563289376426fa680ae3ee95c4305/atgardsprogram-mot-antisemitism.pdf>

Regeringskansliet, 2022c. *Åtgärdsprogram mot antiziganism*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/13890f2e7d344692975d03035a2ce200/atgardsprogram-mot-antiziganism.pdf>

Regeringskansliet, 2022d. *Åtgärdsprogram mot rasism mot samer*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/c03515a34f254dc0bf9d2b4c68b9c678/atgardsprogram-mot-rasism-mot-samer.pdf>

Rekommendation (CM/RecChL(2023)2) av Ministerkommittén om Sveriges genomförande av europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk, antagen 19 april 2023. [ministerkommittens-rekommendationer-april-2023.pdf](#) (regeringen.se)

Rådgivande kommittén för ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter. Femte yttrandet om Sverige. Sammanfattning. Antagen den 11 oktober 2023. [1680ae8d5e \(coe.int\)](#) [Hämtad 2024-02-19].

Sameradion, 2023-12-18. Renskötaren Niila – en av många som försvarar sina marker i domstol. [Renskötaren Niila – en av många som försvarar sina marker i domstol - Sameradion | Sveriges Radio](#) [Hämtad 2024-02-29]

Sametinget, 2024. Erfarenheter 2022–2023. Uppdaterad 2024-01-12. *Sametinget. Erfarenheter 2022–2023 - Sametinget* [Hämtad 2024-02-13]

Sametinget, 2024. Lägesrapport. De samiska språken i Sverige 2023. 2024-03-15. *Lägesrapport 2023* (sametinget.se)

Schoultz, Isabel, 2015. *Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv – en studie av polisens utredningsåtgärder*. Rättssociologiska institutionen, Lunds universitet. *Polisanmälda hatbrott med antiromska motiv – en studie av polisens utredningsåtgärder* | Rättssociologiska institutionen (lu.se)

SFS 2022:66. Lag om konsultation i frågor som rör det samiska folket. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-202266-om-konsultation-i-fragor-som-ror_sfs-2022-66

SFS 2021:1335. *Förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare* | Sveriges riksdag (riksdagen.se)

SFS 2013:801. Bibliotekslag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

SFS 2011:326 (t.o.m. SFS 2022:1621) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare. *Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare* | Sveriges riksdag (riksdagen.se)

SFS 2010:800. Skollag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2009:1299. Förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091299-om-nationella-minoriteter_sfs-2009-1299

SFS 2009:724. Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724

SFS 2008:567 t.o.m. SFS 2023:352. Diskrimineringslag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

SFS 2007:825. Förordning med länsstyrelseinstruktion. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2007825-med_sfs-2007-825

SFS 2005:765. Förordning om statsbidrag för nationella minoriteter. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2005765-om-statsbidrag-for_sfs-2005-765

Skolverket, 2024. Redovisning av regeringsuppdrag. Uppdrag att ansvara för nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk. Dnr: 7.5.2-2022:372.

Ansvar för nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk - Skolverket

Skolverket, 2023a. *Nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk i Skolverkets verksamhet 2023*.

Skolverket, 2023b. Öppna data. *Elever i grundskola berättigade till och deltagande i undervisning i minoritetsspråk läsåret 2022/23 (XLSX). Tabell 8G. Sök statistik om förskola, skola och vuxenutbildning - Skolverket*

SOU 2024:3. *Ett starkt judiskt liv för framtida generationer. Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034. Ett starkt judiskt liv för framtida generationer - Regeringen.se*

SOU 2023:68. *Slutbetänkande. Som om vi aldrig funnits - exkludering och assimilering av tornedalingar; kväner och lantalaiset. Som om vi aldrig funnits - Regeringen.se*

SOU 2023:17. *Betänkande av kommittén om kriminalisering av förnekande av Förintelsen och av vissa andra brott. En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp - Regeringen.se*

SOU 2021:94. *Ett utökat skydd mot diskriminering. Slutbetänkande av Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen. Ett utökat skydd mot diskriminering - Regeringen.se [Hämtad 2024-02-29]*

SOU 2021:33. *En tioårig grundskola - Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. En tioårig grundskola – Införandet av en ny årskurs 1 i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan - Regeringen.se*

SOU 2020:79. *Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området. Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området - Regeringen.se*

SOU 2020:27. *Högre växel i minoritetspolitiken – Stärkt samordning och uppföljning. Högre växel i minoritetspolitiken - Stärkt samordning och uppföljning - Regeringen.se*

SOU 2017:91. *Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk. Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk - Regeringen.se*

SOU 2017:88. *Nästa steg? Del 2. Förslag för en stärkt minoritetspolitik. Nästa steg? Del 2. Förslag för en stärkt minoritetspolitik - Regeringen.se*

SOU 2017:60. *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik. <https://www.regeringen.se/contentassets/f869b8aae642474db1528c4da4d2b19a/nasta-steg-forslag-for-en-starkt-minoritetspolitik-sou-201760/>*

SOU 2016:44. *Kraftsamling mot antiziganism. Slutbetänkande av kommissionen mot antiziganism. Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB.*

Statskontoret, 2023:12. *Ett samlat grepp. Analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Ett samlat grepp – Analys*

av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (statskontoret.se) [Hämtad 2023-02-11]

Stockholms universitet, Dnr SU FV-1005-22. *Delredovisning 2023 av uppdrag till Stockholms universitet att stärka det nationella minoritetsspråket finska (dnr Ku2022/00584).*

Sveriges Radio, 2024. *Public service-redovisning 2023.* [7560e1ff-a902-419c-b498-7b3c4b9d58fb.pdf \(sverigesradio.se\)](#)

Sveriges Radio, 2023-12-07. Färre hatbrott anmäls – polisen misstänker mörkertal - Nyheter (Ekot) | Sveriges Radio [Hämtad 2024-02-22].

Sveriges Radio, 2023-11-07. Anmälningarna om antisemitiska hatbrott ökar i Sverige - Nyheter (Ekot) | Sveriges Radio [Hämtad 2024-02-22].

Sveriges Television, 2024. Sveriges Televisions public service-redovisning 2023. Public service-redovisningar - SVT Om oss

SÖ 2000:2. Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. Hämtad 2024-02-29: Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter - Regeringen.se

Södertörns högskola, Dnr 13341.1.1-2022. *Delredovisning av regeringsuppdrag för att stärka och utveckla arbetet med revitalisering och bevarandet av romani chib.*

Totalförsvarets forskningsinstitut, 2022. En studie i fördom – Om rasistiska stereotyper i digitala miljöer. FOI.R-5352-SE. En studie i fördom - Om rasistiska stereotyper i digitala miljöer (foi.se)

U2023/02624 m.fl. Utbildningsdepartementet *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Kungl. Biblioteket.* Regleringsbrev 2024 Myndighet Kungl. biblioteket (esv.se)

U2023/02553 m.fl. Utbildningsdepartementet. *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Statens skolverk.* Regleringsbrev 2024 Myndighet Statens skolverk (esv.se)

U2020/06271 (delvis), U2021/01369 (delvis), U2021/02806 m.fl. Regeringsbeslut. *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens skolverk.* Regleringsbrev 2022 Myndighet Statens skolverk (esv.se)

UHR, 2023. Rapport 2023:4. Högskolestudier ur ett nationellt minoritetsperspektiv. Högskolestudier ur ett nationellt minoritetsperspektiv (uhr.se) [Hämtad 2024-02-29].

Umeå universitet, Dnr- FS 1.6.2-2331-23. *Delredovisning av uppdrag att stärka och utveckla meänkieli och samiska.*

Utbildningsradion, 2024. Public service-redovisningen 2023. Public-service-redovisningen.pdf (ur.se)

Bilaga 1: Metod och kunskapsunderlag

Uppföljningsrapporten bygger främst på kvalificerade sakunderlag och statistik från myndigheter och public servicebolagen, samt på resultat från kompletterande enkäter till utvalda statliga myndigheter och de 21 länsstyrelserna. Ett viktigt bidrag till rapporten är även minoriteternas synpunkter och förslag från olika dialoger. I denna bilaga beskriver vi de kunskapsunderlag som ligger till grund för uppföljningsarbetet.

Kvalitativt underlag och statistik

Rapporten bygger utifrån uppföljningsmodellen på en rad underlag som inhämtats från olika myndigheter och från public service-bolagen. Underlagen anknyter till indikatorerna i den uppföljningsmodell som tillämpas sedan 2022. Denna uppföljningsmodell bygger i större utsträckning än tidigare, på kvalificerade sakunderlag från andra myndigheter inom deras respektive kompetensområden. En del av underlaget publicerar myndigheterna sedan tidigare utifrån sina respektive uppdrag inom området. Annat har tagits fram på förfrågan från uppföljningsmyndigheterna.

I de fall vi har bedömt att det är särskilt relevant för uppföljningens syfte, har vi använt kunskapsunderlag och uppdragsredovisningar som inte ingår i uppföljningsmodellen i rapporten. Vidare har relevant underlag från andra källor, såsom Europarådet och minoritetsorganisationer, använts i viss utsträckning.

Fördjupande studie om diskriminering och utsatthet

Uppföljningsmodellen omfattar även en fördjupande, kvalitativ studie med de nationella minoriteternas perspektiv, inom det delområde som står i fokus för uppföljningen under året. För 2023 avsåg det delområdet diskriminering och utsatthet. En extern konsult, EmergaLab, genomförde studien under hösten 2023.¹⁵⁰

Metoden för datainsamling var workshopbaserad och omfattade både individuella moment och reflektioner i grupp. Konsulten genomförde sammanlagt fem halvdagsworkshoppar, med 3–8 deltagare per workshop och minoritet, totalt 29 deltagare. Tre workshoppar var digitala och två workshoppar hölls i ett fysiskt rum. Ett kriterium för urvalet var att personerna skulle ha kunskap om eller erfarenhet av att vara utsatta för diskriminering och utsatthet utifrån sin minoritetsidentitet i någon form. Ett annat kriterium var att få till en så bred representation som möjligt hos deltagarna, avseende kön, ålder och geografisk hemvist. Rekryteringen av deltagare skedde genom olika nätverk, bland annat med hjälp av riksorganisationerna och Sametingets språknämnd.

Referensgrupp med de nationella minoriteterna

En referensgrupp med personer från riksorganisationer och kvinnoorganisationer som företräder de nationella minoriteterna har varit knuten till arbetet med uppföljningsrapporten, jämte Sametingets språknämnd.¹⁵¹ Referensgruppen och

¹⁵⁰ Emerga, 2023.

¹⁵¹ Läs mer: <https://www.sametinget.se/spraknamnden>

Sametingets språknämnd har informerats om arbetet, uppmuntrats att bidra med egna underlag och har lämnat synpunkter och förslag under arbetets gång.

Referensgruppen bestod i uppföljningen 2023 av representanter för tio minoritetsorganisationer.¹⁵²

Enkät till utvalda statliga myndigheter

I oktober 2023 skickade uppföljningsmyndigheterna en enkät om 28 frågor till 54 utvalda statliga myndigheter. Myndigheterna fick fyra veckor på sig att besvara enkäten, som bestod av en blandning av förskrivna svarsalternativ och möjlighet till fritext. Frågor om insatser avsåg perioden 2022–2023, både genomförda och beslutade insatser som skulle genomföras innan årets slut. Av 54 utvalda myndigheter besvarade 41 den frivilliga enkäten, vilket är en svarsfrekvens på 76 procent. Enkäten skickades till registrator per e-post med personlig länk från Webropol.

Myndigheter som erbjöds enkäten har ett eller flera verksamhetsuppdrag av särskild betydelse för genomförandet av den nationella minoritetspolitiken (i rapporten benämns de som uppdragsmyndigheter) eller bedöms ha ett medborgarnära uppdrag, som innebär regelbunden kontakt med personer som tillhör de nationella minoriteterna.

De utvalda myndigheterna verkar inom ett flertal verksamhetsområden, med viss tonvikt på utbildning, fritidsverksamhet, kultur och religion samt socialt skydd.¹⁵³

Nedan följer respondentstatistik för myndigheternas huvudsakliga verksamhetsområden (Cofog)¹⁵⁴ samt huruvida de svarat att verksamheten gällande den nationella minoritetspolitiken styrs genom särskilda uppdrag eller förordning, utöver minoritetslagen. Hälften (20 av 41) av de myndigheter som besvarade enkäten svarade att de styrs genom särskilda uppdrag och/eller förordning i frågor gällande den nationella minoritetspolitiken. I rapporten benämns dessa myndigheter som ”uppdragsmyndigheter”.

152 De deltagande minoritetsorganisationerna var: Frantzwagner Sällskapet – Sinti Kettanepa, Judiska centralrådet, Meänmaa, Romano Paso Research Centre, Svenska Jiddischförbundet, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset, Sverigefinländarnas arkiv, Sverigefinländarnas delegation, Sverigefinska riksförbundet, Trajosko Drom.

153 Indelningen i verksamhetsområden utgår från Cofog, en klassificering som tillämpas av ESV och Statskontoret och som härrör ur OECD:s internationella klassificeringssystem för statliga myndigheter.

154 OECD:s officiella indelning av offentlig verksamhet, Classification of the Functions of Government (Cofog), delar in myndigheters verksamhet i tio huvudsakliga områden. Statskontorets öppna data redogör för kategoriseringen av svenska myndigheter. <https://www.statskontoret.se/fokusomraden/fakta-om-statsforvaltningen/oppna-data/>

Myndigheter som besvarat enkäten	Verksamhetsområde (Cofog)	Uppdrag*
Arbetsförmedlingen	Socialt skydd	x
Barnombudsmannen	Socialt skydd	
Brottsförebyggande rådet	Samhällsskydd	
Energimyndigheten	Näringslivsfrågor	
Folkhälsomyndigheten	Hälsa- och sjukvård	x
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	Socialt skydd	x
Försäkringskassan	Socialt skydd	x
Inspektionen för vård och omsorg	Hälsa- och sjukvård	
Institutet för mänskliga rättigheter	Socialt skydd	
Institutet för språk och folkminnen	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Kammarkollegiet	Allmän offentlig förvaltning	
Kronofogden	Samhällsskydd	
Kulturrådet	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Kungliga biblioteket	Allmän offentlig förvaltning	x
Lantmäteriet	Näringslivsfrågor	
Lunds universitet	Utbildning	x
Myndigheten för delaktighet	Socialt skydd	
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	Socialt skydd	
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Försvar	
Myndigheten för stöd till trossamfund	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Myndigheten för yrkeshögskolan	Utbildning	
Pensionsmyndigheten	Socialt skydd	
Polismyndigheten	Samhällsskydd	x
Riksantikvarieämbetet	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Sametinget	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Skatteverket	Allmän offentlig förvaltning	
Skolinspektionen	Utbildning	
Skolverket	Utbildning	x
Socialstyrelsen	Hälsa- och sjukvård	x
Specialpedagogiska myndigheten	Utbildning	
Statens fastighetsverk	Allmän offentlig förvaltning	
Statens historiska museer	Fritidsverksamhet, kultur och religion	x
Statens medieråd	Fritidsverksamhet, kultur och religion	
Södertörns högskola	Utbildning	x
Totalförsvarets forskningsinstitut	Försvar	x
Umeå universitet	Utbildning	x
Universitets- och högskolerådet	Utbildning	x
Universitetskanslersämbetet	Utbildning	
Valmyndigheten	Allmän offentlig förvaltning	
Vetenskapsrådet	Allmän offentlig förvaltning	

*Ett kryss på uppdrag innebär att myndigheten i enkäten svarat att den nationella minoritetspolitiken styr verksamheten genom ett eller flera regeringsuppdrag eller genom förordning under 2022 eller 2023.

Uteblivna enkätsvar	Verksamhetsområde (Cofog)
Bolagsverket	Näringslivsfrågor
Boverket	Bostadsförsörjning och samhällsutveckling
Diskrimineringsombudsmannen	Näringslivsfrågor
Energimarknadsinspektionen	Näringslivsfrågor
Forum för levande historia	Fritidsverksamhet, kultur och religion
Försvarsmakten	Försvar
Jämställdhetsmyndigheten	Näringslivsfrågor
Myndigheten för arbetsmiljökunskap	Näringslivsfrågor
Myndigheten för digital förvaltning	Allmän offentlig förvaltning
Myndigheten för kulturanalys	Fritidsverksamhet, kultur och religion
Naturvårdsverket	Miljöskydd
Statens servicecenter	Allmän offentlig förvaltning
Stockholms universitet	Utbildning

Enkät till länsstyrelserna

Enligt regleringsbrev för 2023 ska samtliga länsstyrelser redovisa hur minoritetslagen har tillämpats inom myndigheternas ansvarsområde utifrån minoritetspolitikens mål. Länsstyrelserna ska även redovisa vilka insatser som genomförts för att stödja kommunerna. Uppdraget ska redovisas till Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget, med kopia till regeringen (Kulturdepartementet). Samtliga länsstyrelser har redovisat uppdraget via en enkät. Samtliga 21 länsstyrelser besvarade 2023 års enkät.

Bilaga 2: Redovisning av statsbidrag till riksorganisationer

Nedan listas vilka organisationer som mottagit statsbidrag av Länsstyrelsen Stockholm under 2023 och vilket belopp respektive organisation tagit emot.

Organisation	Belopp
Svenska Tornedalingars Riksförbund –Tornionlaaksolaiset (STR-T)	944 958
Meänmaa	650 000
Romano Pasos Research Centre	314 821
Riksförbundet Roma Institutet	740 871
Centrala Riksförbundet Roma International	806 417
Riksorganisationen Romer i Sverige	347 594
Frantzwagner Sällskapet – Sinti Kettanepa	183 728
Internationella Romska Evangeliska Missionen (IREM)	347 594
International Romani Union i Norden	380 367
Sveriges Romerförbund	413 140
Trajosko Drom	347 594
Gävleborgs Romska Internationella Förening	249 274
Romska Kulturcentret i Malmö	445 913
Sverigefinländarnas delegation	325 000
Sverigefinska Riksförbundet	3 569 536
Sverigefinländarnas Arkiv – Routsinsuomalaisten Arkisto	849 370
Finska Pensionärernas Riksförbund i Sverige	587 185
Judiska Församlingarnas i Sverige Centralråd	1 496 638
Totalt (Skr)	13 000 000

Bilaga 3: Redovisning av statsbidrag till kommuner och regioner

I den här bilagan redovisar vi hur medel enligt förordningen (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetsförordningen) har fördelats. Vidare redovisar vi i vilken utsträckning kommunerna kartlagt behov av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska enligt samma förordning.

Statsbidrag till kommuner

Länsstyrelsen fördelade under året 55 672 306 kronor i statsbidrag till 59 kommuner, och Sametinget fördelade 23 555 760 kronor till 25 kommuner. Totalt fördelade myndigheterna 79 228 066 kronor till 84 kommuner.

Kommunerna hade under året 87 364 548 kronor i disponibelt¹⁵⁵ statsbidrag. Totalt förbrukades 82 855 308 kronor (95 procent) vilket är en ökning från föregående år (2022 förbrukades 91 procent).

Fördelningen av statsbidraget är i stort likadan som tidigare år, det vill säga cirka 40 procent till samordning¹⁵⁶, 20 procent till språk- och kulturaktiviteter och cirka 10 procent till och service och omvårdnad inom äldreomsorgen respektive förskoleverksamhet.

Uppföljningsmyndigheterna noterar även i år en osäkerhet hos kommunerna om vilka insatser som kan räknas som merkostnader, och vilken typ av stödåtgärder för språken som kan bekostas av bidraget. Vi ser att det finns ett fortsatt behov av att förtydliga bestämmelsen för statsbidragets användning.

Statsbidrag till regioner

Länsstyrelsen fördelade under året 1 677 211 kr i statsbidrag till 9 regioner och Sametinget fördelade 1 084 801 kronor till 6 regioner. Totalt fördelades 2 762 012 kronor till 15 regioner.

Regionerna hade 3 750 000 kronor i disponibelt statsbidrag för 2023, och den totala förbrukningen var 3 473 278 (93 procent). Förbrukningen har ökat jämfört med föregående år (74 procent).

Även för regionerna ser användningen av statsbidraget i stort likadan ut som föregående år, det vill säga framför allt till språk- och kulturaktiviteter och samordning.

¹⁵⁵ Utöver det fördelade statsbidraget har kommunerna och regionerna kvar den del av statsbidraget som inte förbrukades året innan. Därav blir det disponibla beloppet högre än det fördelade beloppet.

¹⁵⁶ I posten samordning kan kommunerna redovisa kostnader relaterade till att ha en samordnare anställd; lön, OH-kostnader, resor och logi, konferenskostnader och annat.

Överföring av statsbidrag till 2024

Enligt minoritetsförordningen 10 a § får statsbidraget sättas ned om en kommun eller region inte förbrukat hela beloppet för närmast föregående bidragsår. Statsbidraget ska dock inte sättas ned om en kommun eller region ansökt om att medel ska få användas för kommande år, och ansökan beviljas.

Sista datum för ansökan om överföring av statsbidrag var den 10 november 2023. Sammantaget inkom fem ansökningar om totalt 915 000 kronor (Länsstyrelsen mottog tre ansökningar om 380 000 kr, Sametinget två ansökningar om 535 000 kr). Länsstyrelsen har beviljat två ansökningar till en summa av 250 000 kr. Sametinget beviljade ingen ansökan.

Kartläggning av behov av åtgärder till stöd för finska, meänkieli respektive samiska

Enligt paragraf 8 i förordning (2009:1299) ska varje kommun som ingår i förvaltningsområde (FO), tillsammans med de nationella minoriteterna, kartlägga behoven av åtgärder till stöd för användning av finska, meänkieli respektive samiska i kommunen. Idag ingår 65 kommuner i FO för finska, 9 för meänkieli och 26 för samiska. Några kommuner kan således ingå i fler än ett förvaltningsområde. Enligt förordningen ska dessa kommuner årligen redovisa sitt kartläggningsarbete till uppföljningsmyndigheterna.

Hösten 2023 erbjöd uppföljningsmyndigheterna alla 84 kommuner i förvaltningsområdena en enkät för redovisning av kartläggningsarbetet. Nedan redovisar vi resultaten i korthet. Enkätfrågorna var:

1. Kommunen ingår i förvaltningsområde (FO) för följande nationella minoritetsspråk: Finska, Meänkieli, Samiska (flervalsfråga).
2. Har kommunen kartlagt behoven av service på de/t nationella minoritetsspråk som kommunen ingår i förvaltningsområde för? Kartläggningen ska avse 2023. Svartalernativ (radioknapp): Ja, i hög utsträckning; Ja, i viss utsträckning; Nej; Vet ej. Fritextmöjlighet i de tre första svartalernativen.
3. Har kommunens kartläggning gjorts tillsammans med de/n nationella minoritet/er vars förvaltningsområde kommunen ingår i? Svartalernativ (radioknapp): Ja, i hög utsträckning; Ja, i viss utsträckning; Nej; Vet ej. Fritextmöjlighet i de tre första svartalernativen

Två tredjedelar av alla kommuner i FO (56) svarade att de har kartlagt eller planerar att kartlägga behoven under 2023. I 2022 års enkät svarade ytterligare fem kommuner positivt på den frågan. Den relativa minskningen i år kan delvis förklaras av att en del kommuner angett att kartläggningen från 2022, i något fall även 2021, fortfarande bedöms vara aktuell. I några fall är förklaringen att en fördjupad analys av tidigare kartläggning pågår eller att en ny kartläggning planeras till 2024. I några fall har kommunen svarat nej, trots att en kartläggning planeras innan årets slut. Det motsatta gäller några ja-svar. I några fall har kartläggning inte genomförts på grund av allmän resursbrist eller att samordnartjänsten är vakant.

Kartläggning 2023	Antal	Andel i procent
Ja, i hög utsträckning	15	18
Ja, i viss utsträckning	41	49
Nej	26	31
Vet ej	2	2
Total	84	100

Antal och andel kommuner som angett att de har kartlagt eller planerar att kartlägga behov av stöd för användning av finska, meänkieli och samiska, under 2023.

I fritextkommentarer framgår att flera kommuner, likt i fjol, genomfört kartläggningar endast inom en del av kommunens verksamhet, exempelvis äldreomsorg eller kulturfrågor, vilket kan förklara att en mycket större andel svarat ”ja, i viss utsträckning” än ”ja, i hög utsträckning”.¹⁵⁷ Några kommuner nämner uttryckligen att kartläggning saknas för grundskoleförvaltning. En storstadskommun beskriver utmaningarna med att få besked om kartläggningar från alla berörda delförvaltningar, vilket lett dem till att svara ”ja, i viss utsträckning”.

Om man ser till respektive förvaltningsområde har kommuner som ingår i FO för både meänkieli och finska¹⁵⁸, alternativt för både finska och samiska, svarat ja på frågan om behovskartläggning i lite högre utsträckning (75 procent, jämfört med genomsnittet på 67 procent). I den förstnämnda gruppen svarade dessutom en större andel ”ja, i hög utsträckning” än i övriga förvaltningsområden. De kommuner som ingår i FO för alla tre språken finska, meänkieli och samiska, ligger däremot på 60 procent, vilket är under genomsnittet.

De kommuner som svarade ja i någon form på frågan om kartläggning fick även redogöra för i vilken utsträckning de har involverat berörda nationella minoriteter i det arbetet. Den absoluta merparten, 53 av 56 kommuner, angav att de i viss eller hög utsträckning hade kartlagt behoven tillsammans med de nationella minoriteterna, vilket är en högre andel än i fjol. Det finns inga större skillnader mellan förvaltningsområdena.

Involvering av nationella minoriteter i kartläggning 2023	Antal	Andel i procent
Ja, i hög utsträckning	21	37
Ja, i viss utsträckning	32	57
Nej	2	4
Vet ej	1	2
Total	56	100

Antal och andel kommuner som genomfört kartläggning tillsammans med nationella minoriteter 2023.

¹⁵⁷ I enkäten 2022 fanns endast en möjlighet att svara ja utan vidare nyanser; slutsatser om utsträckning drogs då enbart utifrån fritextsvar.

¹⁵⁸ Alla de nio kommuner som ingår i FO för meänkieli ingår också i FO för finska, sex av dem även i FO för samiska.

Formerna för involvering av minoriteterna i behovskartläggningen varierar. Samråd anges återkommande av flertalet, alternerat med dialogmöten, samverkansfora och referensgrupp i några fall. Flera kommuner använder sig av enkäter.

Bland kommuner som kartlagt behov tillsammans med de nationella minoriteterna i hög utsträckning understryker några vikten av kontinuerlig dialog och kartläggning på delförvaltningsnivå, liksom långsiktig planering med mål och identifiering av målgrupper. En kommun från finskt FO beskriver hur de vidgat arbetet till alla nationella minoriteter. Kommunen betonar också vikten av strategiskt, kvalitativt arbete framför kvantitativa undersökningar:

”Erfarenheten säger att kvantitativa kartläggningar och enkäter inte ger så mycket stuns till arbetet som kvalitativa kontakter och strategiskt tänk. ...Vi har upparbetat en stabil grund vad gäller samråd, dialogmöten samt samarbete med alla NM [nationella minoriteter].”

Bilaga 4: Ekonomisk redovisning av statsbidrag till kommuner 2023

STATSBIDRAG 2023 – Kommuner

Kommun/stad	Disponibelt statsbidrag 2023	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2023 års disponibla statsbidrag	Förskola A	Äldreomsorg B	Inflytande, delaktighet och samråd C	Språk- och kultur D	Samordning E	Ärendehandläggning F	Övergripande information G	Övrigt H	Totalt förbrukat A-H
Arjeplog	660 000	660 000	100%	0	76 758	85 665	27 215	328 563	133 728	1 000	7 071	0	660 000
Arvidsjaur	660 000	660 000	100%	0	5 200	41 200	17 100	31 800	560 100	0	2 600	2 000	660 000
Berg	660 000	660 000	100%	0	27 739	49 335	14 561	65 940	493 033	1 875	7 517	0	660 000
Borlänge	990 000	487 985	49%	502 015	135 954	23 583	0	193 652	52 263	22 495	60 038	0	487 985
Borås	1 980 000	1 980 000	100%	0	71 799	121 500	9 659	429 059	1 205 259	0	142 724	0	1 980 000
Botkyrka	1 320 000	1 138 829	86%	181 171	0	164 604	11 621	354 883	229 673	46 053	199 995	132 000	1 138 829
Degerfors	660 000	651 449	99%	8 551	20 291	66 955	304	55 926	403 798	0	104 175	0	651 449
Dorotea	660 000	413 665	63%	246 335	0	41 982	7 506	163 318	132 898	4 884	63 077	0	413 665
Enköping	660 000	640 154	97%	19 846	70 000	36 802	63 405	42 392	417 304	0	10 078	174	640 155
Eskilstuna	2 220 743	2 220 742	100%	1	558 100	253 000	0	712 700	690 286	6 656	0	0	2 220 742
Fagersta	660 000	583 622	88%	76 378	8 050	0	249	191 888	313 849	1 632	66 805	1 149	583 622
Finspång	660 000	660 000	100%	0	792	186 820	30 314	98 794	325 677	5 213	12 390	0	660 000
Gislaved	660 000	660 000	100%	0	4 000	38 000	30 000	110 000	413 000	3 000	62 000	0	660 000
Gällivare	1 160 000	1 160 000	100%	0	0	25 316	25 549	351 291	348 140	0	394 704	15 000	1 160 000
Gävle	2 130 000	2 020 982	95%	109 018	30 976	211 381	0	458 615	1 004 037	32 216	283 490	267	2 020 982
Göteborg	2 640 000	2 588 543	98%	51 457	499 542	444 227	20 454	1 261 365	1 028	113 564	155 500	92 863	2 588 543
Hallstahammar	660 000	660 000	100%	0	48 261	44 000	2 312	148 422	357 026	0	56 068	3 911	660 000
Haninge	1 320 000	1 320 000	100%	0	41 200	750	15 250	118 413	665 384	3 000	476 003	0	1 320 000
Haparanda	1 160 000	1 160 000	100%	0	297 669	75 536	35 909	352 368	196 340	39 209	31 169	131 800	1 160 000
Hofors	660 000	660 000	100%	0	74 308	70 144	6 806	133 549	375 193	0	0	0	660 000
Huddinge	1 980 000	1 979 999	100%	1	20 495	516 169	63 290	510 125	713 681	0	156 239	0	1 979 999
Häbo	660 000	655 225	99%	4 775	31 210	29 650	5 845	161 172	404 126	1 549	21 673	0	655 225
Hällefors	660 000	660 000	100%	0	0	43 653	1 440	78 662	437 797	0	98 448	0	660 000
Härjedalen	660 000	660 000	100%	0	34 922	23 938	355	64 328	518 622	7 835	10 000	0	660 000
Jokkmokk	660 000	660 000	100%	0	72 000	172 000	41 000	188 000	161 000	21 000	5 000	0	660 000
Järfälla	1 320 000	1 320 000	100%	0	217 499	217 704	43 279	295 300	375 631	2 293	168 294	0	1 320 000
Kalix	1 160 000	1 160 000	100%	0	23 012	55 491	19 310	357 042	635 453	800	68 892	0	1 160 000
Karlskoga	660 000	656 066	99%	3 934	15 250	45 038	12 343	51 423	343 611	460	187 941	0	656 066
Kiruna	1 160 000	1 158 767	100%	1 233	40 000	128 575	82 451	496 462	407 279	1 500	0	2 500	1 158 767
Kramfors	660 000	659 921	100%	79	75 520	2 029	4 090	158 205	322 500	0	76 600	20 977	659 921
Krokoms	660 000	660 000	100%	0	20 700	107 100	47 900	70 800	409 100	4 400	0	0	660 000
Köping	660 000	520 299	79%	139 701	13 050	51 433	2 359	106 689	320 731	6 394	19 644	0	520 299
Laxå	660 000	454 324	69%	205 676	119 544	0	4 186	153 146	173 064	0	4 384	0	454 324
Lindesberg	870 000	532 821	61%	337 179	0	198 718	0	38 100	287 503	0	8 500	0	532 821
Ludvika	660 000	572 238	87%	87 762	13 500	47 892	16 978	166 776	283 152	0	43 940	0	572 238
Luleå	1 490 000	1 490 000	100%	0	234 631	168 165	48 977	176 636	745 107	0	116 484	0	1 490 000
Lycksele	660 000	660 000	100%	0	181 602	47 100	13 726	78 508	285 656	25 652	27 756	0	660 000
Malmö	1 980 000	1 819 000	92%	161 000	706 000	330 000	29 000	603 000	21 000	0	130 000	0	1 819 000
Malå	660 000	660 000	100%	0	84 150	42 126	3 250	93 166	386 678	0	50 630	0	660 000
Mariestad	660 000	660 000	100%	0	200 000	320 000	0	80 000	0	0	60 000	0	660 000
Motala	660 000	452 984	69%	207 016	0	0	17 400	174 884	237 200	0	23 500	0	452 984

Kommun/stad	Disponibelt statsbidrag 2023	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2023 års disponibla statsbidrag	Förskola A	Äldreomsorg B	Inflytande, delaktighet och samråd C	Språk- och kultur D	Samordning E	Ärendebehandlingsläggnings F	Övergripande information G	Övrigt H	Totalt förbrukat A-H
Norrköping	1 980 000	1 980 000	100%	0	300 000	500 000	15 000	280 000	795 000	0	90 000	0	1 980 000
Norrköping	990 000	990 000	100%	0	8 242	12 550	10 164	91 547	701 277	0	166 220	0	990 000
Nykvarn	660 000	660 000	100%	0	0	9 522	450	166 391	322 492	25 477	25 668	0	660 000
Oxelösund	660 000	653 366	99%	6 634	56 509	50 000	21 582	190 419	327 768	6 150	0	938	653 366
Pajala	1 160 000	1 073 400	93%	86 600	39 418	121 814	56 713	198 927	645 795	0	10 732	0	1 073 399
Sandviken	950 000	938 291	99%	11 709	5 200	300 000	4 437	61 998	540 748	21 015	4 893	0	938 291
Sigtuna	990 000	990 000	100%	0	96 190	38 275	24 529	239 006	592 000	0	0	0	990 000
Skellefteå	990 000	990 000	100%	0	167 664	120 580	23 906	104 626	405 651	7 706	126 403	33 464	990 000
Skinnkatteberg	660 000	660 000	100%	0	11 171	118 024	3 997	170 664	242 972	7 300	5 331	0	660 000
Skövde	990 000	989 349	100%	651	96 867	36 829	51 463	385 173	393 621	0	25 396	0	989 349
Smedjebacken	660 000	660 000	100%	0	0	167 834	23 571	37 806	391 611	0	39 178	0	660 000
Solna	1 320 000	1 320 000	100%	0	566 482	43 000	2 074	123 881	524 234	3 021	57 308	0	1 320 000
Sorsele	660 000	660 000	100%	0	47 187	125 644	60 057	56 481	345 333	20 319	4 979	0	660 000
Stockholm	3 140 000	3 140 000	100%	0	534 198	570 549	33 640	1 395 049	534 746	19 258	52 560	0	3 140 000
Storuman	660 000	660 000	100%	0	55 000	60 000	10 000	360 000	135 000	15 000	20 000	5 000	660 000
Strömsund	660 000	660 000	100%	0	47 004	58 023	5 879	107 191	414 170	0	19 214	8 519	660 000
Sundbyberg	990 000	986 291	100%	3 709	15 671	205 408	3 777	215 159	537 653	4 051	4 572	0	986 291
Sundsvall	1 820 000	1 820 000	100%	0	31 427	133 600	38 385	569 014	899 111	0	148 463	0	1 820 000
Surahammar	660 000	660 000	100%	0	49 885	40 318	2 718	144 490	365 137	2 500	40 000	14 952	660 000
Söderhamn	660 000	387 948	59%	272 052	0	26 175	360	33 172	301 461	18 070	8 710	0	387 948
Södertälje	1 980 000	1 968 752	99%	11 248	190 700	177 327	39 747	529 300	788 734	53 145	189 799	0	1 968 752
Tierp	660 000	660 000	100%	0	27 013	63 550	500	143 516	412 989	1 900	10 000	532	660 000
Treleborg	660 000	660 000	100%	0	300 000	20 000	0	52 838	264 159	5 000	18 003	0	660 000
Trollhättan	990 000	987 384	100%	2 616	275 000	74 381	6 750	256 512	183 264	0	40 520	150 957	987 384
Trosa	660 000	660 000	100%	0	251 652	11 306	282	183 171	180 369	0	33 220	0	660 000
Uddevalla	990 000	990 000	100%	0	0	679 681	763	91 618	217 938	0	0	0	990 000
Umeå	2 480 000	2 465 951	99%	14 049	865 814	737 309	0	124 309	710 814	0	19 716	7 989	2 465 951
Upplands Väsby	660 000	660 000	100%	0	0	36 787	45 178	198 284	368 896	882	0	9 973	660 000
Upplands-Bro	660 000	660 000	100%	0	0	64 000	3 607	50 073	423 813	0	9 969	108 538	660 000
Uppsala	1 980 000	1 776 323	90%	203 677	287 000	165 035	37 273	715 469	295 638	0	36 004	239 904	1 776 323
Vilhelmina	660 000	660 000	100%	0	42 761	37 016	18 275	25 782	524 240	0	11 904	22	660 000
Vindeln	660 000	660 000	100%	0	187 530	184	4 695	95 855	322 526	0	49 210	0	660 000
Västerås	1 980 000	1 807 063	91%	172 937	190 611	127 200	77 691	558 625	692 444	10 783	149 709	0	1 807 063
Åre	660 000	345 329	52%	314 671	3 059	76 011	6 085	112 585	35 282	3 177	86 995	22 135	345 329
Åsele	660 000	660 000	100%	0	16 833	32 262	9 741	47 424	553 740	0	0	0	660 000
Älvdalen	660 000	660 000	100%	0	10 000	11 472	9 665	50 571	551 819	23 566	2 907	0	660 000
Älvkarleby	660 000	619 000	94%	41 000	24 000	47 254	0	104 513	413 455	0	29 778	0	619 000
Örebro	1 980 000	1 069 187	54%	910 813	6 820	250	216	381 787	604 286	28 629	47 199	0	1 069 187
Örnsköldsvik	1 613 805	1 613 805	100%	0	0	80 377	30 783	841 585	620 192	1 861	25 481	13 526	1 613 805
Östersund	990 000	990 000	100%	0	12 790	137 347	1 587	162 097	656 600	127	19 452	0	990 000
Österåker	660 000	660 000	100%	0	2 169	0	4 583	62 842	537 110	1 661	45 841	5 794	660 000
Östhammar	660 000	546 254	83%	113 746	0	14 112	8 452	270 207	236 940	0	15 263	1 280	546 254
Övertorneå	1 160 000	1 160 000	100%	0	244 660	380 640	221 800	200 100	95 700	4 000	5 700	7 400	1 160 000
SUMMA	87 364 548	82 855 308	95%	4 509 240	9 240 792	10 239 227	1 695 768	19 895 419	35 003 635	637 278	5 109 626	1 033 564	82 855 309
					11%	12%	2%	24%	42%	1%	6%	1%	100%

STATSBIDRAG 2023 – Regioner

Landsting/regioner	Diponibelt statsbidrag 2023	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag	Förbrukning av 2023 års disponibla statsbidrag (procent)	Resterande medel av 2023 års disponibla statsbidrag	Inflytande, delaktighet och samråd A	Språk- och kultur B	Samordning C	Ärendehandläggning D	Övergripande information E	Övrigt F	Totalt förbrukat A-F
Region Dalarna	250 000	250 000	100%	0	17 433	11 995	213 269	4 003	3 300	0	250 000
Region Jämtland Härjedalen	250 000	211 000	84%	39 000	5 000	86 000	0	40 000	80 000	0	211 000
Region Norrbotten	250 000	250 000	100%	0	2 089	33 605	18 336	3 000	192 970	0	250 000
Region Stockholm	250 000	250 000	100%	0	30 000	150 000	0	0	70 000	0	250 000
Region Västerbotten	250 000	250 000	100%	0	45 113	102 025	4 480	1 004	97 378	0	250 000
Region Västernorrland	250 000	250 000	100%	0	910	0	246 090	3 000	0	0	250 000
Region Gävleborg	250 000	181 664	73%	68 336	0	92 142	41 770	21 004	26 248	500	181 664
Region Jönköpings län	250 000	250 000	100%	0	2 577	125 113	65 159	0	54 751	2 400	250 000
Region Skåne	250 000	206 769	83%	43 231	19 014	80 000	46 223	7 157	54 375	0	206 769
Region Sörmland	250 000	250 000	100%	0	0	1 540	169 276	18 448	60 736	0	250 000
Region Uppsala	250 000	250 000	100%	0	0	220 000	5 000	5 000	0	20 000	250 000
Region Västmanland	250 000	123 845	50%	126 155	0	119 580	0	4 265	0	0	123 845
Region Örebro län	250 000	250 000	100%	0	600	85 405	153 712	600	9 683	0	250 000
Region Östergötland	250 000	250 000	100%	0	0	119 651	6 670	0	123 679	0	250 000
Västra Götalandsregionen	250 000	250 000	100%	0	48 708	123 932	72 360	0	5 000	0	250 000
SUMMA	3 750 000	3 473 278	93%	276 722	171 444	1 350 988	1 042 345	107 481	778 120	22 900	3 473 278
					5%	39%	30%	3%	22%	1%	100%

Bilaga 5: Länsstyrelsernas övergripande insatser

Länsstyrelserna hade utöver uppdraget att redovisa tillämpningen av minoritetslagen i 2023 års regleringsbrev även en specificerad uppgift att genomföra insatser för att stödja kommunerna. Enligt Förordning (2007:825, § 2) ska länsstyrelserna verka för att nationella mål får genomslag i länet. Länsstyrelsernas regionala uppgifter är skilda från den roll som Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har som nationella uppföljningsmyndigheter. Följande redovisning baseras på en enkät som alla 21 länsstyrelser fick besvara under hösten 2023.

Stor variation i resurser som avsätts till samordning

Det är stor skillnad mellan länsstyrelser inom och utanför förvaltningsområden och även stor variation mellan länsstyrelser inom förvaltningsområdena i vilka resurser de avsätter till samordning av arbetet med minoriteters rättigheter.

I snitt ägnar en länsstyrelse i ett förvaltningsområde 15 procent av en heltidstjänst till de nationella minoriteterna, jämfört med 4 procent utanför förvaltningsområdena. Variationen är dock stor inom den första gruppen, vilket innebär att medianen kan ge ett generellt mer representativt värde.¹⁵⁹ Medianen ger inte lika stora skillnader mellan de två grupperna, 10 respektive 3 procent. Länsstyrelser utanför förvaltningsområdena ägnar aldrig mer än 10 procent av en heltidstjänst åt de minoritetspolitiska frågorna.

Tabell 1. Länsstyrelsernas andel av en heltidstjänst avsatt till samordning av arbete med de nationella minoriteterna. Antal länsstyrelser som svarat (n), procent (max, medelvärde och median). FO står för förvaltningsområdena.

Länsstyrelser	Antal (n)	Maxvärde	Medelvärde	Median
Inom FO	15	40,0	15,0	10,0
Utanför FO	5	10,0	4,0	3,0

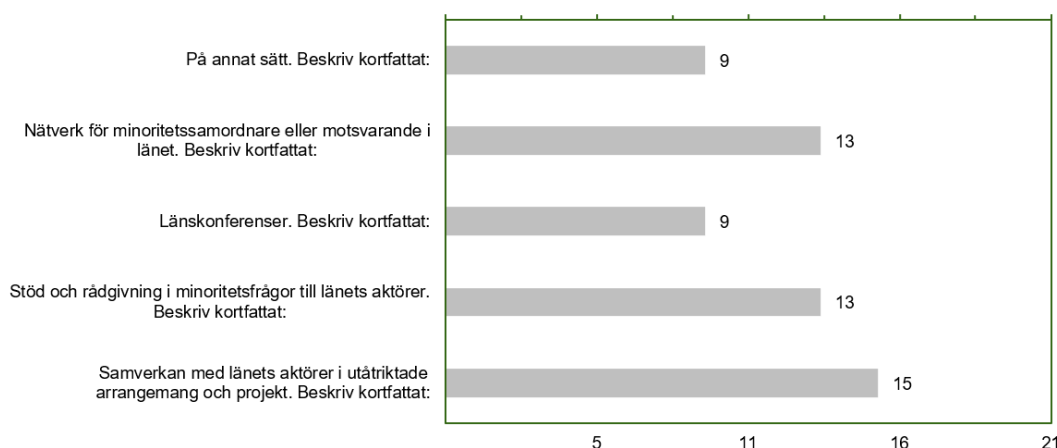
Länsstyrelsernas insatser för måluppfyllelse i länen

Alla länsstyrelser utom en (20), anger att de arbetar länsövergripande med det minoritetspolitiska målet. Det är en liten ökning jämfört med 2022, då 18 svarade ja. Tre av fyra (15) länsstyrelser prioriterar samverkan med länets aktörer i utåtriktade arrangemang och projekt.¹⁶⁰ Mer än hälften (13) har satsat på stöd och rådgivning till länets aktörer.

Likt föregående år har 13 länsstyrelser nätverk för kommuners och regioners minoritetssamordnare, mest vanligt förekommande är det i förvaltningsområden (11). Knappt hälften av länsstyrelserna har arrangerat länskonferenser, utan några nämnvärda skillnader mellan länsstyrelser i och utanför förvaltningsområdena. Bland de 9 som nämnt andra slags insatser, nämns exempelvis samråd med nationella minoriteter, förberedande internt, strategiskt arbete, och i ett specifikt fall ett institutionellt arrangemang med Länsstyrelsen i Norrbotten och Sametinget i det EU-finansierade programmet Interreg Aurora.

¹⁵⁹ Medianen är det värde som hittas exakt i mitten av alla värden som angetts, utifrån storleksordning.

¹⁶⁰ Länets aktörer har i enkätfrågan exemplifierats med statliga myndigheter, regionförvaltning, kommunförvaltning, civila samhällets organisationer, högskolor och andra institutioner som verkar inom länet.

Figur 1. Länsstyrelsernas insatser för att det minoritetspolitiska målet ska få genomslag i länet, antal.

Bland den majoritet (18) som svarat att de genomfört insatser för att stödja kommunerna i länet att uppfylla sina skyldigheter enligt minoritetslagen är den vanligaste insatsen organiserat nätverksutbyte för minoritetssamordnare eller motsvarande. Drygt hälften av länsstyrelserna (11) har på eget initiativ satsat på information, utbildning och rådgivning i minoritetsfrågor till kommuntjänstepersoner, som ett sätt att stödja kommunerna. Det sistnämnda är också den vanligaste typen av stödinsats till kommuner, bland länsstyrelser utanför förvaltningsområdena (5 av 6).

Tre länsstyrelser, alla i förvaltningsområden, svarar utan vidare förklaring att de inte genomfört några särskilda insatser för att stödja kommunerna i länet.

Framgångsfaktorer för det minoritetspolitiska arbetet i stort

I enkätsvaren ges flera exempel på framgångsfaktorer i länsstyrelsernas arbete med nationella minoriteters rättigheter på regional nivå:

1. Extern samverkan, utifrån de begränsade resurser som finns, med relevanta aktörer i länet: regionen; länsnätverk med kommunala samordnare som arbetar direkt med representanter för de nationella minoriteterna; regionala samråd.
2. Formaliserade politiska beslut om samverkan mellan regionen och länsstyrelsen.
3. Involvering av både politiker och tjänstepersoner från flera verksamheter och förvaltningar.
4. Extern samverkan med: statliga myndigheter; universitet och högskolor; civilsamhällets organisationer (både minoritetsorganisationer och människorättsorganisationer på nationell och regional nivå).
5. Att det minoritetspolitiska arbetet integreras i det övriga samordnade och systematiska stöd som ges till länets aktörer.
6. Systematiskt internt arbete med rättighetsbaserad ledning och styrning, genom intern, systematiserad uppmärkning av verksamheter kopplade till § 5 i länsstyrelseinstruktionen¹⁶¹ samt till minoritetslagstiftningen.

¹⁶¹ Länsstyrelseinstruktionens §5 föreskriver vilka tvärgående perspektiv som länsstyrelserna ska integrera i sina verksamheter: jämställdhet, könsindeldad statistik, barnperspektiv, funktionsnedsättning, mänskliga rättigheter och skyddet mot diskriminering bland annat.

7. Intern samverkan med övriga uppdrag inom social hållbarhet; mänskliga rättigheter; icke-diskriminering; rasism i arbetslivet; den nationella planen mot rasism.

Länsstyrelsernas utmaningar i det minoritetspolitiska arbetet

En utmaning som alla länsstyrelser har identifierat är att det saknas personella och ekonomiska resurser för både främjande arbete och uppföljning. Det medför bristande genomslag för minoritetspolitiken på kommunal och regional nivå.

Att inte ingå i ett förvaltningsområde anges i något fall som den faktiska utmaningen, då det innebär att det görs få insatser över lag. Dock uppges resursbrist som ett skäl till att frågan marginaliseras även bland länsstyrelser inom förvaltningsområden.

Ytterligare en utmaning som flera länsstyrelser anger är att frågorna inte prioriteras i kommunerna eller regionen, då andra frågor som betraktas som kärnuppdrag går före.

En annan, återkommande typ av utmaning är att det saknas en intern strategi eller handlingsplan, vilket innebär att insatser riskerar att bli små och sporadiska.

Länsstyrelsernas förslag på stärkande åtgärder

Sammanfattningsvis är de åtgärder som flest länsstyrelser vill se mer resurser till kunskapshöjande insatser gentemot kommuner och regioner. Samtidigt betonar flera starkt den interna styrningen och kunskapshöjande insatser inom organisationen. Några anger uppföljning med lägesbild för minoriteterna regionalt, som en behövlig åtgärd. Likaså lyfter några länsstyrelser vikten av att det regionala arbetet samordnas nationellt, på samma sätt som till exempel länsstyrelsernas uppdrag om mänskliga rättigheter och barnrättsuppdraget:

”Uppdraget avseende nationella minoriteter skulle kunna samordnas mer tydligt i relation till övriga rättighetsuppdrag och andra relevanta sakområden (till exempel brottsförebyggande arbete) på nationell nivå. Samordning på nationell nivå är viktigt för att frågorna ska få genomslag i den sammantagna styrkedjan.”

Bilaga 6: Enkätfrågor till länsstyrelserna

Länsstyrelsernas uppdrag om nationella minoriteter 2023

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har nationellt uppföljningsansvar för förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Vi rapporterar om minoritetspolitikens utveckling årligen till regeringen.

Enligt regleringsbrevet för 2023 ska samtliga länsstyrelser redovisa hur minoritetslagen har tillämpats inom länsstyrelsernas regionala ansvarsområden utifrån målet för minoritetspolitiken (prop. 2008/09:158, bet.

2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272), samt vilka insatser som genomförts för att stödja kommunerna. **Enkäten avser redovisningsåret 2023.**

Enkätsvaren är Länsstyrelsens officiella svar och inte en tjänstepersons eller särskild enhets svar.

Uppdraget ska redovisas **senast den 14 november 2023** till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget med kopia till Regeringskansliet (Kulturdepartementet). För er redovisning använder ni denna enkät.

Om ni har frågor, kontakta minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se. För frågor gällande innehåll går det även bra att kontakta ellen.omma@sametinget.se.

Om enkäten

- Enkäten innehåller 27 frågor. Antalet frågor som besvaras beror dock på vilka svarsalternativ som väljs. Obs. Länken är unik för din Länsstyrelse. Svar kan försvinna om flera personer använder länken samtidigt. Så länge som du inte skickat och avslutat enkäten kan du redigera svaren.
- Besvarade frågor sparas automatiskt.
- Enkäten kan skickas vidare till en kollega, om ni är flera som besvarar enkäten. Genom att klicka "Skicka" sänds enkäten in.
- När enkäten är besvarad erbjuds en sammanfattning av svaren. Den kan skrivas ut, sparas digitalt som pdf och skickas i mejl.
- **Sammanfattningen skickar du till Kulturdepartementet på adressen kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se. Den behöver inte skickas till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget.**

Allmän bakgrundsinformation

1. **Länsstyrelse som besvarar denna enkät.** Svartalternativ: Rullgardinsmeny med alla länsstyrelser.
2. **Länsstyrelsen:** Svartalternativ: ingår i förvaltningsområde för finska/ingår i förvaltningsområde för meänkieli/ingår i förvaltningsområde för samiska/ingår inte i något förvaltningsområde.
3. **Hur stor andel av en heltidstjänst har Länsstyrelsen avsatt till samordning av det regionala arbetet med de nationella minoriteterna?** Svartalternativ: Skala från 0 till 100 procent eller Jag vet inte
4. **Har Länsstyrelsen genomfört utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?** Svartalternativ: Ja, för länsledning/Ja, för övriga chefer/Ja, för andra anställda (ej chef/ledning)/Ja, allmänt riktat/ej specificerade funktioner/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ).
5. **Hur arbetar Länsstyrelsen för att det nationella minoritetspolitiska målet ska få genomslag i länet (Länsstyrelseinstruktionen §2)?** Svartalternativ: Samverkan med länets aktörer i utåtriktade arrangemang och projekt/Stöd och rådgivning i minoritetsfrågor till länets aktörer/Länskonferenser/Nätverk för minoritetssamordnare eller motsvarande i länet/På annat sätt/Myndigheten arbetar inte länsövergripande med det minoritetspolitiska målet (fritextmöjlighet till samtliga alternativ).
6. **Vilka insatser har genomförts för att stödja kommunerna i länet att uppfylla sina skyldigheter enligt minoritetslagen?** Svartalternativ: Information/Utbildning/Rådgivning i minoritetsfrågor till kommuntjänstepersoner på deras förfrågan/Information/Utbildning/Rådgivning i minoritetsfrågor till kommuntjänstepersoner på Länsstyrelsens eget initiativ/Organiserat nätverksutbyte för minoritetssamordnare eller motsvarande i kommunerna/Annat/Myndigheten har inte genomfört några särskilda insatser för att stödja kommunerna i länet. (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)

Information och myndighetskontakter på minoritetsspråk

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 3, 8, 9 och 11 §§.

7. **Har Länsstyrelsen informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar (utöver den information som finns på den gemensamma länsstyrelsewebben)?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
8. **På vilket/vilka språk har länsstyrelsen tillgängliggjort informationen i föregående fråga?** Svartalternativ: Finska/Jiddisch/Meänkieli/Romani Chib/Samiska/Svenska

Information och myndighetskontakter på minoritetsspråk

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 3, 8, 9 och 11 §§.

9. **Kan Länsstyrelsen hantera förfrågningar från enskilda personer som använder finska, meänkieli eller samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheten?** *(Genom exempelvis anställd personal med språkkompetens, rutin att anlita tillgängliga konsulter/tolkar/översättare med denna språkkompetens vid behov eller dylikt).* Svartaltnativ: För finska, meänkieli respektive samiska gick det att ange: Ja/Nej/Vet ej
10. **Verkar myndigheten för att det ska finnas kompetens i finska, meänkieli och/eller samiska på myndigheten?** Svartaltnativ: Ja/Nej/Vet ej

Information och myndighetskontakter på minoritetsspråk

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 3, 8, 9 och 11 §§.

11. **Hur verkar Länsstyrelsen för att det ska finnas kompetens i finska, meänkieli och samiska på myndigheten?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svartaltnativ: För finska, meänkieli respektive samiska gick det att ange: Genom inventering av personalens språkkompetens/Genom att kunskap i minoritetsspråk/en anges som meriterande i rekryteringsannonser/Genom utbildning av personal i språket/Annat med fritextmöjlighet

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 4 §.

12. **Har Länsstyrelsen genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svartaltnativ: Ja, på finska och/eller för sverigefinnar/ Ja, på jiddisch och/eller för judar/Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar/ Ja, på romani chib och/eller för romer/Ja, på samiska och/eller för samer/Nej, inga insatser (fritextmöjlighet)/Vet ej

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 4 §.

13. **Har Länsstyrelsen genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och/eller för att främja de nationella minoriteternas kultur, som särskilt riktat sig till barn?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svartaltnativ: Ja, för finska och/eller sverigefinska barn /Ja, för jiddisch och/eller judiska barn/Ja, för meänkieli och/eller tornedalska barn /Ja, för romani chib och/eller romska barn/Ja, för samiska och/eller samiska barn/ Nej, inga insatser riktade till barn (fritextmöjlighet)/Vet ej

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 4 §.

14. **Exempel på insatser som genomförts för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur.** Ange gärna om insatserna riktats till barn eller vuxna: Svartalernativ: Fritext

Inflytande och delaktighet

Denna del av enkäten avser myndighetens insatser utifrån minoritetslagens 5 och 5a §§.

15. **Har Länsstyrelsen identifierat inom vilka delar av verksamheten nationella minoriteter bör ges inflytande?** Svartalernativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
16. **Har Länsstyrelsen erbjudit möjlighet till delaktighet och inflytande för organisationer och/eller individer tillhörande nationella minoriteter, i frågor som berör dem?** Svartalernativ: Ja/Nej/Vet ej
17. **Hur har nationella minoriteter - organisationer och/eller individer - getts möjlighet till inflytande i Länsstyrelsens verksamhet?** Fyll i alla relevanta former för inflytande som möjliggjorts per minoritetsgrupp. Svartalernativ: För judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar gick det att ange: Fokusgrupper/Referensgrupper/Remissinstanser/Representation i råd för frågor kopplade till myndighetens uppdrag/Strukturerade, regelbundna samråd med efterföljande återkoppling till deltagare. Ange gärna hur ofta årligen och i vilka frågor (fritextmöjlighet)/Dialogmöten eller dylikt (som inte är strukturerade samråd (fritextmöjlighet)/Annat med fritextmöjlighet
18. **Har Länsstyrelsen identifierat inom vilka delar av verksamheten barn och unga tillhörande nationella minoriteter bör ges inflytande?** Svartalernativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
19. **Har Länsstyrelsen främjat barns och ungas möjligheter till inflytande och delaktighet i Länsstyrelsens verksamhet?** Svartalernativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
20. **Fyll i vilka som varit representerade i Länsstyrelsens insatser för att främja nationella minoriteters inflytande under det gångna verksamhetsåret:** Svartalernativ: För judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar gick det att ange: Kvinnor (26 år och äldre)/Män (26 år och äldre)/Flickor och unga tjejer (upp till och med 25 år)/Pojkar och unga killar (upp till och med 25 år)/Annan (fritextmöjlighet)/Myndigheten saknar uppgifter utifrån könstillhörighet och/eller ålder (fritextmöjlighet)
21. **Vilka (om några) har varit de främsta hindren för att skapa möjlighet till nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem?** Välj högst tre svartalernativ. Svartalernativ: Svårt att identifiera vilka frågor/områden på Länsstyrelsen som berör nationella minoriteter/Brist på resurser hos Länsstyrelsen för att arbeta systematiskt med samråd och andra former

av delaktighet/Svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter/Svårt att finna samrådsformer som fungerar för både Länsstyrelsen och nationella minoriteter/Svårt att skapa förtroende för Länsstyrelsen i kontakter med nationella minoriteter/De frågor som nationella minoriteter velat ha inflytande över har inte alltid kunnat tillgodoses av Länsstyrelsen/ Annat/ Länsstyrelsen prioriterar inte samråd eller några andra former av inflytande för nationella minoriteter i verksamheten/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)

Insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter

22. **Har Länsstyrelsen genomfört några insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter?** Svartalternativ: Utbildning för personal i den egna organisationen/Externa utbildningsinsatser/ Informationsinsatser riktade till allmänheten/Annat/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
23. **Beskriv vilka eventuella utmaningar Länsstyrelsen har i att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter:** Svartalternativ: Fritext
24. **Beskriv eventuella framgångsfaktorer i Länsstyrelsens arbete med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter:** Svartalternativ: Fritext
25. **Vilka åtgärder skulle stärka myndighetens kapacitet att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter?** Svartalternativ: Fritext

Länsstyrelsens främsta utmaningar och framgångar

26. **Beskriv de största utmaningarna i Länsstyrelsens minoritetspolitiska arbete och vilka eventuella konsekvenser de fått:** Svartalternativ: Fritext
27. **Beskriv vad som varit mest framgångsrikt i Länsstyrelsens minoritetspolitiska arbete och om några effekter av arbetet har kunnat identifieras:** Svartalternativ: Fritext

Stort tack för din redovisning!

När du har svarat på alla enkätfrågor klickar du i rutan nedan och därefter på "Skicka". Då stängs enkätlänken och det

går inte längre att göra ändringar. När du har skickat enkäten får du en sammanfattning av svaren. Sammanfattningen ska du spara digitalt som pdf och skicka till Kulturdepartementet på mejladressen kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se.

Bilaga 7: Enkätfrågor till statliga myndigheter

Enkät statliga myndigheter – uppföljning av minoritetslagens tillämpning 2022–2023

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget har nationellt uppföljningsansvar för förvaltningsmyndigheters tillämpning av Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetspråk. Vi rapporterar om den nationella minoritetspolitikens utveckling årligen till regeringen.

Sedan i fjol tillämpas en ny uppföljningsmodell; utvalda statliga förvaltningsmyndigheter besvarar en enkät om tillämpningen av minoritetslagen vartannat år.

Enkäten omfattar statliga förvaltningsmyndigheters tillämpning av minoritetslagen under de två verksamhetsåren 2022–2023, såväl genomförda som beslutade insatser som genomförs eller avslutas under innevarande år.

Myndigheter som erbjuds enkäten har ett eller flera verksamhetsuppdrag av särskild betydelse för genomförandet av den nationella minoritetspolitiken och/eller bedöms ha ett medborgarnära uppdrag, som innebär regelbunden kontakt med personer tillhörande de nationella minoriteterna.

Sista svarsdatum är 24 oktober.

Om enkäten

- Enkäten innehåller 28 frågor. Antalet frågor som besvaras beror dock på vilka svarsalternativ som väljs.
- Obs. Länken är unik för myndigheten; svar kan försvinna om flera personer använder länken samtidigt.
- Så länge som du inte har avslutat enkäten kan du redigera svaren fram till och med sista svarsdatum.
- Besvarade frågor sparas automatiskt.
- Enkäten kan skickas vidare till en kollega, om ni är flera som besvarar enkäten.
- När du klickat på "Skicka" erbjuds en sammanfattning av svaren. Det går då fortfarande att redigera svar fram till och med sista svarsdatum.
- Sammanfattningen kan skrivas ut, sparas digitalt som pdf och skickas i mejl. Du måste aktivt välja att skicka svarssammanfattningen till dig själv och välja innehåll i e-postmeddelandet för att få den via mejl.
- Obs. När du på sammanfattningssidan klickar på "Avsluta" går det inte längre att göra ändringar i enkäten.

Det är frivilligt att besvara enkäten.

Enkätsvaren är myndighetens officiella svar och inte en tjänstepersons eller särskild enhets svar.

Om du har tekniska frågor om enkäten är du välkommen att kontakta Länsstyrelsen Stockholm på minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se. För frågor gällande innehåll går det även bra att kontakta ellen.omma@sametinget.se.

Klicka "Nästa" när du är redo att börja besvara enkätfrågorna!

Myndighetens uppdrag

1. **Myndighet som besvarar enkäten.** Svartalternativ: Rullgardinsmeny med alla myndigheter som enkäten skickades till.
2. **Vilket huvudsakligt verksamhetsområde omfattas av din myndighets samlade uppdrag?** *Indelningen utgår från Statskontorets och OECD:s officiella indelning av offentlig verksamhet (Cofog).* Svartalternativ: Allmän offentlig förvaltning/Bostadsförsörjning och samhällsutveckling/Fritid, kultur och religion/Försvar/Hälso- och sjukvård/Miljöskydd/Näringslivsfrågor/Samhällsskydd och rättsskipning/Socialt skydd/Utbildning
3. **Hur styrs din myndighets arbete i frågor gällande den nationella minoritetspolitiken?** *Fyll i alla relevanta svartalternativ. Notera att det fjärde svartalternativet förutsätter att inga andra svartalternativ väljs.* Svartalternativ: Det står i instruktionen/Myndigheten har ett eller flera regeringsuppdrag som specifikt avser nationella minoriteter och/eller deras rättigheter/Nationella minoriteter och/eller deras rättigheter synliggörs och integreras i regeringsuppdrag med bredare fokus/Inga styrdokument utöver minoritetslagen, som gäller för alla förvaltningsmyndigheter (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
4. **Vad behövs för att din myndighet ska kunna bidra till långsiktiga effekter i det minoritetspolitiska uppdraget?** Svartalternativ: Fritext

Myndighetens kunskapshöjande insatser

5. **Har din myndighet genomfört interna informations- och/eller utbildningsinsatser för att öka personalens kunskap om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej
6. **Till vilka befattningar/funktioner har de interna informations- och/eller utbildningsinsatserna riktats, i syfte att öka kunskapen om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?** *Fyll i alla giltiga alternativ. Det sista svartalternativet förutsätter att inget annat svartalternativ väljs.* Svartalternativ: Ledningsgrupp och/eller chefer på övergripande ledningsnivå/Övriga chefer/Anställda som arbetar specifikt med minoritetspolitiska frågor/Övriga anställda/Allmänt riktat eller Ej specificerade funktioner (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
7. **Har myndigheten genomfört externt riktade informations- och/eller utbildningsinsatser för att öka kunskapen om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?** *(Det kan exempelvis avse externt riktad information på webben, i sociala medier, workshops, konferenser, utställningar m.m.)* Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)

8. **Till vem har de externt riktade informations- och/eller utbildningsinsatserna om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar riktats?** *Fyll i alla relevanta alternativ.*
Svarsalternativ: De nationella minoriteterna (organisationer och/eller individer)/Särskilda yrkesgrupper inom myndighetens kompetensområden/
Andra statliga myndigheter/Till kommunförvaltningar/Till regionförvaltningar/
Annat (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
9. **På vilket/vilka språk har myndigheten tillgängliggjort information på webben om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar?** *Fyll i alla giltiga alternativ.* Svarsalternativ: Finska/
Jiddisch/Meänkieli/Romani chib/Samiska/Svenska/Myndigheten har inte tillgängliggjort information på webben om nationella minoriteters lagstadgade rättigheter och det allmännas ansvar

Insatser för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur

10. **Kan myndigheten hantera förfrågningar från enskilda personer som använder finska, meänkieli eller samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheten?** *(Genom exempelvis anställd personal med språkkompetens, etablerad rutin att anlita tillgängliga konsulter/tolkar/översättare med denna språkkompetens vid behov eller dylikt).* Svarsalternativ: För finska, meänkieli respektive samiska gick det att ange: Ja/Nej/Vet ej
11. **Verkar myndigheten för att det ska finnas kompetens i finska, meänkieli och/eller samiska på myndigheten?** Svarsalternativ: Ja/Nej/Vet ej
12. **Hur verkar myndigheten för att det ska finnas kompetens i finska, meänkieli och/eller samiska på myndigheten?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svarsalternativ: För finska, meänkieli respektive samiska gick det att ange: Genom inventering av personalens språkkompetens/ Genom att kunskap i minoritetsspråk/en anges som meriterande i rekryteringsannonser/
Genom fortbildning av personal i språket/Annat med fritextmöjlighet
13. **Har myndigheten genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svarsalternativ: Ja, på finska och/eller för sverigefinnar/
Ja, på jiddisch och/eller för judar/Ja, på meänkieli och/eller för tornedalingar/
Ja, på romani chib och/eller för romer/Ja, på samiska och/eller för samer/Nej,
inga insatser (fritextmöjlighet)/Vet ej
14. **Har myndigheten genomfört insatser för att främja barns användning av det egna minoritetsspråket och utveckling av en kulturell identitet?** *Fyll i alla relevanta alternativ.* Svarsalternativ: Ja, för finska och/eller sverigefinska barn /Ja, för jiddisch och/eller judiska barn/Ja, för meänkieli och/eller torne-
dalska barn /Ja, för romani chib och/eller romska barn/Ja, för samiska och/eller
samiska barn/Nej, inga insatser riktade till barn (fritextmöjlighet)/Vet ej
15. **Exempel på insatser som genomförts med eventuella effekter för att skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur. Ange gärna om insatserna riktats till barn eller vuxna:** Svarsalternativ: Fritext

Nationella minoriteters delaktighet och inflytande

16. **Har myndigheten identifierat inom vilka delar av verksamheten nationella minoriteter bör ges inflytande?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
17. **Har myndigheten identifierat inom vilka delar av verksamheten barn och unga tillhörande nationella minoriteter bör ges inflytande?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
18. **Har myndigheten erbjudit möjlighet till delaktighet och inflytande för organisationer och/eller individer tillhörande nationella minoriteter, i frågor som berör dem?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej
19. **Hur har nationella minoriteter - organisationer och/eller individer - getts möjlighet till inflytande i myndighetens verksamhet?** *Fyll i alla relevanta former för inflytande som möjliggjorts per minoritetsgrupp.* Svartalternativ: För judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar gick det att ange: Fokusgrupper/Referensgrupper/Remissinstanser/Representation i råd för frågor kopplade till myndighetens uppdrag/Strukturerade, regelbundna samråd med efterföljande återkoppling till deltagare. Ange gärna hur ofta årligen och i vilka frågor (fritextmöjlighet)/Dialogmöten eller dylikt (som inte är strukturerade samråd (fritextmöjlighet)/Annat med fritextmöjlighet
20. **Fyll i vilka som varit representerade i myndighetens insatser för att främja nationella minoriteters inflytande under 2022-2023:** Svartalternativ: För judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar gick det att ange: Kvinnor (26 år och äldre)/Män (26 år och äldre)/Flickor och unga tjejer (upp till och med 25 år)/Pojkar och unga killar (upp till och med 25 år)/Annan (fritextmöjlighet)/Myndigheten saknar uppgifter utifrån könstillhörighet och/eller ålder (fritextmöjlighet)
21. **Har de nationella minoriteterna påverkat beslut eller en viss inriktning i myndighetens verksamhet?** Svartalternativ: Ja, i hög utsträckning/Ja, i viss utsträckning/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
22. **Beskriv kortfattat vad som varit mest framgångsrikt i myndighetens arbete med att främja delaktighet och inflytande för nationella minoriteter, i frågor som berör dem:** Svartalternativ: Fritext
23. **Vilka (om några) har varit de främsta hindren för att skapa möjlighet till nationella minoriteters inflytande i frågor som berör dem?** *Välj högst tre svartalternativ.* Svartalternativ: Svårt att identifiera vilka frågor eller verksamhetsområden som berör nationella minoriteter/Svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter/Svårt att finna samrådsformer som fungerar för både myndigheten och nationella minoriteter/ Myndigheten prioriterar inte samråd eller några andra former av inflytande för nationella minoriteter i verksamheten/Brist på resurser hos myndigheten för att arbeta systematiskt med samråd och andra former av delaktighet/Svårt att skapa förtroende för myndigheten i kontakter med nationella minoriteter/ De frågor som nationella minoriteter velat ha inflytande över har inte alltid kunnat tillgodoses av myndigheten/Annat/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)

Insatser för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter

24. **Har myndigheten verkat för att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter?** Svartalternativ: Ja/Nej/Vet ej (fritextmöjlighet till samtliga alternativ)
25. **Beskriv eventuella framgångsfaktorer som myndigheten identifierat i sitt arbete med att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter:** Svartalternativ: Fritext
26. **Beskriv vilka eventuella utmaningar myndigheten har stött på i att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter:** Svartalternativ: Fritext
27. **Vilka åtgärder skulle stärka myndighetens förmåga att förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter?** Svartalternativ: Fritext
28. **Övriga reflektioner/synpunkter/förslag gällande enkäten:** Svartalternativ: Fritext

Du har nu kommit till slutet av enkäten.

Genom att klicka på "Skicka" kommer du till en sida som sammanfattar alla svar. I det läget registreras enkäten som inskickad, men det går fortfarande att redigera svar, skriva ut och mejla sammanfattningen fram till och med 24 oktober. Därefter stängs länken och inskickade svar börjar bearbetas.

Obs. När du på sammanfattningssidan klickar på "Avsluta" går det inte längre att redigera svar i enkäten.

”

Minoritetspolitikens mål är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Länsstyrelsen
Stockholm

Sámediggi
Sámedigge Sámediggie Saemiedigkie Sametinget

LÄNSSTYRELSEN STOCKHOLM

Enheten för nationella minoriteter

Box 22067, 104 22 STOCKHOLM

Tfn: 010-223 10 00

www.lansstyrelsen.se/stockholm

minoritet.stockholm@lansstyrelsen.se

SAMETINGET

Box 90

981 22 GIRON/KIRUNA

Tfn: 0980-780 30

www.minoritet.se

kansli@sametinget.se